

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ & ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

***«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ/ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ»***

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΠΑΠΑΤΑΞΙΑΡΧΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΣΟΥΒΑΤΖΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
Α.Ε.Μ.: 153/2015005

ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	4
2. Θεωρητικό πλαίσιο και εθνογραφικές μελέτες του κρατικού γραφειοκρατικού μηχανισμού διαχείρισης του προσφυγικού.	6
3. Μεθοδολογικό πλαίσιο εθνογραφικής έρευνας	22
3.1. Τόπος διεξαγωγής της έρευνας.....	22
3.2. Μέθοδος έρευνας.....	23
3.3 Ερευνητικά ερωτήματα	25
4. Μηχανισμοί διαχείρισης προσφύγων/μεταναστών.....	29
4.1. Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης.....	29
4.2. Υπηρεσία Ασύλου.....	36
4.2.1. Θεσμικό πλαίσιο μηχανισμού Ασύλου στην Ελλάδα.....	38
4.2.1.1. Εξέλιξη διαδικασίας Ασύλου	38
4.2.1.2. Η διαδικασία Ασύλου σήμερα	40
4.3 Οργανώσεις ανθρωπιστικής διακυβέρνησης.....	61
5. Η νέα φάση διαχείρισης του προσφυγικού μετά το Μάρτιο του 2016.....	65
6. Στρατηγικές αιτούντων άσυλο & κρατικές απαντήσεις	75
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	86
1. Εργαλείο έρευνας,	86
2. Δεοντολογία έρευνας,	88
3. Ευρήματα έρευνας.....	88
4. Αντί επιλόγου	118
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	122
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	127

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφή της παρούσας εργασίας, καθώς και η διεξαγωγή της σχετικής έρευνας, ήταν μια επίπονη διαδικασία. Για να έλθει εις πέρας βοήθησαν πολλά άτομα, τα όποια θα ήθελα να ευχαριστήσω. Είναι το ελάχιστο που μπορώ να κάνω....

Κατ' αρχήν θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους πληροφορητές-συνεντευξιαζόμενους που συμμετείχαν στην έρευνα μου, διότι με εμπιστεύτηκαν και μοιράστηκαν μαζί μου τις εμπειρίες τους.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ε. Παπαταξιάρχη, διότι με την καθοδήγησή του, τα σημαντικά του σχόλια, τις παρατηρήσεις και προτάσεις του, κατάφερα να βελτιώσω πολλά σημεία της μελέτης μου. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Προϊστάμενο του τοπικού Γραφείου Ασύλου Λέσβου, καθώς μου επέτρεψε να έχω πρόσβαση στις εγκαταστάσεις της Υπηρεσίας του, για να πραγματοποιήσω την έρευνά μου και να λάβω συνεντεύξεις από μερικούς εργαζομένους σε αυτό.

Φυσικά, δε θα μπορούσα να παραλείψω τους ανθρώπους που ήταν δίπλα μου κατά τη διάρκεια της ερευνητικής μου προσπάθειας και κυρίως την οικογένειά μου.

1. Εισαγωγή

Η Ελλάδα στη σύγχρονη ιστορία της έχει μια σύνθετη σχέση με το μεταναστευτικό φαινόμενο. Σημαντικά τμήματα του ελληνικού πληθυσμού, άμεσοι πρόγονοί μας, παππούδες και γονείς, γνώρισαν από πρώτο χέρι την προσφυγιά. Η μικρασιατική καταστροφή δεν ήταν μόνο ξεριζωμός του ελληνισμού από ακμαία κέντρα του με βάθος ζωής τριών χιλιετηρίδων. Ήταν μια ισχυρή δοκιμασία της θαυμαστής ικανότητας της νεοελληνικής κοινωνίας να ενσωματώνει γρήγορα και δημιουργικά πληθυσμούς με διαφορετικές κουλτούρες και τρόπο ζωής. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια, η ευημερία και η ασφάλεια που εγγυόταν η συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το τέλος του Ψυχρού πολέμου, επεφύλασσαν στη χώρα μας την εμπειρία της μετανάστευσης από μια πρωτόγνωρη οπτική γωνία: αυτής της χώρας μαζικής εισροής μεταναστών.

Το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημών για τη μελέτη της μετανάστευσης στην Ελλάδα, αυξάνεται σταδιακά από τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Η στροφή αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αυξανόμενη διασυνοριακή κίνηση ανθρώπων που παρατηρείται και στις προκλήσεις που αυτή προκαλεί στην ελληνική κοινωνία, δεδομένου ότι οι περισσότεροι προέρχονται από κοινωνίες με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και «είχαμε μια έκρηξη της πολιτισμικής διαφοράς» (Ε.Παπαταξιάρχης, 2014,46). Έτσι λοιπόν, η έμφαση στην πολιτισμική διάσταση της διαφοράς και στις διαδικασίες παραγωγής της, στην ομαλή κοινωνική ένταξη και τον κοινωνικό αποκλεισμό, στον ρατσισμό και στην περιθωριοποίηση, στη συνείρεση «κοινωνικού και εθνικού» (στο ίδιο:47), στις προδιαθέσεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο διαφορετικό και τις συνακόλουθες αντοχές της, στην πορεία διαχείρισης της πολιτισμικής διαφοράς στη χώρα μας, στην πρόσληψη της ετερότητας¹ με όρους κυριαρχίας και ανισότητας, βρίσκονται στο επίκεντρο των κοινωνικών ανθρωπολόγων, οι οποίοι επιχειρούν να φωτίσουν ορισμένες σχετικά «αθέατες» πτυχές της

¹ Για τον ανθρωπολογικό ορισμό της ετερότητας βλ. Ε. Παπαταξιάρχης, «Τα άχθη της ετερότητας: Διαδικασίες διαφοροποίησης στην Ελλάδα του πρώιμου 21ου αιώνα», εισαγωγή στο του ίδιου (επιμ.), Περιπέτειες της ετερότητας: Η παραγωγή της πολιτισμικής διαφοράς στη σημερινή Ελλάδα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σ. 1-85.

μετανάστευσης, εστιάζοντας σε διαστάσεις που δεν είχαν προσεγγιστεί. Όλες οι παραπάνω συνιστώσεις αποτελούν δημιουργικές προκλήσεις για μια ανθρωπολογική θεώρηση των πολιτισμικών αλλαγών στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

Το μεταναστευτικό/προσφυγικό, αποτελεί ένα από τα κορυφαία ζητήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια, δεδομένου ότι συνδέεται με τους μετασχηματισμούς των πολιτιστικών μας αντανεκλαστικών που υφίσταται απέναντι στην ετερότητα (Ε.Παπαταξιάρχης, 2016: 9). Επίσης, η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, «ιστορικά εθισμένη στην παραγωγή της ομοιότητας βρίσκεται ξαφνικά σ' ένα εσωτερικό πλεόνασμα ετερότητας» (Ε.Παπαταξιάρχης, 2006). Η κοινωνική ανθρωπολογία στα πλαίσια της έρευνάς της θέτει μια σειρά ερωτημάτων: πως υποδέχεται η κοινωνία τη διαφορετικότητα του άλλου όταν η πολιτισμική διαφορά θεωρείται απειλή για την ομοιογένεια και τη συνοχή της, πως ενσωματώνεται η διαφορετικότητα από τις κυρίαρχες ομάδες, πως αναπαράγονται οι μηχανισμοί εξομοίωσης του «ξένου» και πως μετασχηματίζονται οι ταυτότητες, πως διαμορφώνονται οι στάσεις απέναντι στην πολιτισμική ετερότητα, τι αλλάζει στα πολιτισμικά θεμέλια της κοινωνίας, πως διαμορφώνονται οι προοπτικές αυτών των ετερογενών ατόμων (Ε.Παπαταξιάρχης:2006, 2-9).

Το ενδιαφέρον της ανθρωπολογίας για τη μετανάστευση στον ελλαδικό χώρο, εστιάστηκε μεταξύ άλλων, στη Λέσβο, η οποία από το καλοκαίρι του 2015 ήταν αποδέκτης της αποκαλούμενης «ευρωπαϊκής προσφυγικής κρίσης» (Παπαταξιάρχης Ε., 2016:10). Οι εμπόλεμες συγκρούσεις σε χώρες της ευρύτερης Μέσης Ανατολής (Συρία), το κλίμα αβεβαιότητας και η αποσταθεροποίηση της ευρύτερων περιοχών αλλά και οι επισφαλείς συνθήκες ζωής σε χώρες της Βόρειας-Δυτικής Αφρικής και της Ασίας, οδήγησαν στη μετακίνηση τεράστιων πληθυσμών προς την Ευρώπη. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους από χώρες που σπαράσσονται από ένοπλες συρράξεις (Συρία, Αφγανιστάν), αλλά και από χώρες όπου παραβιάζονται βάνουσα τα ανθρώπινα δικαιώματα προς τη γηραιά ήπειρο. Η Ελλάδα, ευρισκόμενη στο ανατολικό άκρο της Ε.Ε., υπήρξε ο κύριος αποδέκτης αυτής της πληθυσμιακής μετακίνησης, η οποία ταυτόχρονα με την οικονομική κρίση που βίωνε από το έτος 2009, είχε να αντιμετωπίσει «άλλη μια κρίση μέσα στην κρίση» (Ε. Παπαταξιάρχης, 2016:10).

Στην παρούσα διατριβή θα ασχοληθούμε με τη μελέτη του ρόλου της γραφειοκρατίας στη διαχείριση των προσφύγων/μεταναστών στη Λέσβο. Θα παρουσιάσουμε εν συντομία τους μηχανισμούς διακυβέρνησης προσφύγων/μεταναστών και θα εστιάσουμε στην τοπική υπηρεσία Ασύλου Λέσβου, η οποία έχει γίνει δέκτης έντονης κριτικής από πολλούς ως προς τον τρόπο λειτουργία της και τις επιπτώσεις αυτής στη ζωή των προσφύγων/μεταναστών. Επίσης, θα παρουσιάσουμε εν συντομία τη Συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας του Μαρτίου του 2016 και τις αλλαγές που επέφερε στη διαχείριση του προσφυγικού στη Λέσβο καθώς επίσης και τις στρατηγικές των αιτούντων άσυλο για να υπονομεύσουν την πρακτική εφαρμογή της. Τέλος, θα αναλύσουμε τον γραφειοκρατικό μηχανισμό ασύλου, όπως αυτός εφαρμόζεται στην πράξη καθώς επίσης την πολιτισμικά συγκροτημένη εμπειρία των φορέων της κρατικής εξουσίας-εργαζομένων της τοπικής Υπηρεσίας Ασύλου- όπως προκύπτει μέσα από την αλληλεπίδρασή τους με τους αιτούντες άσυλο πρόσφυγες/μετανάστες.

2. Θεωρητικό πλαίσιο και εθνογραφικές μελέτες του κρατικού γραφειοκρατικού μηχανισμού διαχείρισης του προσφυγικού.

Η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτελεί πόλο έλξης μεταναστών/προσφύγων, καθώς αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ της Ευρώπης και των χωρών της Αφρικής, Ασίας. Οι μετακινήσεις των μεταναστών/προσφύγων πραγματοποιήθηκαν διαμέσω της Τουρκίας και κατέφθασαν στην Ελλάδα, δια των θαλασσιών περασμάτων, τα οποία είναι δύσκολο να επιτηρηθούν. Κύριος αποδέκτης αυτών των μεταναστευτικών πληθυσμών υπήρξαν αναμφίβολα τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και το μεγαλύτερο «βάρος» το σήκωσε η Λέσβος, ένα νησί με έντονο το προσφυγικό πληθυσμιακό στοιχείο, λόγω της προέλευσης των κατοίκων του από πληθυσμούς που εκδιώχθηκαν βιαιώς από τα τουρκικά παράλια κατά την μικρασιατική καταστροφή.

Η μεταναστευτική κρίση στην Ελλάδα, μπορούμε να πούμε ότι διήλθε από δύο επιμέρους φάσεις: Κατά την πρώτη φάση των «ανοιχτών συνόρων», η οποία διήρκησε

από το Μάρτιο του 2015 έως την 19-3-2016, οι Ελλάδα αποτέλεσε χώρα «τράνζιτ», όπου οι μετανάστες που κατέφθαναν δεν είχαν στόχο την εγκατάσταση στη χώρα μας αλλά να προωθηθούν διά της βαλκανικής οδού σε κάποια από τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης όπου επιθυμούσαν να διαμείνουν. Ειδικότερα, οι μετανάστες, ταξίδευαν από την Τουρκία στην Ελλάδα (νησιά ανατολικού Αιγαίου) και στη συνέχεια περνώντας τα σύνορα με την FYROM στην Ειδομένη έφταναν μέσω των βαλκανικών χωρών κυρίως στην Αυστρία και στη Γερμανία. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τον περιορισμένο αριθμό αιτήσεων ασύλου που είχαν κατατεθεί κατά την πρώτη περίοδο και πριν από το κλείσιμο των συνόρων από τους ανθρώπους αυτούς στις ελληνικές αρχές. Σε αυτό συνετέλεσε η πολιτική των «ανοιχτών συνόρων» που διατηρούσε η Ευρώπη αναζητώντας φθηνό εργατικό δυναμικό για το βιομηχανικό τομέα αλλά και η ανάληψη της διακυβέρνησης της Ελλάδας από πολιτικούς, οι οποίοι διαπνεόμενοι από την ιδεολογία της αριστεράς, εγκατέλειψαν την πολιτική της «αποτροπής» που κυριαρχούσε ως τότε στο Αιγαίο. Κατά τη δεύτερη φάση, πολλά κράτη μέλη της Ε.Ε., επικαλούμενα κυριαρχικά δικαιώματα ελέγχου της εισόδου και της παρουσίας μη υπηκόων τους στο έδαφός τους καθώς και στις προτεραιότητες διατήρησης της κοινωνικής συνοχής και ασφάλειας στο εσωτερικό τους, καθόσον στις αρχές του 2016 η κατάσταση άρχισε να παίρνει διαστάσεις που δεν μπορούσαν να διαχειριστούν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιλέγουν την οδό των περικλειστών εθνικών συνόρων, «διακόπτοντας» την βαλκανική οδό. Έτσι λοιπόν, με την εφαρμογή της πολιτικής των «κλειστών συνόρων», η οποία ξεκίνησε από την 20 Μαρτίου 2016 με την υλοποίηση της συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας και διαρκεί μέχρι σήμερα, οι πρόσφυγες «εγκλωβίζονται» στη χώρα μας και δη στα νησιά όπου δημιουργούνται Κέντρα Υποδοχής και Κράτησης και οι μετανάστες παραμένουν εν αναμονή της επιστροφής τους στην Τουρκία, στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής των επανεισδοχών (Ε. Παπαταξιάρχης, 2016:10-11).

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να αποσαφηνιστούν οι έννοιες του πρόσφυγα, του μετανάστη και του αιτούντα άσυλο, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση ή παρερμηνεία τους. Έτσι λοιπόν:

i) Πρόσφυγας²: «Η Σύμβαση του 1951 για τους Πρόσφυγες περιγράφει τους πρόσφυγες ως ανθρώπους που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής ή συνήθους διαμονής τους, και έχουν δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς, εθνικής καταγωγής, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα και δεν μπορούν ή εξαιτίας του φόβου αυτού δεν επιθυμούν να απολαμβάνουν την προστασία της χώρας αυτής. Πρόσφυγες θεωρούνται επίσης γενικά οι άνθρωποι που τρέπονται σε φυγή εξαιτίας συρράξεων ή γενικευμένης βίας – αν και κάποιες φορές βάσει άλλων νομικών μηχανισμών, πέραν της Σύμβασης του 1951». Τυπικά κάποιος φέρει την ταμπέλα του «πρόσφυγα» μόνο αφού ολοκληρώσει επιτυχώς τη διαδικασία αίτησης ασύλου. Τυπικά, μόνο το κράτος-μέλος της ΕΕ που εξετάζει την αίτησή του μπορεί να αποφανθεί στο τέλος αν ο αιτών είναι «πρόσφυγας» ή «οικονομικός μετανάστης».

ii) Μετανάστης³: «Ευρύς όρος που αναφέρεται στους περισσότερους ανθρώπους για λόγους διαφορετικούς από εκείνους που αναφέρονται στον ορισμό του πρόσφυγα, εγκαταλείπει οικειοθελώς τη χώρα του με σκοπό να εγκατασταθεί αλλού. Μπορεί δε να ωθείται από την επιθυμία για αλλαγή ή για περιπέτεια ή για οικογενειακούς ή άλλους προσωπικούς λόγους. Εάν ωθείται αποκλειστικά από οικονομικά κίνητρα, είναι οικονομικός μετανάστης και όχι πρόσφυγας». Συνεπώς, ο μετανάστης έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει στη χώρα του οποτεδήποτε θελήσει, σε αντίθεση με τον πρόσφυγα, ο οποίος δεν μπορεί να γυρίσει στην πατρίδα τους αν δεν αλλάξει η επικρατούσα σε αυτή κατάσταση, ώστε να είναι ασφαλής. Συνεπώς ο μετανάστης μπορεί και να επιστραφεί στη χώρα του, καθώς εκεί δεν κινδυνεύει.

iii) Αιτών Άσυλο⁴: «Κάποιος που έχει υποβάλει αίτημα να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, και αναμένει την αποδοχή ή απόρριψη του αιτήματός του. Ο όρος δεν προδικάζει σε καμία περίπτωση την έκβαση της απόφασης – απλώς περιγράφει το γεγονός ότι κάποιος έχει υποβάλει αίτημα ασύλου. Μερικοί αιτούντες άσυλο θα αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και κάποιοι άλλοι όχι». Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια γραφειοκρατική μεταβατική κατηγορία αναμονής μιας απάντησης-επίσημης κατηγοριοποίησης και απόδοσης ιδιότητας.

Κατά τον Ε. Παπαταξιάρχη, τα όρια των κατηγοριών «μετανάστης» και «πρόσφυγας» είναι δυσδιάκριτα και διαφοροποιούνται με βάση τη διάκριση των

² Οι ορολογίες που παρατίθενται βρίσκονται αναρτημένες στον ιστότοπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ: <http://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/PDF-LOW-1.pdf>

³ Βλ. σχετικά «Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων, Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε., Δ' έκδοση, Αθήνα 2003, σελ. 20.

κινήτρων της μετανάστευσης σε ακούσια/εκούσια. Με άλλα λόγια, η διαφορά μεταξύ προσφύγων και μεταναστών είναι ότι οι πρόσφυγες χρειάζονται διεθνή προστασία, επειδή κινδυνεύει η ζωή τους ή βασικά ανθρώπινά τους δικαιώματα στη χώρα καταγωγής τους την οποία εγκαταλείπουν παρά τη θέλησή τους, ενώ οι μετανάστες δεν κινδυνεύουν στη χώρα καταγωγής τους, αλλά αποφασίζουν οικειοθελώς οι ίδιοι να φύγουν από τη χώρα καταγωγής τους για οικονομικούς ή άλλους λόγους.

Ωστόσο, εθνογραφικές έρευνες αποκαλύπτουν την προβληματική οπτική της νομικής κατηγορίας, επισημαίνοντας ότι η ταυτότητα του πρόσφυγα απέχει πολύ από εκείνη του επίσημου ορισμού. Έτσι λοιπόν, η Voutira υποστηρίζει πως η κατηγορία του «πρόσφυγα» αποκτά διαφορετικό νόημα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, αλλά η πολιτισμική έννοια του πρόσφυγα αντικατοπτρίζει τον τρόπο που ο νομικός ορισμός εφαρμόζεται σε διεθνή συμφραζόμενα (Voutira, 2003: 65). Στην Ελλάδα ο όρος «πρόσφυγας» έχει θετικές υποδηλώσεις και θεωρείται ως όρος τιμής, σε αντίστιξη με τις σύγχρονες κατασκευές του όρου που στηρίζονται σε αρνητικά στερεότυπα και παρουσιάζουν τους πρόσφυγες ως βάρος και ως κρατική επιβάρυνση. Το θετικό πρόσημο αυτού του όρου οφείλεται κυρίως στη συλλογική αντίληψη περί «επιτυχημένης» ένταξης και στην αναγνωρισμένη συμβολή των προσφύγων της Μικράς Ασίας στην ελληνική οικονομία του 20^{ου} αιώνα και στην κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη της χώρας. Συγκεκριμένα, η έννοια του πρόσφυγα στη σύγχρονη Ελλάδα διαμορφώνεται και διαμεσολαβείται από τη συλλογική μνήμη των προσφύγων της Μικράς Ασίας ως ένα εθνικό αγαθό, δηλαδή ως ενταγμένοι πρόσφυγες και ενσωματωμένοι στην ελληνική πραγματικότητα. Αυτή η μορφή αναχρονισμού συνιστά μια βασική συνιστώσα της κοινωνικής κατασκευής της συλλογικής μνήμης, γιατί όπως είχε επισημάνει και ο Paul Connerton «εξαρτάται από την επανάληψη και την επιβεβαίωση του παρελθόντος στο παρόν, μέσα από την αναμνηστική αφήγηση παραστάσεων, των σημαντικότερων γεγονότων, που σηματοδοτείται η ταυτότητα μιας κοινωνίας (Voutira, 2003:66). Επίσης, κατά την H.Cabot, η κατηγορία «πρόσφυγας» δεν μπορεί να περιοριστεί σε νομικά πλαίσια, αλλά αναδεικνύεται ως μια μορφή μέσω των διαλογικών και επιτελεστικών διαδικασιών της διαδικασίας της συνέντευξης (H.Cabot, 2014: 144).

Ένα άλλο μεγάλο θέμα που έχει προκύψει τα τελευταία χρόνια δημιουργώντας συζητήσεις και συγχύσεις στην επιστημονική κοινότητα αποτελεί η έννοια «παράνομος μετανάστης» ή «λαθρομετανάστης»(illegal migrant), την οποία συχνά χρησιμοποιούμε προκειμένου να χαρακτηρίσουμε ένα μετανάστη. Πρόκειται για μία λέξη που είναι αρνητικά φορτισμένη και παραπέμπει σε διαφορετικούς συνειρμούς από τους πραγματικούς, οπότε προτιμάται να χρησιμοποιείται αντί του όρου αυτού η έννοια του «παράτυπου μετανάστη» ή του «μετανάστη χωρίς χαρτιά» και της παράτυπης μετανάστευσης αντίστοιχα. Ο χαρακτηρισμός ως «λαθρομετανάστης» όχι απλώς δεν είναι δόκιμος για έναν άνθρωπο (Ε.Βουτυρά, 2014:243), αλλά είναι και μειωτικός για την προσωπικότητά του καθώς του στερεί την έμφυτη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον συνδέει με την έννοια της εγκληματικότητας, δείχνει ξενοφοβικές προδιαθέσεις και τον παρουσιάζει ως απειλή για την κοινωνική συνοχή, ενθαρρύνει την υποψία και τη δυσπιστία απέναντί του, επειδή απλά δείχνει ξένος ή διαφορετικός συχνά λόγω φυλής, θρησκείας ή εθνοτικής καταγωγής. Με άλλα λόγια, η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» ανήκει στη σημειολογία και φρασεολογία ατόμων με ξενοφοβικές τάσεις και μίσος προς τη διαφορετικότητα, προσβάλλει την αξιοπρέπεια των ανθρώπων στους οποίους αναφέρεται. Κατά τον Ε.Παπαταξιάρχη, οι επίσημοι λόγοι που με όρους κινδύνου ή και ασφάλειας παρουσιάζουν τον «άλλο», αποτελούν το υπόβαθρο για τη δημιουργία του όρου «λαθρομετανάστης», δηλαδή ο μετανάστης που δεν διαθέτει νομιμοποιητικά έγγραφα, ο οποίος 'απειλεί' την εύρυθμη λειτουργία του 'ομοιογενούς έθνους'. Το 'πρόβλημα' λοιπόν θεωρείται ότι είναι ο ίδιος ο παράτυπος μετανάστης (Παπαταξιάρχης, 2009:72).

Από ανθρωπολογική σκοπιά, η πρόσφατη προσφυγική κρίση σημαδεύτηκε από εννοιολογικές μετατοπίσεις. Έτσι, στην ελληνική προσφυγική κρίση, από τον αμφιλεγόμενο «(λαθρο)μετανάστη» (από την επίθεση στους δίδυμους Πύργους το 2001 έως το καλοκαίρι του 2015) που αντιμετωπίζεται με καχυποψία και ίσως ξενοφοβική στάση, μεταβήκαμε από τα μέσα του 2015 έως το Μάρτιο του 2016, στον αναξιοπαθούντα «πρόσφυγα» που κερδίζει τη συμπάθεια και την αλληλεγγύη μας ως διερχόμενος ταξιδιώτης ανάγκης που δεν έρχεται για να μείνει μόνιμα στη χώρα μας αλλά για να φύγει, να διέλθει για να συνεχίσει το ταξίδι του (Ε.Παπαταξιάρχης,

2016:13). Δηλαδή, στην προκειμένη περίπτωση, η ημική κατηγορία του «πρόσφυγα» δεν εκλαμβάνεται με βάση τον ακούσιο και αναγκαστικό χαρακτήρα της μετανάστευσης, αλλά παραπέμπει στη σχέση εγκατάστασης με τη χώρα διέλευσης, καταστώντας τη κεντρικό σύμβολο του ανθρωπιστικού λόγου. Τέλος, από το Μάρτιο του 2016 και εντεύθεν μεταβήκαμε στην έννοια του «οιονεί πρόσφυγα», μια ενδιάμεση κατηγορία για τους αιτούντες που τους δίνει ταυτότητα σε εκκρεμότητα λόγω της διαμορφωθείσας έκτακτης ανάγκης (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017: 78-79).

Η γραφειοκρατία έχει αποτελέσει τα τελευταία χρόνια αντικείμενο συζήτησης, σχολιασμού και (αρνητικής) κριτικής. Επιπλέον, η θεώρησή της ως εργαλείου, μέσου για την επίτευξη κρατικών σκοπών, συντέλεσε στο να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας των κοινωνικών επιστημών και ιδίως της ανθρωπολογίας. Ωστόσο, για την πλήρη κατανόηση του θέματος, είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί ο όρος της γραφειοκρατίας τόσο εννοιολογικά όσο και ανθρωπολογικά. Έτσι λοιπόν, «στη σύγχρονη εποχή, η γραφειοκρατία αναφέρεται στους έμμισθους λειτουργούς που διεκπεραιώνουν το έργο της δημόσιας διοίκησης, γνωμοδοτώντας και θέτοντας σε εφαρμογή τις πολιτικές αποφάσεις»⁴. Με άλλα λόγια, όταν μιλούμε για γραφειοκρατία, εννοούμε κυρίως τη δημόσια διοίκηση, τους μηχανισμούς οργάνωσης και λειτουργίας του κράτους, «το μηχανοστάσιο του κράτους» (R. Hague- M. Harrop, 2005:514), το σύνολο των στρατηγικών και τεχνικών προκειμένου να «κυβερνηθεί» μια κοινωνία (Κ. Rozakou, 2017:38).

Η έννοια της γραφειοκρατίας έχει χρησιμοποιηθεί με πολλούς τρόπους. Έτσι, πέρα από τη ταύτισή της με τη δημόσια υπηρεσία, η γραφειοκρατία έχει και μια αφηρημένη έννοια που σχετίζεται με το μοντέλο οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης. Εδώ ξεχωρίζει η ανάλυση του Max Weber, ο οποίος αντιλαμβάνεται τη γραφειοκρατικοποίηση ως μέρος της γενικότερης διαδικασίας εξορθολογισμού των δυτικών κοινωνιών. Κατά τον Weber, τα ουσιώδη χαρακτηριστικά στοιχεία της γραφειοκρατικής οργάνωσης είναι η κατανομή της εργασίας, η ιεραρχία, η δέσμευση σε ρυθμίσεις (κανόνες δικαίου ή νομικές διατάξεις) όπου το περιθώριο πρωτοβουλίας των

⁴ Βλ. R. HAGUE- M. HARROP, «Συγκριτική πολιτική και διακυβέρνηση» μετάφρ. Γ. Χρηστίδης, Κριτική, 2005, σελ. 515

ατόμων είναι εξαιρετικά περιορισμένο, ο εξειδικευμένος επαγγελματισμός (η επαγγελματική εξειδίκευση του προσωπικού και της υπηρεσίας), η απρόσωπη και συναισθηματικά ουδέτερη διοικητική δραστηριότητα καθώς και το ότι οι λειτουργοί της γραφειοκρατίας δεν ορίζονται ως άτομα αλλά ως φορείς κοινωνικής εξουσίας (Γ. Χατζησάββας, 1990: 35). Κατά τον Weber, η γραφειοκρατία «αποτελεί το μέσο για τη μεταλαμπάδευση της αποτελεσματικότητας που διακρίνει τη σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία στις αστικές υποθέσεις»⁵. Από την άλλη πλευρά, η γραφειοκρατία κατά τον Karl Marx αντανakλά τους συσχετισμούς δυνάμεων μεταξύ της αστικής και φεουδαρχικής τάξης και της ανάγκης να κατανικήσει η πρώτη, με άλλα λόγια αποτελεί εργαλείο εξυπηρέτησης των συμφερόντων της κυρίαρχης άρχουσας τάξης (Μ. Μελετόπουλος, 1995:59).

Το εύρος της γραφειοκρατίας είναι τεράστιο, δεδομένου του μεγάλου όγκου του κρατικού διοικητικού μηχανισμού και των διευρυμένων λειτουργιών του κράτους. Θα εστιάσουμε όμως περισσότερο στους γραφειοκρατικούς μηχανισμούς που εμπλέκονται στη διαχείριση της μεταναστευτικής/προσφυγικής κρίσης και ειδικότερα με τις διαδικασίες ασύλου, δεδομένου ότι η ιδιότητα του πρόσφυγα αποδεικνύεται μέσω μιας γραφειοκρατικής διαδικασίας, που ξεκινά με την αίτηση ασύλου και καταλήγει με την αναγνώριση ή την απόρριψη του καθεστώτος. Η προσέγγιση της γραφειοκρατίας από ανθρωπολογική οπτική, μας οδηγεί στην επισήμανση ότι έχουμε μια εξαιρετικά ελλιπής ή μερική αντίληψη της πραγματικής της φύσης και κοινωνικής της σημασίας. Η ιδιομορφία της γραφειοκρατίας εντοπίζεται στο ότι διαχειρίζεται κρατική εξουσία και επιτελεί έναν ιδιαίτερο κοινωνικό ρόλο. Έτσι, το κυριότερο, ίσως, χαρακτηριστικό της είναι ο μεγάλος βαθμός εξάρτησης της από την πολιτική. Κατά τον J.Gledhill, η καθιερωμένη πολιτική ανάλυση στέκεται υπερβολικά στην τυπική πρόσοψη του κράτους και των επίσημων θεσμών διακυβέρνησης, ενώ χρειάζεται να μελετηθούν εξίσου οι μηχανισμοί της εξουσίας, μεταξύ των οποίων και οι γραφειοκρατικοί μηχανισμοί, μέσω των οποίων αυτή διαχέεται στο σύνολο της κοινωνίας. Με άλλα λόγια, γίνεται αποδεκτό ότι υπάρχουν «μεταμφιεσμένες» ή αθέατες όψεις της κρατικής εξουσίας, οι οποίες καθώς

⁵ Βλ. R. HAGUE- M. HARROP, «Συγκριτική πολιτική και διακυβέρνηση» μετάφρ. Γ. Χρηστίδης, Κριτική, 2005, σελ. 516

είναι κρυμμένες πίσω από την πρόσοψη του επίσημου κράτους, καταδεικνύουν «τη συγκαλυμμένη πολιτική συγκρότηση ολοένα και περισσότερων όψεων της κοινωνικής ζωής⁶». Η διερεύνηση για το τι κάνει η γραφειοκρατία, είναι ένας πολύτιμος τρόπος μελέτης των κατόχων της εξουσίας που σπάνια αποκαλύπτονται, υπονοώντας ότι συγκεκριμένες πολιτικές εφαρμόζονται από κρατικούς υπαλλήλους, γι' αυτό άλλωστε, η γραφειοκρατία έχει συμβολικά χαρακτηριστεί ως η κυρίαρχη τεχνολογία εξουσίας στον σύγχρονο κόσμο (J. Heyman, 1995:262-264). Ο J. Heyman, σε σχετική έρευνα που πραγματοποίησε για τη μετανάστευση και τη γραφειοκρατία στα σύνορα Η.Π.Α-Μεξικού, διαπίστωσε ότι η Υπηρεσία Μετανάστευσης των Η.Π.Α. (I.N.S) εφαρμόζε «σιωπηρές» πολιτικές διαχείρισης μεταναστών σε δύο τομείς: αφενός με την ενθάρρυνση της εθελοντικής αναχώρησης από τη χώρα και της παραίτησης του αιτήματος ασύλου ως εναλλακτική λύση στην επίσημη απέλαση και αφετέρου με τη λειτουργία μηχανισμών ανισότητας παροχής ασύλου, μέσω της διαφοροποίησης βασισμένης στην εθνικότητα, προσπαθώντας έτσι να ελέγξουν τους «ξένους» που διέρχονται των εθνικών συνόρων (J. Heyman, 1995:266-267).

Το φαινόμενο της γραφειοκρατίας στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, της σχετικής νοοτροπίας και των στάσεων των δημοσίων υπαλλήλων, επιχείρησε να αναλύσει ο M. Herzfeld (1992) μέσα από εθνογραφική έρευνα που πραγματοποίησε στην Ελλάδα, προσπαθώντας να ερμηνεύσει τους λόγους για τους οποίους, σε κοινωνίες με υπερήφανη παράδοση γενναιόδωρης φιλοξενίας και προάσπισης των ατομικών δικαιωμάτων, οι δημόσιοι υπάλληλοι φέρονται επιλεκτικά «απάνθρωπα» στην παροχή δικαιωμάτων απέναντι σε μικρές ομάδες ατόμων και τον αποκλεισμό τους από μια κοινότητα (M. Herzfeld, 1992:1). Τα συμπεράσματα που κατέληξε είναι ότι οι καθημερινές γραφειοκρατικές πρακτικές βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη χρήση λαϊκών συμβολικών παραστάσεων (αίμα, πατρίδα, εθνικισμός, εθνική ομοιογένεια κ.τ.λ.) και η αδιαφορία-περιφρόνηση που επιδεικνύουν οι δημόσιοι υπάλληλοι, αποτελεί μέσο έκφρασης των προκαταλήψεων-στερεοτύπων αυτών, άρνησης σεβασμού της διαφοράς και άρνησης της ταυτότητας με σκοπό τον αποκλεισμό ολόκληρων ομάδων-ατόμων από την πολιτική

⁶ Βλ. Αστρινάκη Ράνια, «Η εξουσία και οι μεταμφιέσεις της: Η ανασυγκρότηση μιας μεγάλης αφήγησης», στο J. Gledhill «Οι μεταμφιέσεις της εξουσίας: Ανθρωπολογικές οπτικές για την πολιτική» μετάφρ. Π. Μαρκέτου, Αλεξάνδρεια, 2013, σελ. xii-xiii

κοινωνία (M. Herzfeld, 1992:181). Με άλλα λόγια, τα άτομα κατηγοριοποιούνται από τους μηχανισμούς της κρατικής γραφειοκρατίας στις βασικές κατηγορίες «έσω» έναντι «έξω», με τους τελευταίους να εξαιρούνται από τους κανόνες φιλοξενίας, αντιπροσωπεύοντας έτσι μια γραφειοκρατική αγένεια, αυτή που ο M.Herzfeld επισημαίνει ως «αδιαφορία» (J. Heyman, 1995:263). Όπως υποστηρίζει ο M.Herzfeld, «η γραφειοκρατία είναι η αντίσταση στις επικίνδυνες δυνάμεις που προκύπτουν από τις κατηγοριακές ασάφειες» (M. Herzfeld, 1992:66-67), με αποτέλεσμα τα άτομα που δεν μπορούν να ταξινομηθούν σε μια γραφειοκρατική κατηγορία (οι άλλοι, οι ξένοι), να αντιμετωπίζουν γραφειοκρατική αδιαφορία, καθυστερήσεις, δυσλειτουργίες, ενώ οι γραφειοκράτες αποδίδουν τις ευθύνες της ελλιπούς εξυπηρέτησης στους ανωτέρους τους ή στο σύστημα. Από τη μελέτη αυτή, διαγράφεται παραστατικότερα η διττή κοινωνική σημασία του γραφειοκρατικού φαινομένου ως τυπικότητα τάξη, νομοτυπία, τυπολατρία και συγχρόνως αταξία, αξιακή ευκαμψία, παρατυπία (M. Herzfeld, 1992:135). Επομένως, κρίσιμο σημείο μελέτη της γραφειοκρατίας αποτελούν οι στάσεις εκείνες, με τις οποίες η πολιτισμική διαφορά εμπεδώνεται σε ιεραρχικές σχέσεις εξουσίας, δηλαδή σε ανισότητα και κυριαρχία (P. Ασρινάκη, 2013:xiii).

Ομοίως, κατά τον Sayad A. «οι κατηγορίες με τις οποίες σκεπτόμαστε τη μετανάστευση είναι εθνικές ή εθνικιστικές»⁷, με την έννοια ότι κατά τη διαχείριση του μεταναστευτικού πλήθους από τους γραφειοκρατικούς μηχανισμούς, δημιουργούνται ασυνείδητες διακρίσεις ανάμεσα «σ' εμάς» που είμαστε εδώ και στους «άλλους» που βρίσκονται εδώ καταχρηστικά, διακρίσεις που αντλούν κατά τον B.Anderson από τα φαντασιακά αποθέματα του έθνους (Αθανασίου Α.-Τσιμούρης Γ., 2013:13) και συνδέονται με «το γενικότερο ζήτημα πως σκεπτόμαστε το εμείς στο εθνικό κράτος και με τη μορφή εγγραφής των ατόμων στην κρατική έννομη τάξη» (H. Gorski, 1999). Με άλλα λόγια, υποστηρίζει ότι η εθνική «κρατική σκέψη» διαποτίζεται στους κρατικούς θεσμούς και υπαλλήλους που είναι αρμόδιοι για την εφαρμογή των κανόνων δικαίου που αφορούν τους μετανάστες/πρόσφυγες, με αποτέλεσμα να υφίστανται στο όνομα του εθνικού συμφέροντος ταξινομικοί διαχωρισμοί σε βάρος των μεταναστών (στο ίδιο:

⁷ Βλ. Α. Αθανασίου-Γ. Τσιμούρης, «Χαρτογραφώντας τη βιοπολιτική των συνόρων: σώματα, τόποι, απεδαφοποιήσεις», περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών- ΕΚΚΕ, 2013, Τόμος 140, σ. 13

17-19). Ως εκ τούτου, ορισμένες κατηγορίες ατόμων (μετανάστες), ενδέχεται να δουν να περιστέλλονται ριζικά τα δικαιώματά τους στο όνομα των συμφερόντων της πλειονότητας (J.Gledhill, 2013:250).

Η μελέτη της ανθρωπολογικής οπτικής της γραφειοκρατίας στα πλαίσια διαχείρισης της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης και των απόκρυφων πολιτικών που την κατευθύνουν, μας οδηγεί επίσης σε μια διευρυμένη θεώρηση της εξουσίας, από ένα εθνικό σε ένα υπερεθνικό επίπεδο. Στην Ευρώπη, αλλά και σε άλλες ηπείρους, σημαντικό μέρος της μεταναστευτικής πολιτικής τείνει να μεταφερθεί από το εθνικό σε ένα ευρύτερο περιφερειακό επίπεδο (Λ.Βεντούρα, 2009:27). Ειδικότερα, η H.Cabot, επεσήμανε ότι η Ε.Ε. βασιζεται σε τεχνικές διακυβέρνησης που διατηρούν τα κράτη μέλη με πολιτικές περιθωριοποίησης (H. Cabot, 2014:24). Έτσι λοιπόν, κατά την ίδια η ελληνική διαδικασία ασύλου θα πρέπει να γίνει κατανοητή μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο των ευρωπαϊκών μηχανισμών διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των νομοθετικών τάσεων και των πολιτικών που έχουν τοποθετήσει την Ελλάδα στο περιθώριο της Ευρώπης (στο ίδιο:24). Καθώς η Μεσόγειος έχει γίνει η κύρια οδός για πολίτες τρίτων χωρών που προσπαθούν να εισέλθουν στην Ευρώπη, η Ε.Ε. αντιλαμβανόμενη την απειλή για την ασφάλεια και την πολιτική σταθερότητά της αλλά και την ανησυχία των πολιτών της, έχει εμπλακεί ενεργά στη διαχείριση της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης, παρεμβαίνοντας στις εθνικές πολιτικές και αλληλεπιδρώντας με τις εσωτερικές ελληνικές πρακτικές. Όπως επισημαίνει η H.Cabot, «όπως η συμβολική και πολιτική περιθωριοποίηση της Ελλάδας έχει εδραιωθεί με βάση της γεωγραφική της θέση, έτσι και οι περιθωριοποιητικές επιπτώσεις του νόμου της Ε.Ε. για τη μετανάστευση και το άσυλο είναι αναπόφευκτες από την τοποθεσία της Ελλάδας στα σύνορα της Ευρώπης» (στο ίδιο:28). Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η Συμφωνία ΕΕ.-Τουρκίας της 18 Μαρτίου 2016 για τις επανεισδοχές μεταναστών/προσφύγων στην Τουρκία, η οποία κατά την H.Cabot δαιμονίζει τις μακροχρόνιες πολιτικές περιθωριοποίησης ενδημικές στις τεχνικές διακυβέρνησης της Ε.Ε.

Με άλλα λόγια, εκτός από το εθνικό συμφέρον, η μεταναστευτική πολιτική είναι στενά συναρθρωμένη από τις ανάγκες των νεοφιλελεύθερων υπερεθνικών αγορών (Αθανασίου Α.-Τσιμουρή Γ., 2013:19). Η έκτακτη ανάγκη και η ανθρωπιστική ρητορική

για την καταπολέμηση των διακινητών που μεταφέρουν μετανάστες και η καταπολέμηση των ναυαγίων, αποτέλεσε ισχυρό εργαλείο νομιμοποίησης στα χέρια των υπευθύνων της Ε.Ε. εφαρμογής πολιτικών που παραβιάζουν δομικά ανθρώπινα δικαιώματα (Sciurba A-Furri F.,2017:3-4). Με άξονα την αντίληψη ότι οι μετανάστες θεωρούνται παράνομη παρουσία που πρέπει να εκδιωχθεί ή να αποφευχθεί να φτάσει στον ανεπτυγμένο ευρωπαϊκό βορρά, ο πυρήνας της ευρωπαϊκής πολιτικής όσον αφορά τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης, εστιάστηκε σε μια αφανή περιοριστική διαδικασία του δικαιώματος ασύλου (στο ίδιο:5). Μέσω διαδικασιών με άξονα την περιοριστική προκαταρκτική αξιολόγηση της γενικής κατάστασης στις χώρες διέλευσης των μεταναστών και την ταχεία ολοκλήρωση των διοικητικών μηχανισμών για την επιστροφή τους στην Τουρκία, ο μηχανισμός ασύλου κινδυνεύει να γίνει προληπτικός μηχανισμός επαναπροώθησης αποκλεισμένων μεταναστών, παραβιάζοντας έτσι το δικαίωμα ασύλου και εξασθενίζοντας τον ίδιο το μηχανισμό ασύλου (στο ίδιο :7). Ωστόσο, αυτή η πολιτική της Ε.Ε., έχει μετατρέψει το δικαίωμα ασύλου σ' ένα εργαλείο κατηγοριοποίησης και αποκλεισμού, δημιουργώντας διακρίσεις και ρατσισμό (Sciurba A-Furri F.,2017:12-13). Μια δεύτερη ματιά όμως στο περιορισμό του δικαιώματος ασύλου, διαφωτίζει τη συσχέτισή του «με την άλλη πλευρά της ιθαγένειας και της κυριαρχίας του κράτους» όπως έγραψε ο L.Ferrajoli (Sciurba A-Furri F.,2017:10). Σε δεύτερο βαθμό, η επιβολή απαγόρευσης κυκλοφορίας των μεταναστών και ο αποκλεισμός τους στα νησιά σε hotspots-Κέντρα, αποτέλεσε μέσο περιορισμού της κινητικότητας των μεταναστών στον ευρωπαϊκό χώρο, χωρίς να απαιτείται ο περιορισμός τους σε χώρους κράτησης, παραμένοντας όμως στο κενό (A.Dimitriadi, 2017:72-76). Σε τρίτο βαθμό, η λήψη προληπτικών μέτρων αποτροπής εισόδου μεταναστών, οδήγησε σε στρατικοποίηση των συνόρων και την επαύξηση των μέτρων επιτήρησης των θαλασσιών συνόρων.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι «οι μεταναστευτικές πολιτικές της Ε.Ε. μπορούν να κατανοηθούν μέσα από την έννοια του “remote control” του Zolberg, με την έννοια ότι καθορίζονται εξ' αποστάσεως μέσω των εθνικών-κρατών ρυθμίζοντας τις μετακινήσεις, με στόχο όχι την αποτροπή άφιξης στα σύνορα αλλά την αποτροπή αναχώρησης από τη χώρα διέλευσης» και μια σειρά από μέτρα (εγκλωβισμός προσφύγων στα νησιά, ίδρυση

Κέντρων Κράτησης) επιτελούν το στόχο αυτό (Η. Πετράκου, 2009: 41). Οι μετανάστες/πρόσφυγες, λόγω των ευρωπαϊκών πολιτικών και συμφωνιών με επίκεντρο την ευρωπαϊκή ασφάλεια και την ξενοφοβία, παραμένοντας σε ακινησία στα σύνορα, βρίσκονται σ' ένα καθεστώς μόνιμης προσωρινότητας και αβεβαιότητας, υπό την μόνιμη απειλή της απέλασης (στο ίδιο:43). Με άλλα λόγια υφίστανται, όπως υποστηρίζει ο G.Agamben, μια βίαιη απογύμνωση των δικαιωμάτων τους στη βάση της διαφοροποίησης (στο ίδιο: 43-44), ευρισκόμενοι σε μια μετέωρη κατάσταση(liminality) νομικής, πολιτικής και κοινωνικής περιθωριοποίησης (Ε. Βουτυρά, 2010:32).

Μια άλλη έμφαση στο θέμα αντιμετώπισης της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης παρουσιάζει ο ανθρωπολόγος Ruben Andersson, ο οποίος επεσήμανε ότι μια «παράνομη βιομηχανία» που βασίζεται στην παράνομη μετανάστευση έχει αναπτυχθεί στον ευρωπαϊκό χώρο (R. Andersson, 2014:3). Αυτή περιλαμβάνει την ανάπτυξη οργανισμών, κτιρίων, εξοπλισμού, έργων και τεχνολογίας για τη διαχείριση των μεταναστών καθώς και αστυνομικές περιπολίες, υπηρεσίες παροχής βοήθειας, FRONTEX, ανθρωπιστικές οργανώσεις κ.τ.λ., οι οποίες στα πλαίσια υλοποίησης ευρωπαϊκών πολιτικών αποτροπής, επωφελούνται από κάθε προσπάθεια των μεταναστών να διασχίσουν τα ευρωπαϊκά σύνορα. Ο όρος «βιομηχανία της παρανομίας» υπογραμμίζει πώς η «διαχείριση» της παράνομης μετανάστευσης είναι ένα ιδιαίτερα δαπανηρό και κερδοφόρο πεδίο εντός της ευρύτερης βιομηχανίας μετανάστευσης.

Τα μεταναστευτικά ρεύματα συνιστούν κίνδυνο για την Ευρώπη και προκαλούν την αντίδραση των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων για τη χρηματοδότηση της καταπολέμησής τους. Έτσι, τα κράτη της Ευρώπης, ενισχύουν τα σύνορά τους με φράχτες, περιπολίες επιτήρησης και στρατιωτικά σκάφη για να κρατήσουν τους μετανάστες εκτός ευρωπαϊκών συνόρων, με άλλα λόγια η «παράνομη βιομηχανία» τροφοδοτείται με κεφάλαια από την Ευρώπη. Δηλαδή, η παράνομη βιομηχανία παράγεται σε μεγάλο βαθμό από τις υπερδυνάμεις που επιδιώκουν να «ελέγξουν» την παράνομη μετανάστευση και ο R. Andersson επικεντρώνεται στα κέρδη και τα «προϊόντα» της ασφάλειας των συνόρων. Το βασικό επιχείρημα του Andersson είναι ότι αυτή η βιομηχανία παρανομίας παράγει ό, τι σκοπεύει να εξαλείψει - περισσότερη

παρανομία της μετανάστευσης. Ο Andersson, στα πλαίσια της μονογραφίας του για τη μετανάστευση στη νότια Μεσόγειο και την Βόρεια Αφρική, επικρίνει τρεις παράλογες πτυχές αυτής της μεταναστευτικής βιομηχανίας. Πρώτον, τα ευρωπαϊκά σύνορα φυλάσσονται με υψηλές τεχνολογίες επιτήρησης, οι οποίες είναι εντελώς δυσανάλογες προς την αντιληπτή απειλή. Δεύτερον, τα τείχη που έχουν ανεγερθεί για την προστασία των συνόρων - φράχτες με συρματοπλέγμα έξι μέτρων- υπάρχουν σε έναν κόσμο όπου τέτοιες οριοθετήσεις ανήκουν στο παρελθόν. Τέλος, η απειλή που προκαλούν οι «παράνομοι» μετανάστες είναι υπερβολική: αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 1% των συνολικών μεταναστευτικών ροών για την Ισπανία.

Ισχυρίζεται δηλαδή ότι τα αποτρεπτικά μέτρα δεν είναι μόνο αναποτελεσματικά και δαπανηρά αλλά στην πραγματικότητα «παράγουν περισσότερη παρανομία». Αυτό που υποστηρίζει ο R. Andersson είναι ότι τα χρήματα θα πρέπει δαπανηθούν όχι για την ασφάλεια αλλά για την αντιμετώπιση των παραγόντων που προκαλούν και ενθαρρύνουν τη μετανάστευση. Μέχρις ότου αντιμετωπιστούν τα βασικά αίτια, οι μετανάστες θα συνεχίσουν να έρχονται. Έτσι, θέτει υπό αμφισβήτηση τη σημασία μιας βιομηχανίας που, όπως έδειξε το 2014, δεν κατάφερε να περιορίσει τη ροή της μετανάστευσης προς την Ευρώπη και εν ολίγοις, ο Andersson υποστηρίζει τη διάλυση της «παράνομης βιομηχανίας».

Πέρα όμως από την καθεαυτό οπτική της γραφειοκρατίας και τις (αφανείς) πολιτικές που την υπαγορεύουν, αρκετοί ερευνητές προσπάθησαν να μελετήσουν τον γραφειοκρατικό μηχανισμό από μια διαφορετική οπτική πλευρά, όχι ως τυπικό κανονιστικό πλαίσιο αλλά μέσα από τη «ματιά» των ατόμων που τη βιώνουν σε καθημερινή φάση. Δεσπόζουσα θέση σε αυτή την οπτική κατέχει η μονογραφία της ανθρωπολόγου H. Cabot, η οποία προσέγγισε το μηχανισμό Ασύλου όχι ως μια νομική διαδικασία, αλλά και ως ένα σύνολο καθημερινών κοινωνικών πρακτικών, εστιάζοντας στην αλληλεπίδραση των δρώντων της διαδικασίας Ασύλου (εργαζομένους-αιτούντες-M.K.O.), αναδεικνύοντας έτσι τα δραματική-ανθρωπιστική πλευρά της όλης διαδικασίας, όπως αυτή εκδηλώνεται στο ελληνικό πλαίσιο.

Από την έρευνα της, κατέδειξε ότι οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων που αξιολογούν τις αιτήσεις ασύλου σε κυβερνητικό (και μη) επίπεδο, «πρέπει να εξισορροπούν τις

ικανότητές τους να προσφέρουν προστασία με τις απαιτήσεις του νόμου και της πολιτικής καθώς και τους ρευστούς ηθικούς προβληματισμούς που αντανakλούν τα συναισθήματα και τις κυρίαρχες αντιλήψεις της σωστής δράσης» (H. Cabot, 2014:7-8). Με άλλα λόγια, μιλάει για μια «ηθική τραγωδία» των εργαζομένων που χειρίζονται τις υποθέσεις ασύλου, λόγω των νομικών και πολιτικών περιορισμών που τους επιβάλλονται από τη μια πλευρά και των ατομικών τους δεσμεύσεων στη λήψη αυτών των αποφάσεων από την άλλη πλευρά (στο ίδιο:7-8). Χαρακτηρίζει τα εν λόγω διλήμματα τραγικά, επειδή σε κάθε περίπτωση δεν υπάρχει καλή, βέβαιη, ή εύκολη λύση, αλλά είναι κατά τη λαϊκή έκφραση «μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα». Το κεντρικό δίλημμα του ασύλου, οδηγεί τους γραφειοκράτες να παίρνουν αποφάσεις αποκλείοντας κάποιους που δεν αποτελούν βάσιμες περιπτώσεις χορήγησης ασύλου, θέτοντάς τους έτσι εκτός της κοινωνίας. Οι εργαζόμενοι, έτσι πρέπει να εκτιμήσουν συνειδητά τα κριτήρια λήψης αποφάσεων, θέτοντας σε αμφισβήτηση όχι μόνο τις ατομικές δεσμεύσεις τους αλλά και εκείνες που καθορίζονται από κανόνες, νόμους, πολιτικές (στο ίδιο:78).

Όπως παρατήρησε, η διαχείριση αυτών των ηθικών διλημάτων της διαδικασίας ασύλου, παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης πρακτικών και υπόρρητων στρατηγικών από πλευράς των εργαζομένων, γεγονός που ανοίγει απρόβλεπτες δυνατότητες για προβληματισμό, δράση και κοινωνικότητα (στο ίδιο:74). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο πώς οι αιτούντες άσυλο και οι γραφειοκράτες αλληλεπιδρούν προκειμένου να αντιμετωπίσουν και να συμμορφωθούν με τις νομικές διαδικασίες που προβλέπονται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής και ελληνικής διακυβέρνησης. Οι εργαζόμενοι, ενώ δεοντολογικά δεσμεύονται για την αναπαραγωγή της κανονιστικής συμπεριφοράς και της ιεραρχίας, καθώς αλληλεπιδρούν με τους αιτούντες άσυλο σε πολύπλοκα ηθικά πεδία και δημιουργούν νέες (κοσμικές) κοινωνίες, διαπραγματεύονται και επανεξετάζουν τους πολιτικούς περιορισμούς, καθώς και τις ηθικές και δεοντολογικές δυσκολίες αυτής της νομικής διαδικασίας, αναπτύσσοντας πρακτικές υπέρβασης αυτών (των δυσκολιών).

Οι εργαζόμενοι προσπαθούν να βρουν τρόπους να χειριστούν τα ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν σχετικά με αποφάσεις που λαμβάνουν γύρω από την αναγνώριση, την επιλεξιμότητα και την υποστήριξη και αφορούν τη διαδικασία ασύλου. Με ιδιαίτερη

προσοχή στις συνέπειες λήψης αποφάσεων, η Cabot τονίζει πως οι πρακτικές των γραφειοκρατών, επηρεάζονται από τις παραστάσεις των συμμετεχόντων τόσο ως ηθοποιών όσο και ως ακροατών. Στρέφεται δηλαδή στις αφηγηματικές και επιτελεστικές διαστάσεις της διαδικασίας της συνέντευξης (αξιοπιστία, απόδοση, συμπεριφορά αιτούντος, έντονα συναισθήματα) και τον καθοριστικό ρόλο της αποκαλούμενης «κοινωνικής αισθητικής» στις αξιολογήσεις επιλεξιμότητας (H. Cabot, 2014:114).

Μέσω της διαδικασίας συνέντευξης, η γραφειοκρατική τάση για αξιολόγηση των πληροφοριών που λαμβάνονται σε αυτή, έγινε στενά συνδεδεμένη με την «τέχνη» της αφήγησης, με την αισθητική του λόγου, με άλλα λόγια η κοινωνική αισθητική, μέσω της οποίας εκτυλίσσεται η ιστορία, έρχεται στο επίκεντρο (H. Cabot, 2014:114-115). Κατά την H.Cabot, η κοινωνική αισθητική δημιουργεί έτσι νέους τρόπους απόκτησης πληροφοριών εκεί που οι γραφειοκρατικές πρακτικές αποτυγχάνουν, ενώ επίσης τα στοιχεία της ομιλίας, απόδοσης και ερμηνείας, επιτρέπουν ευελιξία από τα γραφειοκρατικά πλαίσια(στο ίδιο:115). Πολλοί αιτούντες άσυλο ενσωματώνουν συγκεκριμένα αφηγηματικά στοιχεία στην ιστορία τους και συναισθηματικά φορτισμένα στοιχεία βίας, τα οποία συχνά αποτυπώνονται κεντρικά στο πώς οι εκτοπισμένοι άνθρωποι αφηγούνται τη ζωή τους, μετατοπίζοντας και προσαρμόζοντας παράλληλα τις δικές τους παρουσιάσεις ανάλογα με το αλληλεπιδραστικό πλαίσιο και τις προσδοκίες των ακροατών τους (στο ίδιο:116). Κατά την H.Cabot, η ανθρωπιστική αφήγηση, αποτελεί τη βάση της ανθρωπιστικής βοήθειας και πρακτικών» (στο ίδιο:109). Από την άλλη πλευρά, οι εργαζόμενοι αναπτύσσουν μορφές οικειότητας με τους αιτούντες άσυλο, προσπαθώντας να επιδείξουν την δική τους αξιοπιστία για την παροχή βοήθειας και έτσι να προσπαθήσουν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των αιτούντων για να τους εκμυστηρευτούν την αλήθεια(στο ίδιο:127). Αντιθέτως, η έλλειψη εμπιστοσύνης, ο φόβος, η δυοπιστία και ο θυμός από την πλευρά των αιτούντων, οδηγεί σε ελλιπή ή φαινομενικά λανθασμένη ιστορία.

Οι εμπλεκόμενοι στην διαδικασία του ασύλου είναι εν μέρει «παγιδευμένοι» σε διλήμματα και τα εργαλεία των νομικών και γραφειοκρατικών μηχανισμών δεν επαρκούν για την λύση τους. Όμως, όλοι βρίσκουν μικρούς καθημερινούς αλλά σημαντικούς τρόπους, όχι για να ξεφύγουν από τα διλήμματα αυτά, αλλά για να τα

αντιμετωπίσουν κατά έναν τρόπο. Αυτοί οι τρόποι διαπραγμάτευσης συμπεριλαμβάνουν και επίσημες και ανεπίσημες χρήσεις του δικαίου, την εφαρμογή διάφορων ηθικών πλαισίων, τις μορφές υποστήριξης και αλληλεγγύης οι οποίες ανακλύπουν μέσα από και ανάμεσα σε κοινότητες μεταναστών και τις καθημερινές μορφές κοινωνικότητας μεταξύ γραφειοκρατών και αιτούντων άσυλο. Το ζήτημα κατά την Cabot, είναι να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τα πολλαπλά και δύσκολα διλήμματα της δεοντολογίας, των δικαιωμάτων, της ανθρωπιστικής πρακτικής και της κοινωνικότητας που προκύπτουν μέσα από τη «ζωντανή» διαδικασία του ασύλου και των συμμετεχόντων σε αυτή. Όπως εν τέλει υποστηρίζει η Cabot, μέσα από τις καθημερινές επαφές και συναντήσεις, μπορεί να δημιουργηθεί ένα μικρό κομμάτι του κόσμου ξανά, και ίσως και μορφές μερικής δικαιοσύνης.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή της έρευνας της H.Cabot αφορούσε τη λεγόμενη «ροζ» κάρτα, που χορηγείτο στους αιτούντες άσυλο. Έτσι λοιπόν, κατά την ίδια, αυτή αποτελεί γραφειοκρατικό κατασκευάσμα, που χρησιμεύει για να καταστήσει τους αιτούντες ορατούς έναντι του έθνους κράτους (H. Cabot, 2014:43). Πέρα από αυτό, θεωρεί ότι αυτού του είδους τα έγγραφα καθιστούν ορατή και ευανάγνωστη την κρατική εξουσία για τους αλλοδαπούς (στο ίδιο:43). Ωστόσο, όπως επισημαίνει, αυτό το γραφειοκρατικό τεχνούργημα, μπορεί μεν να συνεπάγεται ορισμένα οφέλη για τους αιτούντες (μη απομάκρυνση από τη χώρα), ωστόσο σημαίνει και αποκλεισμούς, δεδομένου ότι αποτελεί κατά την ίδια «έναν ισχυρό δείκτη φυσικής ακινησίας» (στο ίδιο:58) και δείκτη ύπουλων μορφών αδικίας. Τέλος, υποστηρίζει ότι επειδή το γραφειοκρατικό καθεστώς εστιάζει στα έγγραφα και όχι στα πρόσωπα ως προς το δικαίωμα προσωρινής παραμονής, τα εν λόγω έγγραφα καθίστανται για τους αιτούντες αντικείμενα «φετίχ» (στο ίδιο:69).

3. Μεθοδολογικό πλαίσιο εθνογραφικής έρευνας

3.1. Τόπος διεξαγωγής της έρευνας

Η εν λόγω έρευνα, η οποία κατά κάποιον τρόπο αποτελεί συνέχεια της εθνογραφίας της Η.Cabot, δεδομένου ότι η τελευταία είχε μελετήσει τον προγενέστερο μηχανισμό ασύλου του 2013 όταν τα αιτήματα ασύλου εξετάζονταν από την Ελληνική Αστυνομία, πραγματοποιήθηκε μέσω ανοιχτών, ημι-δομημένων συνεντεύξεων υπαλλήλων της Υπηρεσίας Ασύλου Λέσβου, οι οποίοι λαμβάνουν τις συνεντεύξεις των αιτούντων άσυλο και αποφαινόμενοι σε α` βαθμό επί του παραδεκτού ή της βασιμότητας του αιτήματός τους, σε συνολικό δείγμα εννέα (9) ατόμων. Για την διερεύνηση των τιθέμενων στόχων και με βάση το θεωρητικό μέρος της παρούσας διατριβής, κατασκευάστηκε κατάλληλος οδηγός συνέντευξης, ο οποίος έχει επισυναφθεί στο παράρτημα της παρούσας. Οι ερωτήσεις καλύπτουν όλο το φάσμα του γραφειοκρατικού μηχανισμού ασύλου, επικεντρώνοντας στην πρακτική εφαρμογή του.

Η εθνογραφική έρευνα έλαβε χώρα στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Λέσβου και συγκεκριμένα στις Υπηρεσίες που στεγάζονται στην περιοχή Παγανή Λέσβου (πρώην κτίριο NEOSET), δηλαδή στον χώρο όπου πρακτικά διενεργείται το σημαντικότερο τμήμα της διαδικασίας ασύλου, αυτό των συνεντεύξεων. Οι συνεντεύξεις της έρευνας πραγματοποιήθηκαν τη χρονική περίοδο 8-9 Μαΐου 2018, ενώ η διάρκεια έκαστης συνέντευξης κυμάνθηκε στα 45-60 λεπτά. Η επιλογή των συνεντευξιζόμενων έγινε από πλευράς του Π.Γ.Α. Λέσβου.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι ο ενεργών την έρευνα, ως μέρος του «στενού» κρατικού γραφειοκρατικού μηχανισμού διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης, είχε να αντιμετωπίσει δύο βασικά ζητήματα κατά τη διεξαγωγή της έρευνας: πρώτον την απαλλαγή των προσωπικών του απόψεων και πεποιθήσεων εξαιτίας της πολιτισμικά συγκροτηθείσας εμπειρίας του ως προς τον τρόπο λειτουργίας του εν λόγω μηχανισμού και τη συλλογή πληροφοριών με αξιολογική ουδετερότητα και δεύτερον την υπέρβαση τυχόν ζητημάτων καχυποψίας ή δυσπιστίας από πλευράς συνεντευξιζόμενων προς το

πρόσωπο του συνεντευκτή λόγω ακριβώς αυτής του της ιδιότητας. Με άλλα λόγια αυτό που υποστήριξε η G.Dona «ότι ο ερευνητής ασκεί εξουσία στον πληροφορητή για την πιθανή επαλήθευση των αληθειών και ο τελευταίος ασκεί εξουσία στον πρώτο επιλέγοντας τι θα ειπωθεί» (Dona G, 2007:233). Από την άλλη βέβαια, η θέση του ερευνητή στο εσωτερικό του εν λόγω μηχανισμού, συνεπάγεται πλήρη γνώση του διερευνώμενου αντικειμένου και εμπάθυση στην ουσία της υπόθεσης, προκειμένου να εξαχθούν χρήσιμα ανθρωπολογικά συμπεράσματα.

Πρέπει να επισημανθεί ότι τα ερευνητικά ευρήματα της παρούσας διατριβής που θα αναλυθούν στο δεύτερο μέρος, δεν αποτελούν τίποτε παραπάνω παρά μία σφραγίδα, μία αποτύπωση της συγκεκριμένης στιγμής, και της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου της ερευνητικής διαδικασίας, μέσα στο χώρο και το χρόνο του διαρκούς μεταβαλλόμενου ταξιδιού των προσφύγων/μεταναστών.

3.2. Μέθοδος έρευνας

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας διενεργήθηκε πρωτογενής ποιοτική έρευνα με τη χρήση του εργαλείου της ημι-δομημένης συνέντευξης. Με τον όρο «ποιοτική» ονομάζουμε την έρευνα, η οποία εξάγει τα συμπεράσματά της βασιζόμενη στις προσωπικές νοηματοδοτήσεις που αποδίδουν τα άτομα για τα γεγονότα της ζωής τους και στις εσωτερικευμένες εμπειρίες τους. Η ποιοτική έρευνα έχει ως στόχο την εξήγηση των κοινωνικών φαινομένων και όχι την απαρίθμηση της συχνότητας εμφάνισής τους, όπως συμβαίνει στην ποσοτική έρευνα, δηλαδή προσπαθεί να ερμηνεύσει τα κοινωνικά φαινόμενα και να διαφωτίσει τις διαφορετικές πλευρές τους και όχι απλώς να τα εντοπίσει και να τα καταγράψει (Ρόντος & Παπάνης, 2006: 26). Στην ποιοτική έρευνα γίνεται προσπάθεια να μελετηθεί πώς ερμηνεύεται ο κοινωνικός κόσμος, πώς βιώνεται και πώς αναπαράγεται μέσα από την οπτική των ατόμων που δρουν και συμμετέχουν καθημερινά στις κοινωνικές διαδράσεις και πρακτικές. Η ποιοτική έρευνα εξετάζει την «πολλαπλότητα» των κοινωνικών φαινομένων, ενώ επικεντρώνεται στις ποικίλες και διαφορετικές εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής. Μέσω

της ποιοτικής προσέγγισης επιτυγχάνεται όχι μόνο η επαλήθευση υποθέσεων που έχουν ήδη διατυπωθεί αλλά και η εμβάθυνση και κατανόηση του υπό διερεύνηση φαινομένου, καθώς και η ανακάλυψη νέων πτυχών του. Η ποιοτική έρευνα ενέχει το πλεονέκτημα της ευέλικτης δομής, η οποία επιτρέπει να πραγματοποιούνται αλλαγές στα ερωτήματα που τίθενται στα υπό έρευνα υποκείμενα και στον τρόπο με τον οποίο συλλέγονται και επεξεργάζονται τα δεδομένα. Επίσης, επιτρέπει την αλληλοσύνδεση και την ανατροφοδότηση του θεωρητικού μέρους της έρευνας με το εμπειρικό. Στο σημείο αυτό οφείλουμε να τονίσουμε ότι στην ποιοτική έρευνα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο ερευνητής - του οποίου η παρουσία κρίνεται απαραίτητη- ο οποίος εμπλέκεται στο πεδίο της έρευνας και έρχεται σε επαφή με τα υποκείμενα της έρευνας (Τσιώλης, 2011: 58). Παρόλο που η ποιοτική έρευνα εν συγκρίσει με την ποσοτική στερείται επιστημονικών κριτηρίων εγκυρότητας και αξιοπιστίας, γεγονός που μπορεί να θέτει υπό αμφισβήτηση τη γενίκευση των ευρημάτων μίας τέτοιας έρευνας, υπάρχουν μέθοδοι οι οποίες επαληθεύουν τα συμπεράσματά της, όπως είναι η σύγκριση των ευρημάτων μίας ποιοτικής έρευνας με τα ευρήματα μίας άλλης παρόμοιας ποιοτικής έρευνας, αλλά και με την παρουσίαση των συμπερασμάτων στους συμμετέχοντες της έρευνας, ώστε να επαληθευθούν τα ευρήματα της εν λόγω έρευνας και να εξακριβωθεί ο βαθμός αληθείας τους από τους ίδιους τους συμμετέχοντες. Ένας ακόμη τρόπος είναι με την λεπτομερή παράθεση των μεθόδων που χρησιμοποίησε ο ερευνητής και τον ακριβή προσδιορισμό των σημείων των συνεντεύξεων μέσα από τα οποία επαληθεύεται η θεωρία, καθώς γνωρίζουμε ότι για τα συμπεράσματα που εξάγουμε ευθύνονται πολλές φορές τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιούμε. Τέλος, μία άλλη μέθοδος είναι η διερεύνηση των αποκλίσεων που πιθανώς εμφανίζονται και η λεπτομερής ανάδειξή τους προκειμένου να παρουσιαστούν οι διαφορετικές ερμηνείες των κοινωνικών φαινομένων που είναι υπό διερεύνηση, καθώς και η ένταξη όλων των απόψεων που έχουν προκύψει από παρόμοιες έρευνες στα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας.

3.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Από τη στιγμή της άφιξής τους στη Λέσβο, οι πρόσφυγες/μετανάστες αντιμετωπίζουν ένα πολυσχιδές πλέγμα Υπηρεσιών, που εμπλέκονται στη διακυβέρνηση της προσφυγικής κρίσης. Έτσι λοιπόν, τα συστήματα υποστήριξης, προστασίας και ανταπόκρισης των εν λόγω ταξιδιωτών ανάγκης περιλαμβάνουν τις τοπικές αρχές, την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, την Υπηρεσία Ασύλου και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Υποστήριξης Ασύλου (EASO), τις αστυνομικές και λιμενικές Αρχές, διεθνείς οργανισμούς, μη κυβερνητικές οργανώσεις, συλλογικότητες, εθελοντές και αλληλέγγυους. Οι διαφορετικοί αυτοί φορείς συμπορεύονται, ανταγωνίζονται ή και συγκρούονται. Την ίδια ώρα αυξάνονται οι κριτικές για έλλειψη συντονισμού, για έλλειψη κράτους, το οποίο «αποδεικνύεται ανεπαρκές να φυλάξει το “κατώφλι της Ευρώπης” και να ανταποκριθεί στις ανθρωπιστικές επιταγές ενός ευρωπαϊκού κράτους» (Κ. Ροζάκου, 2015: 14). Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στοχεύουν στην αποτελεσματική διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών και την υλοποίηση μιας ιδεατής γραφειοκρατίας μέσα από την καταγραφή και μετεγκατάσταση ή επιστροφή των νεοαφιχθέντων.

Από τις ανωτέρω Υπηρεσίες και φορείς, η εστίαση θα γίνει στην Υπηρεσία Ασύλου και συγκεκριμένα στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Λέσβου (Π.Γ.Α.), δεδομένου ότι η εν λόγω Υπηρεσία, από το Μάρτιο του 2016 και μετά αποκτά μεγάλη ορατότητα και κυρίαρχο ρόλο στη διαχείριση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος, λόγω της στρατηγικής επιλογής των νεοαφικνουμένων να στραφούν μαζικά σ' αυτήν για να διεκδικήσουν προσωρινή έστω προστασία στο εσωτερικό της χώρας και να «μπλοκάρουν» έτσι στην πράξη, την εφαρμογή της νέας ευρωπαϊκής πολιτικής διαχείρισης του προσφυγικής κρίσης. Επιπλέον, για τους μετανάστες/πρόσφυγες, το πολιτικό άσυλο λειτουργεί ως προϋπόθεση για την ένταξή τους στην κοινωνία, είναι η αρχή του «αγώνα» (Ε.Βουτυρά, 2014: 253-254).

Πίνακας Αιτήσεων Ασύλου στο Περιφερειακό Γραφείο Λέσβου⁸

ΕΤΟΣ	2015	2016	2017
ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΣΥΛΟΥ	692	5093	11952

Παράλληλα, η εν λόγω Υπηρεσία, είναι αυτή που καθορίζει τη μετάβαση των ταξιδιωτών από την κατηγορία του «οιονεί» πρόσφυγα (αιτούντα άσυλο) στις κατηγορίες του «προς επιστροφή μετανάστη» (σε περίπτωση απόρριψης του αιτήματος ασύλου) και «πρόσφυγα» (σε περίπτωση που αυτό γίνει αποδεκτό), καθώς επίσης το βαθμό υλοποίησης της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας όσον αφορά το κομμάτι των επιστροφών, διαδραματίζοντας έτσι καθοριστικό ρόλο στη διαχείριση του μεταναστευτικού πλήθους. Επιπλέον, μέσω της λειτουργίας της Υπηρεσίας Ασύλου, αναδεικνύονται ζητήματα σχέσεων της κατηγορίας των αιτούντων με τις τοπικές κοινωνίες, ζητήματα ταυτοτήτων, ζητήματα ένταξης, ζητήματα ανθρωπιστικής διακυβέρνησης.

Αυτή η μαζική και απρόβλεπτη αλληλεπίδραση των ταξιδιωτών ανάγκης με την Υπηρεσία Ασύλου, δημιουργεί την ανάγκη μελέτης και ερμηνείας του τρόπου λειτουργίας της εν λόγω Υπηρεσίας στη Λέσβο «από τα κάτω» στο επίπεδο των άτυπων, ακολουθούμενων καθημερινών πρακτικών, δηλαδή της δράσης, από τους φορείς της εξουσίας, καθώς και τις αποκλίσεις ανάμεσα στο «επίσημο» και στο «ανεπίσημο» (Ε.Παπαταξιάρχης:2006:25). Με άλλα λόγια, θα εξεταστεί η πρακτική εφαρμογή των γραφειοκρατικών διαδικασιών ασύλου μέσα από τη ματιά των δρώντων του εν λόγω μηχανισμού-των υπαλλήλων του Π.Γ.Α. Λέσβου-, πώς οι εν λόγω εργαζόμενοι νοηματοδοτούν την εμπειρία του γραφειοκρατικού μηχανισμού ασύλου, κατά πόσον αυτές οι γραφειοκρατικές διαδικασίες κάνουν σεβαστή τη διαφορετικότητα των αιτούντων ή τυχόν δημιουργούν διακρίσεις και ανισότητες σε βάρος τους καθώς και τις τυχόν πολιτικές σκοπιμότητες που αυτές υποκρύπτουν, τις στρατηγικές που αναπτύσσουν οι αιτούντες άσυλο έναντι αυτού του γραφειοκρατικού μηχανισμού και την αντίδραση της κρατικής εξουσίας σε αυτές, όσο και την επιτελεστική εφαρμογή

⁸Βλ. σχετικά τον ιστότοπο http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2018/03/Greek_Asyllum_Service_Statistical_Data_GR.pdf, προσβάσιμος την 21-3-2018.

αυτών των διαδικασιών στην πράξη από τους φορείς της εν λόγω διαδικασίας, τους εργαζομένους του Π.Γ.Α. Λέσβου, με σκοπό να διερευνηθεί η αποτόπωση του ανθρωπιστικού στοιχείου κατά την εφαρμογή του κανόνα και να αναδυθούν τυχόν άγνωστες πλευρές της γραφειοκρατικής διαχείρισης των αιτούντων άσυλο. Δηλαδή, θα επιχειρηθεί μια ενδελεχή μελέτη των γραφειοκρατικών μηχανισμών και πρακτικών διαχείρισης προσφύγων/μεταναστών που διέπουν τη λειτουργία του Π.Γ.Α. Λέσβου, όπως έχουν πολιτισμικά και εμπειρικά συγκροτηθεί από τους ίδιους τους φορείς της κρατικής εξουσίας καθώς και την αλληλεπίδραση των εν λόγω γραφειοκρατών με τους αιτούντες άσυλο.

Έτσι, με την εθνογραφική έρευνα μέσω συνεντεύξεων των εργαζομένων στην Υπηρεσία Ασύλου, θα επιχειρηθεί μια προσέγγιση της διαδικασίας ασύλου, όχι ως καθαυτό νομική (τυπική) διαδικασία, αλλά ως σύνολο καθημερινών πρακτικών από τη πλευρά των κρατικών υπαλλήλων που χειρίζονται τις εν λόγω υποθέσεις σε α` βαθμό, εκεί δηλαδή όπου ο αντίκτυπος της ανθρωπιστικής διάστασης της προσφυγικής κρίσης γίνεται ιδιαίτερα αισθητός. Με δεδομένο ότι μια αποκλειστική προσέγγιση της καθαυτό νομικής διαδικασίας Ασύλου είναι περιοριστική για την πλήρη κατανόηση του ζητήματος, θα επιχειρηθεί η διερεύνηση των στάσεων των ιδίων των εργαζομένων της Υπηρεσίας Ασύλου στο πλαίσιο του γραφειοκρατικού τους ρόλου και ειδικότερα στο πλαίσιο της διαδικασίας ασύλου, με σκοπό την κατανόηση του γραφειοκρατικού μηχανισμού ασύλου από την εμπειρική οπτική των ιδίων των υπαλλήλων, με άλλα λόγια πως αντιλαμβάνονται οι ίδιοι τη λογική της γραφειοκρατικής εφαρμογής, πως ερμηνεύουν τις οδηγίες που λαμβάνουν από τη Διοίκηση, τις στρατηγικές και πρακτικές που τυχόν έχουν αναπτύξει κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους και σχετίζονται με το άσυλο.

Μέσα από την εν λόγω έρευνα, θα σκιαγραφηθεί η διάδραση που αναπτύσσεται μεταξύ εργαζομένων και αιτούντων άσυλο και τα διλήμματα που δημιουργούνται για να ξεπεραστούν τυχόν προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την εν λόγω διαδικασία, συμμορφούμενοι παράλληλα με τις νομικές διαδικασίες της ευρωπαϊκής και ελληνικής διακυβέρνησης. Επιπλέον, θα επιχειρηθεί η ανάδειξη τυχόν στρατηγικών στερεοτύπων που χρησιμοποιούνται από τους υπαλλήλους κατά τη διεκπεραίωση των αιτημάτων

ασύλου και τη συμμετοχή τους στην ανάδειξη αυτών των στερεοτύπων (ποιος αξίζει προστασία ή βοήθεια και ποιος όχι, ποιος είναι αληθινός πρόσφυγας και ποιος όχι).

Πέραν των ανωτέρω, ασφαλώς και η έρευνα θα εστιάσει στις προσωπικές αφηγήσεις και στις βιωμένες εμπειρίες των εργαζομένων κατά τις διαδικασίες εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, στην ανθρώπινη προσέγγιση των πραγμάτων, στη συναισθηματική φόρτιση που τυχόν αναπτύσσουν έναντι των μεταναστών κατά τις διαδικασίες αυτές, προσπαθώντας να ισορροπήσουν τις ηθικές τους ανησυχίες με τις απαιτήσεις του Νόμου και την ασκούμενη πολιτική. Με άλλα λόγια, θα επιχειρηθεί να φωτιστεί η ανθρωπιστική πλευρά των εργαζομένων στα ζητήματα ασύλου. Με δεδομένο ότι βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας και με τις αποφάσεις τους έχουν τη δυνατότητα αλλαγής της ζωής των αιτούντων, συμπεριλαμβάνοντας ή αποκλείοντας κάποιον που βρίσκεται στο ρόλο του ξένου, του φιλοξενούμενου, του περιθωριοποιημένου από την κοινωνία, η διερεύνηση τυχόν τραγικών διλημμάτων που διακατέχουν τους εργαζομένους κατά το στάδιο απόφασης επί των αιτημάτων που εξετάζουν καθώς και η ανάδειξη τρόπων υπερκερασμού αυτών των διλημμάτων πέρα από τους νομικούς-γραφειοκρατικούς μηχανισμούς, αποτελεί προτεραιότητα τη εν λόγω έρευνας.

Συμπερασματικά, με την έρευνα που θα παρουσιαστεί στην παρούσα θα επιχειρήσουμε να υπεισέλθουμε στον «μικρόκοσμο» της Υπηρεσίας Ασύλου Λέσβου, εξετάζοντας την οπτική του «οικοδεσπότη», μελετώντας τον τρόπο που οι εν λόγω εργαζόμενοι συναντώνται στον χώρο με τους πολιτισμικά «άλλους», τις σχέσεις που αναπτύσσουν με τους «ξένους» και τον τρόπο που νοηματοδοτούν αυτές τις σχέσεις. Θα δούμε λοιπόν τον καθημερινό αγώνα των δρώντων της διαδικασίας ασύλου, των εργαζομένων, δίνοντας έμφαση σε μια αθέατη και ιδιαίτερος σημαντική πτυχή της, την ανθρωπιστική πλευρά τους, υπερβαίνοντας τον κανονιστικό χαρακτήρα της διαδικασίας ασύλου. Οι στάσεις, ο συναισθηματικός φόρτος, η λογική της δράσης των εργαζομένων, οι καθημερινές μορφές κοινωνικότητας των εργαζομένων με τους «άλλους» κατά το στάδιο των συνεντεύξεων και τα πολιτισμικά νοήματα που εκπέμπουν καθώς και οι αναπτυσσόμενες πρακτικές-στρατηγικές τους-πέρα από το κανονιστικό πλαίσιο- με τις οποίες τοποθετούνται σε σχέση με το κράτος και την επίσημη ρητορική του, αποτελούν σαφές πεδίο διερεύνησης της διεξαγόμενης έρευνας. Η ανάδειξη, μελέτη

και κατανόηση των γραφειοκρατικών μηχανισμών ασύλου μέσα από τα «μάτια» των εργαζομένων της Υπηρεσίας Ασύλου, φέρνοντας στο φως ανθρωπιστικές πρακτικές οι οποίες διαφορετικά θα παρέμειναν σκοτεινές, αποτελεί σαφή στόχο της προαναφερθείσας έρευνας. Εν ολίγοις, αυτό που ενδιαφέρει είναι η μελέτη της πολιτισμικά συγκροτημένης εμπειρίας της γραφειοκρατικής διαχείρισης των μεταναστών/προσφύγων από τους ίδιους τους φορείς της κρατικής εξουσίας αλλά και η διάδραση των γραφειοκρατών με τους αιτούντες άσυλο.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό, πλην εισέλθουμε στα ευρήματα της εθνογραφικής έρευνας, κρίνεται σκόπιμο να περιγράψουμε εν συντομία τους κυριότερους μηχανισμούς διαχείρισης του προσφυγικού πληθυσμού, εστιάζοντας κυρίως στην Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, στην Υπηρεσία Ασύλου και στην ανθρωπιστική διακυβέρνηση συλλογικών δρώντων.

4. Μηχανισμοί διαχείρισης προσφύγων/μεταναστών

4.1. Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Μετά τη σύλληψη από το Λιμενικό Σώμα-Ελληνική Ακτοφυλακή των παράτυπα εισερχομένων αλλοδαπών που καταφθάνουν χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στην Ελλάδα διά της θαλάσσιας οδού προερχόμενοι από την Τουρκία και το σχηματισμό ποινικής δικογραφίας, η οποία αποτελεί μια τυπική διαδικασία, δεδομένου ότι η συνήθης πρακτική είναι η αποχή του Εισαγγελέα από την ποινική δίωξη των μεταναστών, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 83 παρ. 2 του Ν. 3386/2005, η πρώτη κρατική Υπηρεσία με την οποία έρχονται σε επαφή οι πρόσφυγες/μετανάστες είναι η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μεταναστευτική Πολιτικής.

Αποστολή της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι η αποτελεσματική διενέργεια των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης των πολιτών τρίτων χωρών που εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στη χώρα. Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συστάθηκε αρχικά με το Ν. 3907/2011 ενώ μετονομάστηκε πλέον σε Υπηρεσία

Υποδοχής και Ταυτοποίησης με το Ν. 4375/2016. Στη Λέσβο, λειτουργεί η Περιφερειακή Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης Λέσβου(Π.Γ.Α. Λέσβου) και στεγάζεται στις εγκαταστάσεις ενός πρώην στρατοπέδου στο δ.δ. Μόριας-Λέσβου.

Οι προβλεπόμενες από το θεσμικό πλαίσιο διαδικασίες καταγραφής των μεταναστών στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης, περιλαμβάνουν σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν.4375/2016 : α) την καταγραφή των προσωπικών στοιχείων τους και τη λήψη και καταχώριση των δακτυλικών αποτυπωμάτων όσων έχουν συμπληρώσει το 14ο έτος της ηλικίας τους, β) την εξακρίβωση της ταυτότητας και της ιθαγένειάς τους, γ) τον ιατρικό τους έλεγχο και την παροχή της τυχόν αναγκαίας περίθαλψης και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, δ) την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ιδίως για τη διαδικασία υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας και για τη διαδικασία υπαγωγής σε πρόγραμμα εθελούσιας επιστροφής, ε) τη μέριμνα για όσους ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, ώστε να υπαχθούν στην κατά περίπτωση προβλεπόμενη διαδικασία και να τους παρασχεθεί εξειδικευμένη φροντίδα και προστασία, στ) την παραπομπή για την εκκίνηση της διαδικασίας υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας για όσους επιθυμούν να υποβάλλουν σχετική αίτηση.

Για το νησί της Λέσβου, ανωτέρω διαδικασίες λαμβάνουν χώρα στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) Αλλοδαπών Λέσβου (Μόρια), που ευρίσκεται εντός περικλειστού χώρου στις εγκαταστάσεις του πρώην στρατοπέδου «Παραδέλλη», σε μικρή απόσταση από το δ.δ. Μόριας του Δήμου Λέσβου. Η δημιουργία του εν λόγω “hotspot” υιοθετήθηκε τον Μάιο του 2015 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να βοηθήσει την Ελλάδα και την Ιταλία να αντεπεξέλθουν στην αιφνίδια και δραματική αύξηση του αριθμού των παράτυπων μεταναστών που κατέφθαναν στα εξωτερικά σύνορά τους. Η σκοπιμότητα δημιουργίας των εν λόγω σημείων από πλευράς Ε.Ε. έγκειται στη διασφάλιση της ορθής ταυτοποίησης, καταγραφής και λήψης των δακτυλικών αποτυπωμάτων της πλειονότητας των αφικνούμενων μεταναστών, καθώς και ο έλεγχος των στοιχείων τους κατ’ αντιπαραβολή με τις σχετικές βάσεις δεδομένων για την ασφάλεια. Με άλλα λόγια, το κράτος, με βάση αντίστοιχα παραδείγματα της Ε.Ε., εφαρμόζει πολιτικές που έχουν ελεγκτικό προσανατολισμό (Ε.Παπαταξιάρχης, 2009:72). Ωστόσο, τα εν λόγω Κέντρα μπορεί να θεωρηθεί κατά μια άποψη ότι

λειτουργούν ως μια άτυπη μορφή «γκέτο» και εργαλείο αποφυγής των όποιων επιζήμιων επιμείξεων των προσφύγων με το γηγενή πληθυσμό (Τάτσης Ν., 2005:150).

Εντός του Κέντρου δραστηριοποιούνται επίσης, διατηρώντας ανάλογες εγκαταστάσεις, οι ακόλουθες Υπηρεσίες Οργανισμοί Φορείς: Ελληνική Αστυνομία, Υπηρεσία Ασύλου, FRONTEX, EUROPOL, Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε., και λοιπές Μ.Κ.Ο. Σημειώνεται ότι εξωτερικά του Κ.Υ.Τ. υπάρχουν διάφορες Μ.Κ.Ο. που δραστηριοποιούνται για την παροχή βοήθειας σε μετανάστες, τόσο σε θέματα ένδυσης υπόδησης και κλινοστρωμνής, όσο και στην παροχή έτερων υπηρεσιών όπως νομικής φύσεως, διερμηνείας, εκπαίδευσης κτλ.

Στο σημείο αυτό, είναι χρήσιμο να αναλυθούν οι ακολουθητέες πρακτικές υποδοχής και ταυτοποίησης των νέο-εισερχομένων προσφύγων/μεταναστών, όπως αυτές λαμβάνουν χώρα στην περιφερειακή Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης Λέσβου, στις εγκαταστάσεις του πρώην στρατοπέδου «Παραδέλλη» στη Μόρια-Λέσβου:

• Α` Στάδιο

Με την άφιξη των παράτυπων εισερχομένων μεταναστών σε δομή Υποδοχής, υπάλληλος της εν λόγω Υπηρεσίας παραλαμβάνει με πρωτόκολλο παράδοσης - παραλαβής τους νεοαφιχθέντες μετανάστες από το Λιμενικό Σώμα, στους οποίους τοποθετεί ειδικά καρτελάκια στα οποία αναγράφονται η ημερομηνία άφιξης και η σειρά της βάρκας με την οποία ήρθαν κατά τη διάρκεια της ημέρας (Α',Β',Γ' κλπ.). Ακολούθως, με τη συνδρομή διερμηνέων διαχωρίζονται ανά εθνικότητες και αργότερα ανά οικογένειες κ.λ.π. προκειμένου να ξεκινήσουν οι διαδικασίες καταγραφής τους κλπ.

Οι νεοεισερχόμενοι μετανάστες, συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένο χώρο προκειμένου να ξεκινήσουν οι διαδικασίες τους. Αρχικά τους γίνεται μία πρώτη ενημέρωση από αρμόδιο υπάλληλο του Κλιμακίου Ενημέρωσης του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης σχετικά με τον τόπο που βρίσκονται, τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν, καθώς επίσης για τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, ειδικά για το δικαίωμα υποβολής αιτήματος διεθνούς προστασίας και τις διαδικασίες εθελουσίου επαναπατριsmού. Ανάλογη ενημέρωση γίνεται ακολούθως από εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. Εν συνέχεια, οι μετανάστες υποβάλλονται σε σωματικό έλεγχο

και έλεγχο αποσκευών από αστυνομικούς υπαλλήλους, προκειμένου να αφαιρεθούν αιχμηρά αντικείμενα κλπ.

• Β` Στάδιο

Επειδή η πλειοψηφία των παράτυπα εισερχομένων μεταναστών δεν είναι κάτοχοι ταξιδιωτικών εγγράφων από τα οποία θα αποδεικνύετο η ιθαγένεια και η ταυτότητά τους, ακολουθείται η διαδικασία της ταυτοποίησης της υπηκοότητας (screening), από το κλιμάκιο ταυτοποίησης και εξακρίβωσης ιθαγένειας, στο οποίο προΐσταται Αξιωματικός της Ελληνικής Αστυνομίας. Στην ουσία, το μόνο αποδεικτικό στοιχείο της ύπαρξης και της ταυτότητάς τους είναι το σώμα και η φωνή τους (Ε.Βουτυρά, 2014:248). Η διαδικασία ταυτοποίησης πραγματοποιείται από ειδικά καταρτισμένους και εκπαιδευμένους υπαλλήλους του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Συνοριακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX)⁹, με την υποστήριξη διερμηνέων. Πρόκειται ουσιαστικά για μια ολιγόλεπτη συνέντευξη, διάρκειας 5-15 λεπτών. Οι ερωτήσεις που απευθύνονται στους αλλοδαπούς στη μητρική τους γλώσσα αφορούν πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τις χώρες προέλευσής τους. Για παράδειγμα, κάποιος που δηλώνει ότι είναι από τη Συρία, μπορεί να του ζητηθεί να δείξει την πινακίδα κυκλοφορίας αυτοκινήτου από τη χώρα αυτή. Ακολούθως, τα άτομα αυτά (άνω των 14 ετών) περνάνε στη διαδικασία ηλεκτρονικής λήψης των δακτυλικών τους αποτυπωμάτων με σταθμούς EURODAC¹⁰ και φωτογράφησης για να ολοκληρωθεί

⁹Βλ. σχετικά τον ιστότοπο {https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_el#πώς_λειτουργεί}, προσβάσιμος την 04-02-2018

¹⁰ Βλ σχετικά τον ιστότοπο {<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33081&from=EL>}, προσβάσιμο την 04-02-2018. «Το σύστημα Eurodac παρέχει στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) τη δυνατότητα να βοηθάνε στην ταυτοποίηση των αιτούντων άσυλο, καθώς και των ατόμων που έχουν συλληφθεί για παράνομη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Μέσω της σύγκρισης των δακτυλικών αποτυπωμάτων, οι χώρες της ΕΕ μπορούν να προσδιορίσουν κατά πόσον ο αιτών άσυλο ή ο αλλοδαπός υπήκοος που βρίσκεται παράνομα σε μία χώρα της ΕΕ έχει ήδη υποβάλει αίτηση σε άλλη χώρα της ΕΕ, ή εάν ο αιτών άσυλο έχει εισέλθει παράνομα στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το σύστημα αυτό αποτελείται από μια κεντρική μονάδα την οποία διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων με δακτυλικά αποτυπώματα και ηλεκτρονικά μέσα διαβίβασης μεταξύ των χωρών της ΕΕ και της κεντρικής βάσης δεδομένων.

Πέραν των δακτυλικών αποτυπωμάτων, τα δεδομένα που διαβιβάζουν οι χώρες της ΕΕ περιλαμβάνουν:

- τη χώρα καταγωγής της ΕΕ ·
- το φύλο του ατόμου ·

έτσι η διαδικασία της ταυτοποίησης της υπηκοότητας. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ταυτοποίησης υπηκοότητας, για άτομα που παρέχουν ενδείξεις για συμμετοχή τους σε τρομοκρατικές ομάδες ή εγκληματικά δίκτυα, ακολουθεί συνέντευξη αφηνημέρωσης (debriefing), που διενεργείται από Έλληνες αστυνομικούς, σε συνεργασία με φιλοξενούμενους αξιωματούχους του Frontex και έχει ως στόχο τη συλλογή πληροφοριακού υλικού.

Έπειτα, οι μετανάστες οδηγούνται στο γραφείο αλλοδαπών της ΕΛ.ΑΣ προκειμένου παραλάβουν μία μορφή ταυτότητας που περιλαμβάνει τα στοιχεία τους και τον αριθμό υπόθεσής τους. Ακολούθως, ξεκινάει η διαδικασία καταγραφής τους σε βάσεις δεδομένων από προσωπικό της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (στο σύστημα της Ελληνικής Αστυνομίας Police On line), σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν δηλωθεί στη φόρμα ταυτοποίησης της Frontex, καθώς επίσης η καταγραφή της βούλησης διεθνούς προστασίας(ασύλου). Σε περίπτωση που δεν υποβληθεί βούληση ασύλου, οι μετανάστες οδηγούνται για κράτηση σε ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ) για την υπαγωγή τους σε διαδικασίες επανεισοχής ή επιστροφής ή απέλασης.

-
- τον τόπο και την ημερομηνία υποβολής αίτησης ασύλου ή σύλληψης του ατόμου ·
 - τον αριθμό αναφοράς ·
 - την ημερομηνία κατά την οποία έγινε η λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων ·
 - την ημερομηνία διαβίβασης των στοιχείων στην κεντρική μονάδα.

Τα στοιχεία αυτά καταγράφονται για κάθε άτομο ηλικίας τουλάχιστον 14 ετών και αποστέλλονται στην κεντρική μονάδα μέσω εθνικών σημείων πρόσβασης.

Για τους αιτούντες άσυλο, τα στοιχεία διατηρούνται για 10 χρόνια, εκτός αν το άτομο λάβει την ιθαγένεια χώρας της ΕΕ, οπότε τα στοιχεία του πρέπει να διαγράφονται αμέσως μετά την απόκτηση της ιθαγένειας. Για τους αλλοδαπούς υπηκόους οι οποίοι συλλαμβάνονται για παράνομη διέλευση των εξωτερικών συνόρων, τα στοιχεία διατηρούνται δύο έτη από την ημερομηνία λήψης των δακτυλικών αποτυπωμάτων. Τα στοιχεία σβήνονται αμέσως, πριν από τη λήξη των δύο ετών, εάν ο αλλοδαπός:

- έχει αποκτήσει άδεια διαμονής ·
- έχει εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης ·
- έχει αποκτήσει την υπηκοότητα χώρας της ΕΕ.

Για τους αλλοδαπούς υπηκόους που βρίσκονται παράνομα σε χώρα της ΕΕ, υπάρχει η δυνατότητα σύγκρισης των δακτυλικών αποτυπωμάτων με εκείνα που βρίσκονται στην κεντρική βάση δεδομένων, ώστε να διαπιστωθεί εάν το άτομο δεν έχει υποβάλει αίτηση παροχής ασύλου σε άλλη χώρα της ΕΕ. Τα δακτυλικά αυτά αποτυπώματα, όταν διαβιβασθούν για σύγκριση, δεν διατηρούνται πλέον στο Eurodac».

Για κάθε μετανάστη εκδίδονται μια σειρά εγγράφων: Καταγραφικό, παραπεμπτικό σημείωμα για το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου για την εκκίνηση της διαδικασίας υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας (για όσους επιθυμούν να υποβάλλουν σχετική δήλωση), η απόφαση παραπομπής στην Ελληνική Αστυνομία¹¹ και η απόφαση περιορισμού ελευθερίας του Διοικητή του Κέντρου Υποδοχής. Με τη συνδρομή διερμηνέα επιδίδεται στον επωφελούμενο η απόφαση περιορισμού ελευθερίας, σύμφωνα με την οποία ορίζεται ότι ο αλλοδαπός υποχρεούται να παραμείνει το μέγιστο 25 ημέρες στο Κέντρο Υποδοχής μέχρι να ολοκληρωθούν οι εκ του νόμου προβλεπόμενες διαδικασίες.

• Γ' Στάδιο

Κατά τη διαδικασία αυτή, διενεργείται ιατρικός έλεγχος των μεταναστών. Αυτός πραγματοποιείται από το ιατρικό και ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο του ΚΕΕΛΠΝΟ (παλαιότερα από Γιατρούς Του Κόσμου) και περιλαμβάνει κυρίως μακροσκοπικό έλεγχο με βάση το δηλωθέν ιστορικό. Κατά τη διάρκεια του εν λόγω ιατρικού ελέγχου, σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι πρόσωπο πληροί τις προϋποθέσεις και ανήκει σε ευάλωτη ομάδα, αυτό διαχωρίζεται και παραπέμπεται από το Διοικητή του ΚΥΤ στον αρμόδιο κατά περίπτωση φορέα κοινωνικής στήριξης ή προστασίας. Μετά το πέρας του ιατρικού ελέγχου και αφού ολοκληρωθούν όλες οι διαδικασίες της Υποδοχής και Ταυτοποίησης, οι μετανάστες μεταφέρονται από τη Μ.Κ.Ο. «Eurorelief» σε διαθέσιμο χώρο του Κέντρου για διαμονή.

Ταυτόχρονα με τις διαδικασίες Υποδοχής και Ταυτοποίησης, λαμβάνει χώρα παράλληλα και η διοικητική διαδικασία από την ΕΛ.ΑΣ. βάσει του Ν. 3386/2005 (έκδοση Απόφασης Απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισδοχής-έκδοση Απόφασης Αναστολής Απέλασης με γεωγραφικό περιορισμό μέχρι το πέρας των διαδικασιών Ασύλου).

¹¹ Για τις διαδικασίες διοικητικής απέλασης σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.3386/2005

• Δ` Στάδιο

Με την ολοκλήρωση των διαδικασιών πρώτης υποδοχής, οι υπήκοοι τρίτων χωρών παραπέμπονται στις αρμόδιες υπηρεσίες για την περαιτέρω διαχείρισή τους. Συγκεκριμένα :

α) οι αλλοδαποί που εκδηλώνουν βούληση υποβολής αιτήματος διεθνούς προστασίας(ασύλου) παραπέμπονται στην Υπηρεσία Ασύλου για καταγραφή και εξέταση της αίτησής τους

β) τα ευάλωτα άτομα παραπέμπονται στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α) για την εξεύρεση κατάλληλης δομής φιλοξενίας

γ) οι εναπομείναντες αλλοδαποί παραπέμπονται στην Ελληνική Αστυνομία για περαιτέρω διοικητικές διαδικασίες,

δ) ενώ τέλος, για όσους εκδηλώσουν επιθυμία εθελούσιας επιστροφής ενημερώνεται ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), ο οποίος και αναλαμβάνει τις διαδικασίες επαναπατριsmού του σε συνεργασία με την Ελληνική Αστυνομία.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι παράλληλα με τις διαδικασίες Πρώτης Υποδοχής, λαμβάνουν χώρα και οι διοικητικές διαδικασίες από πλευράς της Ελληνικής Αστυνομίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3386/2005 (έκδοση απόφαση απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισοδοχής, αναστολή απόφασης επανεισοδοχής κ.τ.λ.). Από τις εν λόγω διαδικασίες της ΕΛ.ΑΣ ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η εγγραφή των προσφύγων/μεταναστών Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών (Ε.Κ.Α.Ν.Α.)¹², κάτι που προβλέπεται από το άρθρο 82 του ν. 3386/2005 και τηρείται από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, καθόσον αποτελεί άλλο ένα δείγμα από πλευράς της κρατικής εξουσίας ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης των «άλλων». Ειδικότερα, σύμφωνα με την

¹² Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 4000/4/32-λα' από 05-10-2012 κοινή υπουργική απόφαση, στον Εθνικό Κατάλογο Ανεπιθύμητων Αλλοδαπών (Ε.Κ.Α.Ν.Α.) εγγράφονται:

α. Αλλοδαποί σε βάρος των οποίων εκδόθηκε δικαστική ή διοικητική απόφαση απέλασης από τη χώρα ή απόφαση επιστροφής, εφόσον δεν έχουν συμμορφωθεί με την υποχρέωση επιστροφής.

β. Αλλοδαποί, η παρουσία των οποίων στο ελληνικό έδαφος αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη. Τέτοια απειλή υπάρχει ιδίως όταν σε βάρος του αλλοδαπού υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις ότι τέλεσε σοβαρή αξιόποινη πράξη ή ενδείξεις ότι προέβη σε προπαρασκευαστικές πράξεις για την τέλεση τέτοιας πράξης (άρθρο 96 Σύμβασης για την Εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν - Σ.Ε.Σ.Σ).

γ. Αλλοδαποί σε βάρος των οποίων συντρέχουν λόγοι δημόσιας υγείας, κατά τα οριζόμενα στο εδάφιο δ της παρ.1 του άρθρου 76 του ν.3386/2005 (Α' 212), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 59 του ν.4075/2012 (Α' 89).

ακολουθούμενη πρακτική¹³, για τους συλληφθέντες αλλοδαπούς που έχουν χαμηλά ποσοστά αναγνώρισης (οικονομικό προφίλ-Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Μαρόκο, Τυνησία, Αλγερία, Αίγυπτος κ.τ.λ.), μαζί με την έκδοση της «απόφασης απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισδοχής», γίνεται ταυτόχρονα σχετική καταχώρηση των στοιχείων τους στον Ε.Κ.Α.Ν.Α. Αντιθέτως, για τους συλληφθέντες αλλοδαπούς που έχουν υψηλά ποσοστά αναγνώρισης (προσφυγικό προφίλ-Συρία Ιράκ, Υεμένη, Νότιο Σουδάν, Παλαιστίνη, Ερυθραία, Σομαλία, κ.τ.λ.), εκδίδεται μόνο η «απόφαση απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισδοχής», χωρίς να εγγράφονται αρχικά τα στοιχεία τους στον Ε.Κ.Α.Ν.Α. Έτσι, η παρουσία του ονόματος του αλλοδαπού στον εν λόγω κατάλογο, αναπαριστά την ταξινόμησή του. Η εγγραφή στον ΕΚΑΝΑ, αποτελεί είδος γραφειοκρατικής ταξινόμησης, μια συμβολική έκφραση της κατηγορίας του «μη προσώπου», το οποίο αντιμετωπίζεται σαν να μην έχει κοινωνική αξία (ανεπιθύμητος), μια (ακόμη) όψη κρατικού αποκλεισμού. Κατά την Ε. Βουτυρά, η πρόσληψη των αιτούντων άσυλο ως «επικίνδυνων στοιχείων», όπως κατασκευάζεται από τις κουλτούρες της ασφάλειας, καταλήγει στην κοινή πρόσληψή τους ως «ανεπιθύμητων»(Ε.Βουτυρά, 2014:247-248)

4.2. Υπηρεσία Ασύλου

Μετά την ολοκλήρωση των διαδικασιών Πρώτης Υποδοχής και εφόσον οι μετανάστες/πρόσφυγες έχουν εκφράσει κατά το στάδιο καταγραφής τους σχετική βούληση ασύλου, ακολούθως παραπέμπονται σε μια έτερη κρατική Υπηρεσία, την Υπηρεσία Ασύλου. Η Υπηρεσία Ασύλου και τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου, τα οποία θεσμοθετήθηκαν με τον Ν. 3907/2011 και ξεκίνησαν τη λειτουργία τους το 2013, έχουν ως αποστολή, μέσα στα όρια της τοπικής τους αρμοδιότητας, την εφαρμογή της νομοθεσίας περί διεθνούς προστασίας και ειδικότερα:

- α) τη λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων διεθνή προστασία,
- β) την παραλαβή και εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας,

¹³ Βλ. σχετικά την εγκύκλιο που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/egkyklios-elas-ths-18-6-2016.pdf>, προσβάσιμος την 23/03/2018.

γ) την παραλαβή των προσφύγων και τη διαβίβασή τους στην Αρχή Προσφύγων,
δ) την ενημέρωση των αιτούντων διεθνή προστασία για τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεών τους, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους,
ε) τον εφοδιασμό των αιτούντων διεθνή προστασία καθώς και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας με τα προβλεπόμενα νομιμοποιητικά και ταξιδιωτικά έγγραφα,
στ) τη διευκόλυνση των αιτούντων σε ό,τι αφορά τις συνθήκες υποδοχής σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς.

Στη Λέσβο, λειτουργεί από την 15-10-2013 το Περιφερειακό Γραφείο Λέσβου (Π.Γ.Α. Λέσβου), με έδρα τη Λέσβο και τοπική αρμοδιότητα την εδαφική περιφέρεια των περιφερειακών ενοτήτων Λέσβου και Λήμνου της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Το εν λόγω Γραφείο εξετάζει αιτήσεις διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται από διαμένοντες στην Περιφέρεια αυτή, συμπεριλαμβανομένων αιτήσεων που υποβάλλονται από κρατούμενους στο Κέντρο Ταυτοποίησης της Μόριας.

(i) **Υποδομές:** Οι υποδομές που αξιοποιούνται είναι οι εγκαταστάσεις του πρώην στρατοπέδου «Παραδέλλη» στη Μόρια-Λέσβου, όπου λειτουργεί και το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης Λέσβου. Εκεί, στεγάζονται όλες οι υπηρεσίες Ασύλου, πλην των συνεντεύξεων, οι οποίες πραγματοποιούνται σε κτίριο στην περιοχή Παγανής Λέσβου (κτίριο πρώην ΝΕΟSET).

(ii) **Ανθρώπινο δυναμικό:** Το Π.Γ.Α. Λέσβου απασχολεί 4 μόνιμους υπαλλήλους και 27 συμβασιούχους, πανεπιστημιακής εκπαίδευσης¹⁴. Η ΕΑΣΟ, υποστηρίζει το έργο της ελληνικής υπηρεσίας Ασύλου με συνολικά 100 υπαλλήλους, διαφόρων ειδικοτήτων. Θα πρέπει να επισημανθεί, ότι το Π.Γ.Α. Λέσβου δε διαθέτει δικούς της διερμηνείς και για την παροχή διερμηνείας κατά τις διαδικασίες ασύλου χρησιμοποιούνται οι υπάλληλοι της ΕΑΣΟ και της Μ.Κ.Ο. «ΜΕΤΑΔΡΑΣΗ» (μέσω συστήματος τηλεδιάσκεψης)

¹⁴ Σύμφωνα με τα δεδομένα του Μαρτίου 2018.

4.2.1. Θεσμικό πλαίσιο μηχανισμού Ασύλου στην Ελλάδα

4.2.1.1. Εξέλιξη διαδικασίας Ασύλου

Μέχρι τον Ιούνιο του 2013, οι αιτήσεις ασύλου εξετάζονταν από τις αστυνομικές Αρχές. Ειδικότερα, το Π.Δ. 90/2008¹⁵ καθόριζε ότι αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης των αιτημάτων παροχής ασύλου ήταν τα Τμήματα Ασύλου της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής και Θεσσαλονίκης, τα Τμήματα Ασφαλείας των Κρατικών Αερολιμένων καθώς και οι Υποδιευθύνσεις και τα Τμήματα Ασφαλείας των Αστυνομικών Διευθύνσεων, ενώ αποφαινόμενη Αρχή ήταν ο Διευθυντής και ο Τμηματάρχης του Τμήματος Πολιτικού Ασύλου και Προσφύγων της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας. Ακολούθως, το Π.Δ. 81/2009¹⁶ που τροποποίησε το (προαναφερόμενο) Π.Δ. 90/2008, καθόρισε ότι αρμόδια αρχή απόφασης σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, ύστερα από εισήγηση της Γνωμοδοτικής Επιτροπής Προσφύγων¹⁷, ήταν οι Διευθυντές των Διευθύνσεων Αλλοδαπών Αττικής και Θεσσαλονίκης και οι Διευθυντές των Αστυνομικών Διευθύνσεων όπου υποβλήθηκε η αίτηση.

Ωστόσο, το προαναφερόμενο νομοθετικό πλαίσιο αποτέλεσε αντικείμενο έντονης κριτικής¹⁸ από οργανώσεις προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου και δικαιοδοτικά όργανα διεθνών οργανισμών, τόσο όσον αφορά τη μη συμφωνία του με τα διεθνή και

¹⁵ Αναρτημένο στον ιστότοπο {["https://www.synigoros.gr/resources/docs/07-pd90-2008.pdf"](https://www.synigoros.gr/resources/docs/07-pd90-2008.pdf) }, προσβάσιμο την 19 Ιανουαρίου 2018.

¹⁶ Αναρτημένο στον ιστότοπο https://www.synigoros.gr/resources/11-8194_1_pd81-09.pdf, προσβάσιμο την 19 Ιανουαρίου 2018.

¹⁷ Που αποτελούνταν από έναν ανώτερο αξιωματικό της Ελληνικής Αστυνομίας ως Πρόεδρο, έναν αξιωματικό ή ανθυπαστυνόμο της Ελληνικής Αστυνομίας, έναν υπάλληλο της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της οικείας Περιφέρειας και έναν εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε., ως μέλη.

¹⁸ Βλ. σχετ:

α) Γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδας, Νοέμβριος 2016, αναρτημένη στον ιστότοπο http://www.oke.gr/oke_pron_pdf_2.html, προσβάσιμο την 19 Ιανουαρίου 2018

β) Έκθεση Ανεξάρτητης Αρχής Συνηγούρου του Πολίτη: Διαδικασία ασύλου: Τα προβλήματα εντείνονται καθώς δεν λειτουργούν οι νέες υπηρεσίες, 2012, αναρτημένη στον ιστότοπο: <https://www.synigoros.gr/resources/ekdesh-aytoyias-stp--eeda-final-2--4.pdf>, προσβάσιμο την 19 Ιανουαρίου 2018.

ευρωπαϊκά πρότυπα¹⁹ όσο κυρίως διότι δεν υπήρχε μια αποκλειστική Υπηρεσία που να διασφάλιζε την απρόσκοπτη πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Αντιθέτως, η διαδικασία παροχής ασύλου, βρισκόταν σχεδόν αποκλειστικά στα χέρια της Ελληνικής Αστυνομίας που εξέταζε τα αιτήματα χωρίς κανένα σχεδόν προγραμματισμό, σχέδιο ή έλεγχο. «Η επιφυλακτικότητα του επίσημου κράτους προς τον “ξένο” εξηγεί και την υπαγωγή των αλλοδαπών στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, ειδικότερα της Αστυνομίας» (Ι. Παπαγεωργίου, 2013:79-80). Για τους ανωτέρω λόγους άλλωστε, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είχε αποφασίσει να μη συμμετέχει στα γνωμοδοτικά όργανα στη διαδικασία του ασύλου, όπως αυτά είχαν θεσπισθεί με το ΠΔ 81/2009, ως έκφραση της αντίθεσής της για τα μη τηρούμενα προαναφερθέντα πρότυπα.

Το Νοέμβριο του 2010, η Ελλάδα κάνει σοβαρές προσπάθειες για την μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου. Για το σκοπό αυτό, υιοθετήθηκε στην ελληνική έννομη τάξη το Π.Δ. 114/2010²⁰, με το οποίο ρυθμίσθηκε η μεταβατική διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα, το οποίο αντικατέστησε το παλαιότερο Π.Δ. 90/2008 και κατήργησε το Π.Δ. 81/2009. Μεταξύ άλλων, το εν λόγω νομοθετικό διάταγμα, άνοιξε το δρόμο για την επανασύσταση και τη βελτίωση της λειτουργίας των Επιτροπών Προσφυγών, εκείνων δηλαδή που θα εξέταζαν σε β' βαθμό τα έως τότε κατατεθέντα αιτήματα προστασίας ασύλου. Αν και ο α' βαθμός παρέμενε στην αρμοδιότητα της Αστυνομίας, ο β' υπαγόταν στις ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών, όπου μετείχε και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και η Ύπατη Αρμοστεία με δικαίωμα ψήφου. Η πρόοδος που είχε σημειωθεί αφορούσε την ποιότητα της διαδικασίας (συνεντεύξεις, διερμηνεία, αιτιολόγηση αποφάσεων), κυρίως στο δεύτερο βαθμό. Επίσης τα ποσοστά αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, καθώς και αυτά της επικουρικής προστασίας ή του ανθρωπιστικού καθεστώτος, ανήλθαν σημαντικά,

¹⁹ (βλ. ενδεικτικά Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το παράγωγο δικαιο, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

²⁰ Αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.unhcr.gr/prostasia/nomiki-prostasia/o-nomos-stin-ellada/nomothesia-gia-to-asylo.html>, προσβάσιμο την 26 Ιανουαρίου 2018

ιδίως στο δεύτερο βαθμό, γεγονός ενδεικτικό της γενικότερης προόδου, λαμβανομένων υπόψη των χωρών καταγωγής των αιτούντων άσυλο.

Τον Ιανουάριο του 2011, υιοθετήθηκε ο Ν. 3907/2011 , με τον οποίο ιδρύθηκαν η Υπηρεσία Ασύλου και η (τότε) Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής. Ο νόμος αυτός, ο οποίος αποτελεί προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «Σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών», προέβλεπε για πρώτη φορά την ίδρυση αυτοτελούς Υπηρεσίας Ασύλου όσον αφορά την παραλαβή και εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας και την απόφαση επ' αυτών σε α` βαθμό. Ωστόσο, η έναρξη λειτουργίας της νέας Υπηρεσίας Ασύλου πραγματοποιήθηκε εν τέλει το 2013, μετά από αναβολές δύο ετών, κυρίως εξαιτίας δυσκολιών σε θέματα εξασφάλισης ανθρωπίνων πόρων και εξοπλισμού, η οποία σε συνδυασμό με το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τη διαδικασία ασύλου, σηματοδότησαν μια ιδιαίτερα θετική εξέλιξη προς ένα δικαιότερο και αποτελεσματικότερο σύστημα ασύλου στην Ελλάδα, βασισμένο στις ευρωπαϊκές αρχές και αξίες.

4.2.1.2. Η διαδικασία Ασύλου σήμερα

Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες και το Πρωτόκολλο του 1967 είναι οι ακρογωνιαίοι λίθοι της σύγχρονης προστασίας των προσφύγων και οι νομικές αρχές που κατοχυρώνουν αντικατοπτρίζονται σε αναρίθμητους άλλους διεθνείς, περιφερειακούς και εθνικούς νόμους και πρακτικές που διέπουν τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι πρόσφυγες. Μία από τις πλέον σημαντικές αρχές που θεσπίζει η Σύμβαση του 1951 είναι πως οι πρόσφυγες δεν πρέπει να απελαύνονται ή να επιστρέφονται «στα σύνορα των εδαφών όπου η ζωή ή η ελευθερία τους απειλείται».

Μία αίτηση για άσυλο μπορεί να γίνει για κάποιον που έχει φύγει από τη χώρα του και δε μπορεί να επιστρέψει σε αυτή εξαιτίας ενός πολύ βάσιμου φόβου ότι διώκεται για λόγους φυλετικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς, εθνικότητας, συμμετοχής σε μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Για να χορηγηθεί άσυλο, θα πρέπει να πληρούται μία

τουλάχιστον από τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις. Η χορήγηση ασύλου δεν είναι μια φιλανθρωπική πράξη αλλά μια υποχρέωση της χώρας μας σε σχέση με τις διεθνείς συνθήκες και την ελληνική νομοθεσία. Πέρα από το άσυλο, μπορεί να χορηγηθεί εναλλακτικά, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις χορήγησης προσφυγικού καθεστώτος, καθεστώς επικουρικής προστασίας για όσους διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο για τη σωματική τους ακεραιότητα στη χώρα προέλευσής τους. Ο σοβαρός κίνδυνος, βάσει νομοθεσίας αποτελείται από τα εξής: θανατική ποινή ή εκτέλεση, βασανιστήρια, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία σοβαρή και ατομική απειλή της ζωής ενός πολίτη ή ατόμου λόγω αδιάκριτης βιαιότητας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.

Στην Ελλάδα, η όλη διαδικασία ασύλου, έχει ρυθμιστεί θεσμικά από το ν. 4375/2016 όπως τροποποιήθηκε με τους ν. 4399/2016, ν.4485/2017 και ν. 4540/2018. Έτσι λοιπόν, αρμόδιες Αρχές παραλαβής και εξέτασης μιας αίτησης παροχής διεθνούς προστασίας (ασύλου) είναι τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου, τα αυτοτελή κλιμάκια των Περιφερειακών Γραφείων Ασύλου και τα κινητά κλιμάκια Ασύλου²¹, ενώ αποφαινόμενες Αρχές είναι το αρμόδιο Περιφερειακό Γραφείο ή κλιμάκιο Ασύλου σε α` βαθμό και η Επιτροπή Προσφυγών της Αρχής Προσφυγών σε β` βαθμό. Από ανθρωπολογική πλευρά αυτό όμως που ενδιαφέρει είναι η πράξη, γι` αυτό ας προσεγγίσουμε τον εν λόγω γραφειοκρατικό μηχανισμό στην πράξη.

Έτσι λοιπόν, μετά το πέρας των διαδικασιών Πρώτης Υποδοχής και εφόσον οι μετανάστες/πρόσφυγες εκφράσουν βούληση ασύλου, ακολουθεί σε επόμενο στάδιο η πλήρης καταγραφή του αιτήματος ασύλου, όπου καταγράφονται τα προσωπικά στοιχεία του αιτούντα και γίνεται σύντομη αναφορά των λόγων για τους οποίους εγκατέλειψε τη χώρα του και δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή. Προφανώς αυτή η

²¹ Βλ. άρθρο 20 Ν. 4375/2016: Τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου και τα Αυτοτελή Κλιμάκια Ασύλου έχουν ως αποστολή, μέσα στα όρια της τοπικής τους αρμοδιότητας, την εφαρμογή της νομοθεσίας περί διεθνούς προστασίας και ειδικότερα:

- α) τη λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων διεθνή προστασία,
- β) την παραλαβή και εξέταση των αιτήσεων διεθνούς προστασίας σε πρώτο βαθμό,
- γ) την παραλαβή των προσφυγών και τη διαβίβασή τους στην Αρχή Προσφυγών,
- δ) την ενημέρωση των αιτούντων διεθνή προστασία για τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεών τους, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους,
- ε) τον εφοδιασμό των αιτούντων διεθνή προστασία καθώς και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας με τα προβλεπόμενα νομιμοποιητικά και ταξιδιωτικά έγγραφα,
- στ) τη διευκόλυνση των αιτούντων σε ό,τι αφορά τις συνθήκες υποδοχής σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς.

αναφορά δεν υποκαθιστά τη συνέντευξη, ωστόσο η παράλειψη αναφοράς σε αυτό το στάδιο κρίσιμου ισχυρισμού που θα αναφερθεί για πρώτη φορά στη συνέντευξη, κλονίζει την αξιοπιστία του αιτούντος. Αυτή πραγματοποιείται εν προκειμένω για τη Λέσβο στα γραφεία του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου Λέσβου στις εγκαταστάσεις του ΚΥΤ Λέσβου, από υπαλλήλους της εν λόγω Υπηρεσίας ή της EASO, παρουσία διερμηνέα. Επίσης, λόγω του ότι στη Λέσβο, ακολουθείται η κατ' εξαίρεση διαδικασία του άρθρου 60 (διαδικασία στα σύνορα), η καταγραφή της αίτησης διεθνούς προστασίας πραγματοποιείται εναλλακτικά και από προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας. Ακολούθως, γίνεται λήψη των βιομετρικών στοιχείων αναγνώρισής του (δακτυλικά αποτυπώματα) εφόσον είναι άνω των 14 ετών, τα οποία εισάγονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Βάση EURODAC, προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχει υποβληθεί από το εν λόγω άτομο αίτηση σε άλλο κράτος της Ευρώπης που εφαρμόζει τον Κανονισμό «Δουβλίνο III». Επίσης, παραδίδονται από τον αιτούντα τα ταξιδιωτικά του έγγραφα (διαβατήριο) ή οποιοδήποτε άλλο επίσημο έγγραφο έχει στην κατοχή του και έχει σχέση με την εξέταση της αίτησης και με την εξακρίβωση της ταυτότητάς του και των μελών της οικογένειάς του, της χώρας προέλευσης και του τόπου καταγωγής του, καθώς και της οικογενειακής του κατάστασης. Η αίτηση διεθνούς προστασίας είναι κατατεθειμένη από την ημερομηνία της πλήρους καταγραφής, από την οποία αρχίζουν οι σχετικές προθεσμίες για την εξέτασή της.

Ακολούθως, το γραφείο Ασύλου ορίζει ημερομηνία συνέντευξης, η οποία για όσους υπάγονται στην κανονική διαδικασία ασύλου (ευάλωτοι και ασυνόδευτα ανήλικα), είναι, μετά από ένα χρόνο περίπου, ενώ για την κατ' εξαίρεση διαδικασία του άρθρου 60 είναι 2-3 μήνες²², ενώ παράλληλα χορηγείται στους αιτούντες Δελτίο Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας (Δ.Α.Δ.Π.). Ωστόσο, το ζήτημα ορισμού ημερομηνίας συνέντευξης των αιτούντων άσυλο της κανονικής διαδικασίας, αποτελεί αντικείμενο έντονης κριτικής²³ από συλλογικές οργανώσεις, καθόσον όπως καταγγέλλουν, οι ημερομηνίες

²² Με βάση τα δεδομένα που ίσχυαν κατά τη χρονική στιγμή διενέργειας της έρευνας (Μάρτιος –Μάιος 2018)

²³ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο « Ανησυχία για τη διαδικασία ασύλου εκφράζει το «αίτημα», αναρτημένο στον ιστότοπο <https://refugeeobservatory.aegean.gr/el/%CE%B1%CE%BD%CE%B7%CF%83%CF%85%CF%87%CE%AF%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%83%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85->

των συνεντεύξεων ορίζονται ένα έτος μετά την ημερομηνία καταγραφής της αίτησης και επιπλέον σε περίπτωση αναβολής της συνέντευξης, ο επαναπροσδιορισμός της γίνεται για ένα χρόνο μετά, ακόμα και αν η υπαιτιότητα για την αναβολή βαρύνει την Υπηρεσία.

Το δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία αποτελεί προσωρινό τίτλο, δεν θεμελιώνει δικαίωμα για έκδοση άδειας διαμονής, διασφαλίζει την απόλαυση των δικαιωμάτων των αιτούντων, εξασφαλίζει τις απαραίτητες αναγκαίες συναλλαγές κατά το χρόνο ισχύος του και τους επιτρέπει να κυκλοφορούν ελεύθερα στη χώρα, εκτός εάν στο δελτίο που έχει χορηγηθεί, ορίζεται συγκεκριμένο τμήμα της χώρας στο οποίο επιτρέπεται η κυκλοφορία (γεωγραφικός περιορισμός). Ωστόσο, μετά τη συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας του Μαρτίου 2016, στα δελτία αιτούντων διεθνή προστασία τα οποία χορηγούνται από τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου Λέσβου, Ρόδου, Σάμου, Κω, Λέρου και Χίου και αφορούν αιτούντες οι οποίοι εισήλθαν στην ελληνική επικράτεια μετά τις 20 Μαρτίου 2016, προβλέπεται η επιβολή περιορισμού κυκλοφορίας²⁴ των αιτούντων στα νησιά Λέσβο, Ρόδο, Σάμο, Κω, Λέρο και Χίο αντίστοιχα, κατόπιν σχετικής Απόφασης του Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου, με σκοπό την ταχεία επεξεργασία και την αποτελεσματική παρακολούθηση των αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας ή για απολύτους λόγους δημόσιας τάξης ή ασφάλειας. Ανωτέρω περιορισμός, μνημονεύεται στα Δ.Α.Δ.Π. Ωστόσο, από τον εν λόγω περιορισμό, εξαιρούνται τα ευάλωτα πρόσωπα. Το εν λόγω Δελτίο είναι διάρκειας α) ενός (1) μηνός με γεωγραφικό περιορισμό για τους μη ευάλωτους υπαγόμενους στη διαδικασία του άρθρου 60 του ν. 4375/2016 και β) διάρκειας έξι(6) μηνών άνευ γεωγραφικού περιορισμού για τους ευάλωτους υπαγόμενους στην κανονική διαδικασία ασύλου. Και στις δύο περιπτώσεις, τα χορηγηθέντα Δελτία ανανεώνονται εκ νέου, μέχρι την τελική κρίση επί του αιτήματος ασύλου.

[%CE%B5%CE%BA%CF%86%CF%81%CE%AC%CE%B6%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%C2%AB%CE%B1%CE%AF%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1%C2%BB](#), προσβάσιμο την 03-06-2018

²⁴ Βλ σχετικά το άρθρο 7 του Ν. 4540/22-5-2008 και την υπ' αριθμ. 10464/31-5-2017 Απόφαση Διευθύντριας Υπηρεσίας Ασύλου (ΦΕΚ 1977-Β, 7-6-2017), η οποία αντικαταστάθηκε με την υπ' αριθμ 8269/20-4-2018 Απόφαση Διευθυντή Υπηρεσίας Ασύλου (ΦΕΚ 1366-Β, 20-4-2018)

Τα εν λόγω κρατικά έγγραφα, αποτελούν σαφή περίπτωση κατηγοριοποίησης των μεταναστών/προσφύγων, ένα “κατασκεύασμα” των γραφειοκρατικών διαδικασιών, το οποίο κάνει ορατή την νομική κατηγορία των «αιτούντων άσυλο» και εμπεριέχει μεταμφιεσμένη τη δύναμη του κράτους. Επίσης, η λογική της ανανέωσης του Δελτίου Αιτούντος, φανερώνει τον τρόπο διαχείρισης των αιτούντων από τη γραφειοκρατία. Οι «ξένοι», οι «άλλοι» πρέπει να ακολουθούν την περιοδική διαδικασία της ανανέωσης, δικαιώνοντας την κατηγοριοποίησή τους ως ξένοι. Οι κυκλικές και ημερολογιακές αυτές πρακτικές, επιβεβαιώνουν τη δύναμη του κράτους και την υποταγή των μεταναστών/προσφύγων στην κρατική εξουσία και κυριαρχία. Μάλιστα, διαπιστώνεται το παράδοξο ότι ενώ ο ν. 4375/2016 προβλέπει χρονικά όρια μέσα στα οποία θα πρέπει να έχει εξεταστεί το αίτημα ασύλου (είτε με τη fast track διαδικασία του άρθρου 60 είτε με την κανονική διαδικασία), τα οποία δεν τηρούνται στην πράξη λόγω του μεγάλου όγκου των αιτήσεων και της υποστελέχωσης της Υπηρεσίας Ασύλου, εντούτοις το γραφειοκρατικό σύστημα απαιτεί αυστηρή τήρηση των προθεσμιών στα χορηγηθέντα Δελτία Αιτούντος, τα οποία θα πρέπει να ανανεωθούν εγκαίρως προ της λήξης τους, διαφορετικά οι κάτοχοι ενδέχεται να θεωρηθούν «παράτυποι», με κίνδυνο τη σύλληψή τους και την επιστροφή τους στην Τουρκία.

Ο εν λόγω γεωγραφικός περιορισμός, έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονης κριτικής από διάφορες Μ.Κ.Ο και συλλογικότητες που δραστηριοποιούνται στον τομέα προστασίας των αιτούντων άσυλο, μεταξύ των οποίων η Διεθνής Αμνηστία και η Human Rights Watch. Όπως προκύπτει από τον ηλεκτρονικό τύπο²⁵, είκοσι (20) Μ.Κ.Ο. και συλλογικότητες, απέστειλαν επιστολή διαμαρτυρίας στον Πρωθυπουργό της χώρας, αιτούμενοι να τεθεί ένα τέλος στην ισχύουσα πολιτική περιορισμού και μεταφέροντας τους αιτούντες άσυλο στην ηπειρωτική χώρα ώστε να μπορούν να τους παρασχεθούν κατάλληλα καταλύματα, υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών τους και πρόσβαση σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες χορήγησης ασύλου. Επίσης, κατά τον αντιπρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, Θέμη Σοφό, όπως προκύπτει από

²⁵ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Κραυγή αγωνίας από 20 ΜΚΟ: Επιστολή στον πρωθυπουργό για τους πρόσφυγες», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.cnn.gr/news/ellada/story/106774/kraygi-agonias-apo-20-mko-epistoli-ston-prothyπουργo-gia-toys-prosfyges>, προσβάσιμος την 05-06-2018

σχετικό ηλεκτρονικό τύπο²⁶, η απαγόρευση μετακίνησης τόσο σε νομικό επίπεδο όσο και σε πραγματικό, «είναι αντίθετη με την υπέρτατη αρχή που θεμελιώνεται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και είναι ο σεβασμός στην αξία του ανθρώπου», αλλά και αντίθετη «στο δικαίωμα ακρόασης, καθώς ο αιτών άσυλο δεν έχει το δικαίωμα να ακουστεί από τη Δευτεροβάθμια Επιτροπή Προσφυγών που συνεδριάζει στην Αθήνα». Επίσης, η «Ελληνική Ένωση για τα δικαιώματα του ανθρώπου²⁷» τονίζει ότι η εμμονή στην εφαρμογή του γεωγραφικού περιορισμού κινδυνεύει να πλήξει ανεπανόρθωτα την κοινωνική και πολιτική συνοχή των νησιωτικών περιοχών, ενώ η υπερ-συγκέντρωση πληθυσμού για μεγάλο διάστημα στα νησιά ως συνέπεια της εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, προκαλεί κινδύνους ανόδου της ξενοφοβίας και των ρατσιστικών εκδηλώσεων.

Κατά της συνταγματικότητας του γεωγραφικού περιορισμού, προσέφυγαν Μ.Κ.Ο. και δικηγορικοί σύλλογοι των πέντε νησιών του Αιγαίου στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ο οποίος όπως κατήγγειλαν παραβιάζει τον σεβασμό της αρχής της αξίας του ανθρώπου, ενώ δεν τεκμηριώνεται και η αναγκαιότητα εφαρμογής του στη Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας. Ωστόσο, το εν λόγω δικαστήριο, έκρινε ότι η Απόφαση της Διευθύντριας Ασύλου ήταν αντισυνταγματική, όχι λόγω παραβίασης συνταγματικών δικαιωμάτων των αιτούντων και της ελευθερίας κίνησης, αλλά λόγω ελλιπούς αιτιολογίας κατά την έκδοσή της. Ως εκ τούτου, μετά από τρεις (3) ημέρες, εκδόθηκε νέα απόφαση του Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου που κάλυπτε τις εν λόγω συνταγματικές παρατυπίες, επαναφέροντας και πάλι σε ισχύ τον γεωγραφικό περιορισμό. Αυτή όμως η κίνηση της ελληνικής κυβέρνησης να ανατρέψει τη δεσμευτική απόφαση του δικαστηρίου για τον τερματισμό της καταχρηστικής πολιτικής εγκλωβισμού των

²⁶ Βλ το άρθρο της Εφημερίδας των Συντακτών με τίτλο «Ο γεωγραφικός περιορισμός προσφύγων παραβιάζει το σεβασμό στον άνθρωπο», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/o-geografikos-periorismos-prosfygon-paraviazeti-sevasmo-ston-anthropo>, προσβάσιμος την 05-06-2018

²⁷ Βλ. ανακοίνωση με τίτλο «Σχετικά με τις ρατσιστικές επιθέσεις στη Μυτιλήνη», αναρτημένη στον ιστότοπο <https://www.hlhr.gr/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/>

αιτούντων άσυλο στα ελληνικά νησιά, προκάλεσε την έντονη αντίδραση²⁸ είκοσι ένα (21) οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες εξέφρασαν προβληματισμούς αναφορικά με το κράτος δικαίου. Ειδικότερα επέκριναν την κρατική εξουσία, η οποία αντί να εκτελέσει την απόφαση της 17ης Απριλίου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου της χώρας, εξέδωσε διοικητική απόφαση που επαναφέρει την πολιτική – γνωστή ως «πολιτική γεωγραφικού περιορισμού». Επίσης, το «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες²⁹» χαρακτήρισε τις ανωτέρω ενέργειες (ακύρωση γεωγραφικού περιορισμού από ΣτΕ-άμεση έκδοση νέας απόφασης γεωγραφικού περιορισμού) πλήγμα στο κράτος δικαίου.

Η καταγραφή της αίτησης ασύλου και η χορήγηση του δελτίου αιτούντος διεθνούς προστασίας, μετασχηματίζει τους αιτούντες άσυλο στην κατηγορία των «οιονεί» προσφύγων, στους οποίους αναγνωρίζονται σειρά δικαιωμάτων αλλά και υποχρεώσεων, μέχρι της τελεσίδικης απόφασης επί του αιτήματός τους. Έτσι λοιπόν, δικαιούνται:

α) Να παραμένουν στη χώρα³⁰ μέχρι την ολοκλήρωση της διοικητικής διαδικασίας εξέτασης της αίτησης διεθνούς προστασίας, ενώ απαγορεύεται η απέλαση ή απομάκρυνσή τους με οποιονδήποτε τρόπο. Ωστόσο, το δικαίωμα παραμονής του αιτούντος στη χώρα, δεν θεμελιώνει δικαίωμα για χορήγηση άδειας διαμονής.

²⁸ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας για τον τερματισμό του γεωγραφικού περιορισμού και η επαναφορά του από την Υπηρεσία Ασύλου», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <https://refugeeobservatory.aegean.gr/el/%CE%B5%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B7%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%86%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C-%CF%84%CE%BF%CF%85>, προσβάσιμος την 03-06-2018

²⁹ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «πλήγμα στο κράτος δικαίου η απόφαση του Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου 3ημέρες μετά την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας», αναρτημένο στον ιστότοπο <http://socialpolicy.gr/2018/04/%CF%80%CE%BB%CE%AE%CE%B3%CE%BC%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%86%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF.html>

³⁰ Βλ. σχετικά το άρθρο 37 Ν. 4375/2016.

β) Να έχουν πρόσβαση σε εξαρτημένη εργασία³¹ ή να παρέχουν υπηρεσίες ή έργο υπό τις προϋποθέσεις που θέτει η ελληνική νομοθεσία. Ωστόσο, όπως καταγγεληθεί από 23 Μ.Κ.Ο.³², το εν λόγω δικαίωμα των αιτούντων αντιμετωπίζει γραφειοκρατικές δυσχέρειες, καθόσον οι αιτούντες άσυλο δυσκολεύονται στην έκδοση ΑΜΚΑ, ΑΦΜ και κάρτας ανεργίας από τις αρμόδιες δημόσιες Υπηρεσίες(ΔΟΥ, ΚΕΠ, ΟΑΕΔ). Ειδικά για το θέμα του ΑΜΚΑ, δόθηκε εν τέλει λύση μέσω διευκρινιστικής εγκυκλίου³³ του Υπουργείου Εργασίας

γ) Να τους παρέχεται ελεύθερη πρόσβαση στις Δημόσιες Δομές Υγείας και ειδικότερα νοσηλευτική και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, υπό την προϋπόθεση ότι δεν εργάζονται ή η εργασία τους δεν αποφέρει επαρκείς πόρους για τη διαφύλαξη της υγείας τους ³⁴.

δ) Να έχουν πρόσβαση στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα³⁵.

ε) Να τους παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας σε δεύτερο βαθμό³⁶.

Στο σημείο αυτό όμως θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ελληνική νομοθεσία καίτοι προβλέπει την παροχή δωρεάν νομικής υποστήριξης στους αιτούντες στον β` βαθμό, δεν υπάρχει ανάλογη πρόβλεψη για παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής και στον α` βαθμό. Έτσι, κατά τον α` βαθμό, νομική πληροφόρηση παρέχεται από την Ύπατη Αρμοστεία

³¹ Βλ σχετικά το άρθρο 71 του Ν. 4375/2016 και το άρθρο 15 του Ν. 4540/22-05-2018

³² Βλ σχετικά το άρθρο με τίτλο «ΜΚΟ καταγγέλλουν πως οι αιτούντες άσυλο δυσκολεύονται στην έκδοση ΑΜΚΑ, ΑΦΜ και κάρτας ανεργίας», αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.lifo.gr/now/greece/155180>, προσβάσιμος την 03-06-2018.

³³ Βλ. σχετικά την εν λόγω εγκύκλιο στον ιστότοπο <https://refugeeobservatory.aegean.gr/el/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%8D%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CF%85%CF%80-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CE%B4%CE%BF%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CE%BC%CE%BA%CE%B1-%CF%83%CE%B5-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%8D%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%BF%CF%8D%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%82>, προσβάσιμος την 03-06-2018

³⁴ Βλ. σχετικά το άρθρο 17 του Ν. 4540/22-05-2018

³⁵ Βλ σχετικά τα άρθρα 13 και 14 του Ν.4540/22-5-2018.

³⁶ Βλ. σχετικά τα άρθρα 61 και 62 του Ν. 4375/2016 και την Υπουργική Απόφαση οικ. 12205/2016

του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ωστόσο κατά κύριο λόγο υπάρχει περιορισμένη δυνατότητα εξατομικευμένης πληροφόρησης και συμβουλευτικής. Η ανεπάρκεια αυτή σε συνδυασμό με τις συνεχείς αλλαγές στις ακολουθούμενες πρακτικές από την Υπηρεσία Ασύλου και την πολυπλοκότητα των διαδικασιών, οδηγούν τους αιτούντες άσυλο σε σύγχυση σε σχέση με τη διαδικασία που ακολουθείται και επιτείνεται το άγχος τους. Επομένως, στον πρώτο βαθμό εξέτασης των αιτημάτων, καίτοι υπάρχει διαρκώς έντονη ανάγκη για πρωτοβάθμια προετοιμασία, ατομική συμβουλευτική στο στάδιο της προετοιμασίας για να γίνει παραδεκτή η αίτηση, καθώς και για τις συνεντεύξεις ασύλου, παρατηρείται εξαιρετικά περιορισμένη παροχή νομικής συνδρομής από πλευράς πολιτείας και αυτή παρέχεται εθελοντικά μόνο από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών³⁷. Ιδίως η παροχή νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης κατά τη συνέντευξη ενώπιον της Υπηρεσίας Ασύλου είναι καίριας σημασίας, γιατί οι αιτούντες έχουν τη μια και μοναδική ευκαιρία να εκθέσουν προφορικά την προσωπική τους ιστορία και να αποδείξουν ότι πληρούν τις τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την αναγνώριση των αναγκών διεθνούς προστασίας. Παράλληλα έχουν τη δυνατότητα να επικαλεστούν τυχόν ευαλωτότητες που ενδέχεται να μην ανιχνεύθηκαν κατά τα προηγούμενα στάδια της εξέτασης του αιτήματός τους. Η παρουσία δικηγόρου κατά τη διάρκεια της συνέντευξης συμβάλλει οπωσδήποτε στη διασφάλιση της νομιμότητας και του δίκαιου χαρακτήρα της διαδικασίας, μπορεί να απευθύνει επιπρόσθετες ερωτήσεις και να κάνει τα απαραίτητα σχόλια και παρατηρήσεις, ιδιαίτερα όταν δεν έχουν αποσαφηνιστεί τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, ενώ μπορεί επίσης να καταθέσει υπόμνημα ή πρόσθετα έγγραφα, αναλύοντας περαιτέρω το αίτημα ασύλου και προβάλλοντας νομική αιτιολογία που δικαιολογεί την υπαγωγή του ενδιαφερόμενου στο καθεστώς διεθνούς προστασίας. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι η δευτεροβάθμια εξέταση του αιτήματος ασύλου είναι, κατ' αρχήν, έγγραφη και ότι δεν προβλέπει σε κάθε περίπτωση την προφορική ακρόαση του προσφεύγοντα, πληρότητα του φακέλου και η αρτιότητα της εκπροσώπησης του αιτούμενου άσυλο στον πρώτο βαθμό είναι υψίστης σημασίας.

³⁷ Βλ. σχετικά Έκθεση της Μ.Κ.Ο «Αίτημα», αναρτημένη στον ιστότοπο <http://aitima.gr/images/pdf/fullreport.pdf>

στ) Να τους παρέχονται υλικές συνθήκες υποδοχής, σε είδος (διαμονή) ή υπό τη μορφή οικονομικού βοηθήματος για να εξασφαλίζουν στους αιτούντες ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο, υπό την προϋπόθεση ότι συμμορφώνονται στις υποχρεώσεις τους, ιδίως της προσέλευσης σε συνέντευξη στην ορισθείσα ημερομηνία ³⁸.

ζ) Να έχουν πρόσβαση για την παρακολούθηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, με τους ίδιους όρους όπως οι Έλληνες πολίτες, ασχέτως αν έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας³⁹.

Ωστόσο, πέραν των άνω δικαιωμάτων, οι αιτούντες δεν επιτρέπεται μέχρι την οριστική κρίση επί του αιτήματός τους:

α) Να φέρουν στην Ελλάδα την οικογένειά τους από τη χώρα καταγωγής τους.

β) Να τελέσουν γάμο στην Ελλάδα, καθώς για την έκδοση άδειας γάμου απαιτείται οριστικός και όχι προσωρινός τίτλος διαμονής.

Πέραν των ανωτέρω, οι αιτούντες διεθνούς προστασίας, έχουν και μια σειρά υποχρεώσεων:

α. Να παραμείνουν στην Ελλάδα μέχρι να ολοκληρωθεί η εξέταση της αίτησής τους.

β. Να παρουσιάζονται, όποτε κληθούν, ενώπιον των αρμοδίων αρχών. Αίτηση διεθνούς προστασίας, παραιτήση από αυτήν, προσφυγή κατά απορριπτικής απόφασης, μεταγενέστερη αίτηση και αίτηση για ανανέωση του δελτίου αιτούντος διεθνή προστασία υποβάλλονται αυτοπροσώπως, εκτός αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας, όπως σοβαρή ασθένεια ή σοβαρή σωματική αναπηρία, οι οποίοι θα πρέπει να αποδεικνύονται με ανάλογο πιστοποιητικό ή βεβαίωση δημόσιας υπηρεσίας.

γ. Να παραδίδουν τα ταξιδιωτικά έγγραφα και να προσκομίζουν οποιοδήποτε άλλο έγγραφο έχουν στην κατοχή τους και σχετίζεται με την εξέταση της αίτησης και των στοιχείων που πιστοποιούν την ταυτότητα των ιδίων και των μελών της οικογένειάς τους, τη χώρα προέλευσης και τον τόπο καταγωγής τους, καθώς και την οικογενειακή τους κατάσταση.

³⁸ Βλ σχετικά τα άρθρα 17 και 19 του Ν. 4540/22-05-2018

³⁹ Βλ σχετικά το άρθρο 16 του Ν. 4540/22-05-2018

δ. Να ενημερώνουν αμέσως τις αρμόδιες Αρχές Παραλαβής για τη διεύθυνση κατοικίας ή διαμονής τους και τα άλλα στοιχεία επικοινωνίας τους καθώς και για κάθε μεταβολή των ως άνω στοιχείων.

ε. Να συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές για τη διενέργεια κάθε νόμιμης έρευνας σχετικά με την αίτησή τους.

στ. Να δέχονται σωματική έρευνα και έρευνα των αντικειμένων που φέρουν και φωτογραφίζονται, ενώ, εφόσον είναι άνω των 14 ετών, δακτυλοσκοποούνται, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Μετά την καταγραφή της αίτησης, ακολουθεί η διαδικασία της συνέντευξης του αιτούντα. Ωστόσο, για τους υπαγόμενους στην κατ' εξαίρεση συνοριακή διαδικασία του άρθρου 60 του ν. 4375/2016, (η οποία δεν εφαρμόζεται για τους ευάλωτους και τους ασυνόδευτους ανήλικους), προ της διενέργειας της συνέντευξης επί της ουσίας του αιτήματος, πραγματοποιείται από τους υπαλλήλους της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) συνέντευξη για το παραδεκτό⁴⁰ της αίτησης, χωρίς όμως να εξετάζεται η ουσία του (βασιμότητα). Στην περίπτωση αυτή, η EASO πραγματοποιεί μια (opinion) επί του αιτήματος παραδεκτού, χωρίς αυτή να είναι δεσμευτική και η τελική απόφαση λαμβάνεται από τον χειριστή του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου. Η απόφαση αυτή καθορίζει εάν η Τουρκία μπορεί να θεωρηθεί ασφαλής χώρα για τους αιτούντες άσυλο. Στην περίπτωση που η αίτησή τους θεωρηθεί παραδεκτή, οι αιτούντες πρέπει να παραμείνουν στα νησιά έως ότου εξεταστεί η ουσία του αιτήματος. Εάν θεωρηθεί απαράδεκτη, τότε οι αιτούντες επιστρέφουν στην Τουρκία, έχοντας ωστόσο πρώτα τη δυνατότητα να προσβάλουν την απόφαση – οι περισσότεροι μάλιστα κάνουν χρήση αυτού του δικαιώματος.

Ειδικότερα, ο Ν.4375/2016 προβλέπει ότι οι Ελληνικές αρχές απορρίπτουν αίτηση διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη (χωρίς δηλ να εξεταστεί καν η ουσία της), εφόσον κρίνουν ότι μια χώρα συνιστά ασφαλή τρίτη χώρα για τον αιτούντα άσυλο. Κατά τις διατάξεις του άρθρου 56 του Ν. 4375/2016, μια χώρα θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα για ένα συγκεκριμένο πρόσφυγα όταν πληρούνται σωρευτικά τα κριτήρια του εν λόγω νόμου, η «συνδρομή των οποίων εξετάζεται ανά περίπτωση και για κάθε αιτούντα

⁴⁰ Βλ. άρθρο 54 Ν. 4375/2016.

χωριστά». Συγκεκριμένα, για τα νησιά του Αιγαίου, ως τρίτη χώρα από την οποία εισήλθαν οι μετανάστες στην Ελλάδα θεωρείται η Τουρκία και το ερώτημα που τίθεται από τις Αρχές Ασύλου είναι κατά πόσον θεωρείται ασφαλή η εν λόγω χώρα για κάθε έναν ξεχωριστά από τους αιτούντες για να ασκήσουν εκεί το δικαίωμά τους για άσυλο. Το Συμβούλιο της Επικρατείας εκδικάζοντας σχετικές προσφυγές Σύρων μεταναστών⁴¹, απέρριψε ως αβάσιμους όλους τους ισχυρισμούς τους που ζητούσαν να μην επιστρέψουν στην γείτονα χώρα και να ακυρωθούν οι αποφάσεις της Επιτροπής Ασύλου που είχαν απορρίψει ως απαράδεκτα τα αιτήματά τους, με το αιτιολογικό ότι η Τουρκία έχει κυρώσει τη Σύμβαση της Γενεύης, όπως επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και η γείτονας χώρα έχουν συμφωνήσει σ' ένα κοινό σχέδιο δράσης για τη στήριξη των Σύρων υπηκόων που απολαμβάνουν διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, με δεδομένη την εμπόλεμη κατάσταση που βρίσκεται η Τουρκία και τις πολεμικές επιχειρήσεις της στη Βόρεια Συρία σε βάρος των Κούρδων του YPG στο όνομα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, όλες σχεδόν οι αιτήσεις κρίνονται παραδεκτές.

Σε περίπτωση που η αίτηση γίνει παραδεκτή από τις Υπηρεσίες Ασύλου, εξετάζεται ακολούθως ως προς την ουσία της, οπότε εκδίδεται σχετική απόφαση χορήγησης ή απόρριψης καθεστώτος διεθνούς ή επικουρικής προστασίας. Η προαναφερθείσα κατ' εξαίρεση διαδικασία Ασύλου στα σύνορα, δεν εφαρμόζεται στα άτομα που υπάγονται στις διαδικασίες του Κανονισμού του Δουβλίνου καθώς και τα πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες⁴² ομάδες.

Η υιοθέτηση με την ανωτέρω νομοθεσία, κατόπιν ευρωπαϊκών υποδείξεων, της κατ' εξαίρεση ταχείας φύσης της διαδικασίας για τα σύνορα του άρθρου 60, με άξονα την προκαταρκτική εξέταση, με τη συνδρομή της EASO, της γενικής κατάστασης στις χώρες

⁴¹ Βλ. για παράδειγμα την υπ' αριθμ. 445/2017, η οποία είναι αναρτημένη στον ιστότοπο {<https://drive.google.com/file/d/0BzLLCPJMrNIEZkVadHBGTEx1bFE/view>}, προσβάσιμο την 04-02-2018

⁴² Ως ευάλωτες ομάδες κατά το άρθρο 14 παρ. 8 του Ν. 4375/2016, νοούνται:

- α) οι ασυνόδευτοι ανήλικοι,
- β) τα άτομα που έχουν αναπηρία ή πάσχουν από ανίατη ή σοβαρή ασθένεια,
- γ) οι υπερήλικες,
- δ) οι γυναίκες σε κύηση ή λοχεία,
- ε) οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα,
- στ) τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, πρόσωπα με σύνδρομο μετατραυματικής διαταραχής, ιδίως επιζήσαντες και συγγενείς θυμάτων ναυαγίων και
- ζ) τα θύματα εμπορίας ανθρώπων».

διέλευσης των μεταναστών και την ταχεία απόρριψη των αιτήσεων ασύλου ως απαράδεκτων και εν συνεχεία την επιστροφή τους στην Τουρκία προκειμένου να υποβάλλουν εκεί αίτημα ασύλου, συνέβαλλε αναμφίβολα στη μειονεκτική θέση των αιτούντων άσυλο. Στα σύνορα έχει δημιουργεί μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, η οποία μέσω ταχύρρυθμων διαδικασιών καταστρατηγεί το δικαίωμα ασύλου (Ε.Βουτυρά, 2014: 243-244). Ο εν λόγω περιοριστικός μηχανισμός ασύλου, λειτουργεί για τους μετανάστες, των οποίων οι αιτήσεις απορρίπτονται ως απαράδεκτες χωρίς να εξεταστεί επί της ουσίας εάν υφίστανται δίωξη, ως μέσο αποκλεισμού προσφύγων/μεταναστών και όχι μέσο προστασίας. Επί της ουσίας, με τον εν λόγω γραφειοκρατικό μηχανισμό ασύλου, ο διαχωρισμός των μεταναστών σε απελάσιμους ή μη, μέσω του παραδεκτού ή μη της αίτησης ασύλου και της διαδικασίας του άρθρου 60, δημιουργεί ταξινομήσεις, με όρους περιορισμού και αποκλεισμού. Δηλαδή, η “fast track” ολοκλήρωση των διαδικασιών ασύλου και οι επιστροφές μεταναστών στην Τουρκία, που θεσμοθετήθηκαν κατόπιν ευρωπαϊκών προτροπών, συνιστούν σαφέστατα ρήτρες αποκλεισμού από το ευρωπαϊκό κερτημένο και δείγμα κρατικής κυριαρχίας. Κάποιες κατηγορίες μεταναστών, που δεν συγκεντρώνουν στοιχεία προσφυγικού προφίλ, κρίνονται ανεπιθύμητοι, οι αιτήσεις ασύλου τους κρίνονται απαράδεκτες και επιστρέφουν στην Τουρκία(πχ υπήκοοι Πακιστάν, Συρίας). Ωστόσο, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή είναι απόλυτη ή δεν υπάρχει. Κι όταν δεν υπάρχει για κάποιους δεν υπάρχει για κανέναν. Κι όταν επινοούνται προσχήματα για την παραβίαση των δικαιωμάτων κάποιων, αυτά τα προσχήματα στοχεύουν στην παραβίαση των δικαιωμάτων όλων.

Έτσι, η κατ` εξαίρεση «fast track» διαδικασία ασύλου που εφαρμόζεται στα σύνορα, έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής από συλλογικές οργανώσεις⁴³, οι οποίες καταγγέλλουν τα αδιαφανή κριτήρια υπαγωγής αιτούντων άσυλο στις λεγόμενες «fast track» διαδικασίες», με σκοπό την επαναπροώθηση των προσφύγων στην Τουρκία. Επιπλέον χαρακτηριστική είναι η δήλωση του πρώην Γ.Γ. του Υπουργείου Δικαιοσύνης

⁴³ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Καταγγελίες ΜΚΟ για αδιαφάνεια στις ελληνικές διαδικασίες ασύλου», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <https://www.naftemporiki.gr/story/1217267/taz-kataggelies-mko-gia-adiafaneia-stis-ellinikes-diadikasies-asulou>

κ. Μαρίνου Σκανδάμη, όπως προβλήθηκε από τον ηλεκτρονικό τύπο⁴⁴, ο οποίος ομοίως εξέφρασε τις ενστάσεις του για τις εν λόγω «fast track» διαδικασίες: «οι εξαγγελθείσες fast track διαδικασίες εξέτασης των αιτημάτων υπονομεύουν την απαιτούμενη αμερόληπτη κρίση και προδικάζουν την απόρριψή τους. Μπορεί κανείς εύκολα να κατανοήσει τη διπλωματική δυσκολία για την αντιμετώπιση ενός τόσο λεπτού θέματος που μπορεί να διαταράξει τις σχέσεις των δύο χωρών. Όμως, σε ένα ευρωπαϊκό κράτος, με τη βαθιά νομική παράδοση στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων και την τήρηση των σχετικών διεθνών συμβάσεων, οι διαδικασίες ασύλου δεν είναι α λα καρτ, αλλά υπάγονται σε συγκεκριμένους κανόνες. Πολύ περισσότερο αυτό ισχύει όταν η απειλή της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας των συλληφθέντων στρατιωτικών πιθανολογείται με βεβαιότητα. [...]. Αλλιώς το κράτος δικαίου θα έχει υποστεί μια θλιβερή ήττα».

Έτσι λοιπόν, ο πυρήνας της ευρωπαϊκής πολιτικής όσον αφορά τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης, εστιάστηκε, μεταξύ άλλων, σε μια αφανή περιοριστική διαδικασία του δικαιώματος ασύλου. Η Ελλάδα ευρισκόμενη στο περιθώριο της Ευρώπης, με περιορισμένες δυνατότητες και αντιμετωπίζοντας μια πρωτοφανή οικονομική κρίση, εν μέσω μνημονίων και με οικονομική στήριξη από την Ευρώπη για την αποφυγή χρεοκοπίας, δεν είχε δυνατότητα να αντιταχθεί στην ευρωπαϊκή πολιτική αντιμετώπισης της μετανάστευσης.

Η συνέντευξη⁴⁵ αναμφισβήτητα αποτελεί τον πραγματικό πυρήνα της διαδικασίας του ασύλου. Αυτό γιατί οι αιτούντες έχουν τη μια και μοναδική ευκαιρία να εκθέσουν προφορικά την προσωπική τους ιστορία, τους λόγους που τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους ζητώντας προστασία, καθώς και τους λόγους για τους οποίους δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν σε αυτήν και να αποδείξουν ότι πληρούν τις τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την αναγνώριση

⁴⁴ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Μ. Σκανδάμης: «Οι διαδικασίες ασύλου δεν είναι α λα καρτ. Υπάγονται σε συγκεκριμένους κανόνες», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.tanea.gr/news/greece/article/5375712/m-skandamhs-oi-diadikasies-asyloy-den-einai-a-la-kart-ypagontai-se-sygkekrimenous-kanones/>

⁴⁵ Βλέπε τον οδηγό «Προετοιμασία για τη συνέντευξή σας για άσυλο στην Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου», που είναι αναρτημένος στον ιστότοπο http://www.refucomm.com/infopacks/greece-mainland/preparing-for-your-asylum-interview/preparing-for-your-asylum-interview/el/greece-mainland_preparing-for-your-asylum-interview_preparing-for-your-asylum-interview_EL.pdf

των αναγκών διεθνούς προστασίας. Λαμβάνοντας υπόψιν ότι η δευτεροβάθμια εξέταση του αιτήματος ασύλου είναι, κατ' αρχήν, έγγραφη και ότι δεν προβλέπει σε κάθε περίπτωση την προφορική ακρόαση του προσφεύγοντα, η διαδικασία της συνέντευξης στον α' βαθμό αποδεικνύεται ότι είναι κρίσιμης σημασίας. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η συνέντευξη είναι εμπιστευτική, με την έννοια ότι τα στοιχεία αυτής δεν αποκαλύπτονται στις αρχές της χώρας του αιτούντα ή στους φερόμενους διώκτες του.

Για κάθε υπόθεση ορίζεται από το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου χειριστής⁴⁶, ο οποίος διενεργεί την συνέντευξη και λαμβάνει την απόφαση επί της αίτησης διεθνούς προστασίας. Η συνέντευξη διενεργείται με την παρουσία διερμηνέα. Ωστόσο, λόγω έλλειψης μεταφραστών από την Υπηρεσία Ασύλου, καθήκοντα διερμηνέα εκτελούν οι εμπειρογνώμονες της EASO ή διερμηνείς Μ.Κ.Ο. (για τη Λέσβο της ΜΕΤΑΔΡΑΣΗΣ). Επίσης, μπορεί να παρευρίσκεται και ο δικηγόρος του αιτούντος, ο οποίος δεν παρέχεται στον α' βαθμό δωρεάν από το ελληνικό κράτος, αλλά μόνο με έξοδα του αιτούντος. Έτσι, δεδομένης της έλλειψης εξειδικευμένου νομικού προσωπικού στο εν λόγω στάδιο, αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι λαμβάνουν λάθος πληροφορίες, ακούνε φήμες και ορισμένες φορές παίρνουν επιζήμιες αποφάσεις για τους ίδιους και για τις οικογένειές τους, μη γνωρίζοντας τις συνέπειες. Η νομική πληροφόρηση στο στάδιο αυτό είναι αναγκαία ώστε να διασφαλιστεί η αποφυγή φημών και λανθασμένων αντιλήψεων, επιτρέποντας στους αιτούντες να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις. Το κενό αυτό έρχονται καλύψουν διάφορες συλλογικότητες και φορείς της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης, οι οποίες παρέχουν ατελώς νομική συνδρομή στους αιτούντες. Η παρουσία δικηγόρου κατά τη διάρκεια της συνέντευξης συμβάλλει στη διασφάλιση της νομιμότητας και του δίκαιου χαρακτήρα της διαδικασίας, ενώ μπορεί να απευθύνει επιπρόσθετες ερωτήσεις, και να κάνει τα απαραίτητα σχόλια και παρατηρήσεις, ιδιαίτερα όταν δεν έχουν αποσαφηνιστεί τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Επίσης, ο δικηγόρος μπορεί να καταθέσει υπόμνημα ή πρόσθετα έγγραφα, αναλύοντας περαιτέρω το αίτημα ασύλου και προβάλλοντας νομική αιτιολογία που δικαιολογεί την υπαγωγή του ενδιαφερόμενου στο καθεστώς διεθνούς προστασίας. Επομένως, χρειάζεται

⁴⁶ Βλ. σχετικά την υπ' αριθμ. 3385/5-2-2018 Υπουργική Απόφαση «Κανονισμός λειτουργίας Υπηρεσίας Ασύλου»

να έχουν προετοιμαστεί εκ των προτέρων ώστε να είναι σε θέση να διατυπώσουν το αίτημά τους με ειλικρίνεια και συνέπεια.

Ωστόσο, γεννιέται ζήτημα με την εκ των προτέρων προετοιμασία των αιτούντων άσυλο από τους δικηγόρους διαφόρων Μ.Κ.Ο. και τη μεθόδευση των απαντήσεων στις ερωτήσεις των χειριστών, μέσω της προβολής από πλευράς των αιτούντων φανταστικών λόγων που θεμελιώνουν τη χορήγηση προσφυγικού καθεστώτος, αφήνοντας στην άκρη τους αληθινούς. Με άλλα λόγια, οι αιτούντες «εκπαιδεύονται⁴⁷», μέσω της παροχής συμβουλών, από δικηγόρους για τις απαντήσεις που θα πρέπει να δώσουν, τους λόγους δίωξης που θα πρέπει να προβάλλουν (πχ εμπόλεμη κατάσταση, δίωξη λόγω θρησκείας, ομοφυλοφιλίας κτλ) και τους λόγους που θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποφύγουν να πουν όταν αυτοί δεν θεμελιώνουν προσφυγικό καθεστώς (πχ λόγοι εργασίας-οικονομικοί λόγοι), τον εκφραστικό τόνο που θα πρέπει να περιβληθούν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης εμποτισμένο με έντονο συναίσθημα, την προβολή λόγων ευαλωτότητας που δεν είχαν επικαλεστεί κατά τις διαδικασίες καταγραφής τους προκειμένου αποφύγουν τις διαδικασίες επανεισοχής τους κτλ. Η εν λόγω βοήθεια από πλευράς των δικηγόρων παρέχεται στα πλαίσια της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης πληθυσμών που τελούν σε κρίση, αποτελεί έκφραση της δράσης ανθρωπιστικών οργανώσεων και αλληλεγγύης. Οι δικηγόροι των διαφόρων οργανώσεων, επιδίδονται σε πρακτικές γενικευμένης αμοιβαιότητας: προσεγγίζουν τους πρόσφυγες, θέτουν τους εαυτούς στη διάθεσή τους, τους προσφέρουν τις νομικές τους υπηρεσίες χωρίς να επιδιώκουν αντιδώρημα. Οι πρακτικές τους συνιστούν υπέρβαση του κώδικα της ανταλλαγής και δεν κινητοποιούνται από το συμφέρον. Ωστόσο, οι χειριστές των συνεντεύξεων, αντιλαμβάνονται στην πράξη σχετικά εύκολα, μέσω επιμέρους ερωτήσεων, αυτού του είδους τις μεθοδευμένες απαντήσεις των αιτούντων, κάτι το οποίο επηρεάζει αρνητικά την αξιοπιστία των ισχυρισμών του αιτούντα.

Η συνέντευξη, μετά την πρόσφατη τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου (ν.4540/2018), μπορεί πλέον να διενεργείται και από προσωπικό της Ευρωπαϊκής

⁴⁷ Βλ. σχετ. το δημοσίευμα του ηλεκτρονικού τύπου με τίτλο «Μ.Κ.Ο. διδάσκει πρόσφυγες πως θα ξεπεράσουν το σκόπελο της συνέντευξης για να πάρουν άσυλο», το οποίο είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα <http://ns2.politischios.gr/news/mko-didaskei-prosfyges-pos-tha-xeperasoy-n-skopelo-tis-synenteyxis-gia-na-paroyn-asylo>, προσβάσιμο την 03-06-2018

Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO)⁴⁸, τόσο για ευάλωτα όσο και για μη ευάλωτα άτομα. Ωστόσο, μέχρι πρόσφατά, η συνήθης πρακτική ήταν η EASO να διενεργεί συνεντεύξεις μόνο για μη ευάλωτα άτομα.

Η εν λόγω διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της EASO, όπου θεοπίστηκε ενεργητικότερη εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Γραφείου Υποστήριξης Ασύλου (EASO) στη διαδικασία ασύλου, τόσο μη ευάλωτων (που ίσχυε μέχρι πρόσφατα) όσο και ευάλωτων, αποτελεί άλλο ένα δείγμα ανισότητας σε βάρος των αιτούντων. Η ανισότητα δεν είναι αυτή καθαυτή η διεύρυνση, που εδράζεται ασφαλώς στο πνεύμα της διευρυμένης ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και διαχείρισης του προσφυγικού και κινείται στο πνεύμα πλήρους παράδοσης της διαδικασίας ασύλου σε μια ευρωπαϊκή υπηρεσία, αλλά στο ότι η απόφαση επί του αιτήματος λαμβάνεται από την Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου, χωρίς όμως ο χειριστής που θα αποφασίσει να έχει λάβει ο ίδιος την συνέντευξη ουσίας, αλλά αντιθέτως να καλείται να αποφασίσει κρίνοντας ένα δικόγραφο. Με άλλα λόγια, με την εν λόγω διαδικασία, το επιτελεστικό (και ανθρώπινο) κομμάτι της διαδικασίας της συνέντευξης, η δύναμη του λόγου των ταξιδιωτών, η λεγόμενη κατά την H.Cabot «κοινωνική αισθητική» (H.Cabot, 2014:114) μένει έξω από την κρίση του χειριστή και η αλληλεπίδραση μεταξύ αιτούντα και τελικού κριτή (α` βαθμού), παύει να υπάρχει, αντιθέτως η διαδικασία γίνεται περισσότερο τεχνοκρατική.

Ως προς το ζήτημα διεύρυνσης των αρμοδιοτήτων της EASO, υπήρξαν σφοδρές επικρίσεις από συλλογικές οργανώσεις⁴⁹, οι οποίες όπως κατήγγειλαν η ανάθεση των νέων αρμοδιοτήτων στην εν λόγω υπηρεσία, υπερβαίνει κατά πολύ τις υποστηρικτικές αρμοδιότητες της Υπηρεσίας αυτής όπως αυτές αποτυπώνονται στον οικείο Ευρωπαϊκό Κανονισμό⁵⁰.

Κατά την έναρξη της συνέντευξης, ο χειριστής εξηγεί στον αιτούντα τον τρόπο διεξαγωγής της συνέντευξης και τη σημασία της για τη διαδικασία εξέτασης της αίτησής του. Η συνέντευξη σε κάθε περίπτωση γίνεται σε συνθήκες απόλυτου σεβασμού της

⁴⁸ Βλ. σχετικά άρθρο 86 Ν. 4399/2016 και άρθρο 28 παρ. 7 του Ν. 4540/22-05-2018

⁴⁹ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Ανησυχία για τη διαδικασία ασύλου εκφράζει το «αίτημα», αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/node/147278>, προσβάσιμος την 03-06-2018

⁵⁰ Βλ. σχετικά τον εν λόγω Κανονισμό στον ιστότοπο http://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/EL_5.pdf

αξιοπρέπειας του αιτούντος και όλων των μετεχόντων σε αυτή. Ο αιτών ή ο δικηγόρος του μπορούν να υποβάλουν εγγράφως συμπληρωματικές πληροφορίες, υπομνήματα και έγγραφα προς το χειριστή της αίτησης.

Κατά κανόνα η συνέντευξη καταγράφεται ηχητικά και το παραγόμενο ψηφιακό αρχείο ήχου τηρείται στο περιφερειακό γραφείο Ασύλου ως αποδεικτικό στοιχείο του περιεχομένου της συνέντευξης. Σε περίπτωση όμως που η συνέντευξη δεν καταγράφεται ηχητικά, ο χειριστής τηρεί πλήρες πρακτικό της συνέντευξης στο οποίο καταγράφονται τα απαραίτητα στοιχεία και στο οποίο περιέχεται και ακριβής καταγραφή των ερωτήσεων που τέθηκαν στον αιτούντα και των απαντήσεων που έδωσε ο αιτών, κάθε δήλωση, ερώτηση, παρατήρηση κ.λπ. οποιουδήποτε προσώπου μετέχει στη διαδικασία καθώς και όλα τα έγγραφα, υπομνήματα και πιστοποιητικά που προσκόμισε ο αιτών. Αντίγραφο του εν λόγω πρακτικού ή της ηχογράφησης, μπορεί να ζητήσει ανά πάσα στιγμή ο αιτών.

Μετά το πέρας της συνέντευξης, σε χρονικό διάστημα 1-2 μηνών, εκδίδει ο χειριστής που πραγματοποίησε τη συνέντευξη την απόφαση επί του αιτήματος, αποφαινόμενος αν θα χορηγήσει προσφυγικό⁵¹ καθεστώς ή καθεστώς επικουρικής⁵² προστασίας ή αν θα απορρίψει την αίτηση. Η απόφαση εν συνεχεία επιδίδεται στον αιτούντα. Κατά την επίδοση, ο αιτών ενημερώνεται από διερμηνέα σε γλώσσα που κατανοεί, για το περιεχόμενο του εγγράφου που του επιδίδεται, τις συνέπειές του για τον ίδιο και τις ενέργειες στις οποίες δύναται να προβεί. Επιπλέον, με την επίδοση

⁵¹ «Πρόσφυγας» είναι ο αλλοδαπός ή ο ανιθαγενής στο πρόσωπο του οποίου πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 1Α της Σύμβασης της Γενεύης και του άρθρου 2(ε) του Π.δ. 141/2013, δηλαδή ο αλλοδαπός ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν μπορεί ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, βρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν μπορεί ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν.

⁵² «Δικαιούχος επικουρικής προστασίας» είναι ο αλλοδαπός ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας αλλά στο πρόσωπό του συντρέχουν ουσιώδεις λόγοι από τους οποίους προκύπτει ότι αν επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του, κινδυνεύει να υποστεί σοβαρή βλάβη (θανατική ποινή ή εκτέλεση ή βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία του αιτούντος στη χώρα καταγωγής του ή σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας αμάχου λόγω αδιάκριτης ασκήσεως βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης) και που δεν μπορεί ή λόγω του κινδύνου αυτού δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας.

απορριπτικής απόφασης, η Υπηρεσία Ασύλου παρακρατά το δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία, το οποίο παύει αυτοδικαίως να ισχύει.

Επίσης, μετά την πρόσφατη τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου⁵³, επίδοση μπορεί να γίνει εναλλακτικά στον δικηγόρο ή αντίκλητο του αιτούντα, στο Διοικητή του ΚΥΤ ή δομής φιλοξενίας με βάση τη δηλωθείσα διεύθυνση διαμονής του ή με ηλεκτρονική ανάρτηση σε ειδικό ιστότοπο (με ειδικό κωδικό που χορηγείται στον αιτούντα για την παρακολούθηση της έκβασης της προσφυγής του), οπότε η επίδοση θεωρείται ότι συντελείται μετά την πάροδο δέκα ημερών από την ανάρτηση. Η θεσμοθετηθείσα διαδικασία της πλασματικής επίδοσης των αποφάσεων ασύλου (α` και β` βαθμού) όταν δεν ανευρίσκεται ο αιτών, έχει δεχτεί πλήθος επικρίσεων⁵⁴ από συλλογικές οργανώσεις και φορείς, καθόσον όπως καταγγέλλουν, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, η εν λόγω τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου φτάνει στο σημείο να καταργεί, στην ουσία, το δικαίωμα των αιτούντων άσυλο σε δίκαιη και αποτελεσματική διαδικασία ασύλου, σε πραγματική προσφυγή και δικαστική προστασία.

Σε περίπτωση που η αίτηση ασύλου κριθεί ως απαράδεκτη ή αβάσιμη(απορριπτική α` βαθμού), οι αιτούντες μπορούν να ασκήσουν, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 61 του ν. 4375/2016, ενδικοφανή προσφυγή εντός προθεσμίας πέντε (5) ημερών από την επίδοση της απόφασης, ενώπιον της Αρχής Προσφυγών⁵⁵, η οποία εδρεύει στην Αθήνα και είναι αρμόδια για την εξέταση των ενδικοφανών προσφυγών κατά των αποφάσεων της περιφερειακής Υπηρεσίας Ασύλου, είτε της κανονικής διαδικασίας είτε του άρθρου 60 του Ν. 4375/2016, για όλη την επικράτεια, κάτι που αναμφίβολα υπερφορτώνει το έργο της και επιβραδύνει τα χρονικά όρια εξέτασής τους. Οι προσφυγές κατατίθενται

⁵³ Βλ σχετικά το άρθρο 28 παρ. 20 του Ν. 4540/22-05-2018

⁵⁴ Βλ. σχετικά την από 14-05-2018 ανακοίνωση της Ελληνικής Ένωσης Για τα Δικαιώματα του ανθρώπου με τίτλο «Όχι άλλες παραβιάσεις των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο στο βωμό της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας», που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο <https://www.hlhr.gr/%CF%8C%CF%87%CE%B9-%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CF%82-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89/>

⁵⁵Είναι τριμελής επιτροπές, υπαγόμενες απευθείας στον Υπουργό Εσωτερικών, αποτελούμενες από δύο Δικαστικούς Λειτουργούς των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων και ένα μέλος υποδεικνυόμενο από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες ή σε περίπτωση αδυναμίας από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Πρόεδρος της κάθε Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών ορίζεται ο αρχαιότερος των δύο (2) δικαστικών λειτουργών.

στα Τοπικά Γραφεία Ασύλου που επέδωσαν την απορριπτική απόφαση, τα οποία κατόπιν χορηγούν εκ νέου στον προσφεύγοντα Δελτίο Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας. Μέχρι να εκδοθεί απόφαση επί της κατατεθείσας προσφυγής, αναστέλλεται κάθε μέτρο απέλασης, επανεισδοχής ή επιστροφής του αιτούντος. Επιπρόσθετα, μετά την άσκηση προσφυγής από τους αιτούντες, μπορεί να τους παρασχεθεί δωρεάν νομική συνδρομή στις διαδικασίες ενώπιον της Αρχής Προσφυγών.

Ο προσφεύγων συνήθως δεν καλείται ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών, η οποία αποφαινεται με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου και του υλικού που είχε συγκεντρωθεί στα πλαίσια του πρώτου βαθμού. Η επιτροπή Προσφυγών επανεξετάζει το αίτημα τόσο όσο προς τη νομιμότητά της ακολουθούμενης διαδικασίας όσο και στην ουσία του. Ακολούθως, η Επιτροπή εκδίδει την απόφασή της επί της ενδικοφανούς προσφυγής με την ίδια διαδικασία που εκδίδεται από το Τοπικό Γραφείο Ασύλου, η οποία ομοίως επιδίδεται στον αιτούντα. Στις περιπτώσεις αποφάσεων που οι Επιτροπές Προσφυγών κάνουν παραδεκτές αιτήσεις ασύλου, οι οποίες σε α' βαθμό είχαν απορριφθεί ως απαράδεκτες, αυτές αναπέμπονται εκ νέου στα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου για κρίση των υποθέσεων επί της ουσίας πλέον.

Ζήτημα ωστόσο προκύπτει από πλευράς της κρατικής εξουσίας όσον αφορά την αλλαγή της σύνθεσης των μελών των Επιτροπών Προσφυγών του π.δ.114/10. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω Επιτροπές είχαν εξετάσει και αποφανθεί θετικά επί μεγάλου αριθμού προσφυγών των αιτούντων άσυλο, των οποίων οι αιτήσεις είχαν σε α' βαθμό κριθεί ως απαράδεκτες ύστερα από εισηγήσεις της EASO, αναγνωρίζοντας εν τέλει πως η Τουρκία δεν αποτελεί ασφαλή τρίτη χώρα. Ωστόσο, καθόσον οι εν λόγω αποφάσεις τους δεν εναρμονίστηκαν με το πλαίσιο της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας και το στόχο των μαζικών επαναπροωθήσεων στην Τουρκία, μπροστά στον κίνδυνο κατάρρευσης αυτής, δύο(2) περίπου μήνες μετά τη δημοσίευση του ν. 4375/2016 και δυνάμει της από 16/06/2016 ψηφισθείσας τροπολογίας του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, οι Επιτροπές Προσφυγών έπαψαν να είναι αρμόδιες για τις εν λόγω προσφυγές, η εξέταση των οποίων ανατέθηκε στις νέες «Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών», οι οποίες απαρτίζονται πλέον από δυο(2) δικαστικούς λειτουργούς των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων, από τον Γενικό Επίτροπο της Γενικής Επιτροπείας και ένα μέλος

υποδεικνυόμενο από την Ύπατη Αρμοστεία (άρθρο 5 παρ. 3 του ν.4375/2016, όπως τροποποιήθηκε δυνάμει του άρθρου 86 παρ. 3 του ν. 4399/2016).

Με άλλα λόγια, επειδή οι εν λόγω Επιτροπές «μπλόκαραν» στην πράξη για κάποιους μήνες την εφαρμογή της εν λόγω Συμφωνίας, αποφαινόμενες ότι η Τουρκία δεν αποτελεί ασφαλή χώρα για την απέλαση προσφύγων, η πολιτική εξουσία μετά από πιέσεις προφανώς και της Ε.Ε. προχώρησε στην αντικατάσταση των εν λόγω επιτροπών από στελέχη του στενού κρατικού πυρήνα της εξουσίας (δικαστές), προκειμένου υπερκεράσει τα εν λόγω «εμπόδια». Η επίσημη αιτιολογία της εν λόγω αλλαγής, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση ήταν ότι «με την επερχόμενη τροποποίηση ενισχύεται ο δικαιοδοτικός χαρακτήρας των Επιτροπών και μεγιστοποιείται το δικαίωμα εννόμου προστασίας των προσφευγόντων, καθώς τα αιτήματά τους θα κρίνονται από τα νέα δικαιοδοτικά όργανα με αυξημένες εγγυήσεις αμεροληψίας και ανεξαρτησίας», ωστόσο τα μέλη των εν λόγω επιτροπών, με σχετική επιστολή⁵⁶ που δημοσίευσαν, κατήγγειλαν ότι είχαν επιχειρηθεί παρεμβάσεις στην ανεξαρτησία της κρίσης των Επιτροπών Προσφυγών. Με μια δευτέρα καχύποπτη ανάγνωση, εξάγεται ένα ακόμη συμπέρασμα: είναι πιθανό οι διοικητικοί δικαστές να υιοθετήσουν μια πιο συντηρητική θέση κατά την εξέταση των αιτημάτων, που θα οδηγήσει στην απόρριψη μεγάλου αριθμού αιτημάτων. Την άποψη αυτή, επιβεβαίωσε και ένας εκ των χειριστών κατά τη διάρκεια της έρευνας και συγκεκριμένα όπως τόνισε ο Β.Λ. «θεωρώ ότι με την αλλαγή της σύστασης των Επιτροπών Προσφυγών, το να δικαιωθεί κάποιος σε β' βαθμό είναι πολύ δύσκολο, είναι πολύ αυστηροί».

Μετά την επίδοση της β' απορριπτικής απόφασης και με την πρόσφατη τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου(ν. 4540/2018), το αίτημα ασύλου θεωρείται ότι έχει τελεσιδικήσει, οπότε ο αιτών παύει να απολαμβάνει την προστασία ως «οιονεί» πρόσφυγας, ο οποίος μετασχηματίζεται σε «υπό απέλαση μετανάστης». Ως εκ τούτου, ακολούθως εκκινούν σε βάρος του οι διαδικασίες επιστροφής ή απέλασης ή επανεισοχής. Ωστόσο, εντός εξήντα (60) ημερών από την επίδοση της β' απορριπτικής, ο αιτών έχει δικαίωμα να προσφύγει κατά της εν λόγω απόφασης δικαστικά, με

⁵⁶ Βλ. σχετικά το πλήρες κείμενο της εν λόγω επιστολής στον ιστότοπο <https://www.thepressproject.gr/article/96546/Epistolion-Epitropis-Prosfigon>, προσβάσιμος την 21-3-2018

κατάθεση αίτησης αναίρεσης στο Διοικητικό Εφετείο. Η εν λόγω κατάθεση της αίτησης αναίρεσεως οπωσδήποτε γίνεται με τη βοήθεια δικηγόρου και δεν έχει ανασταλτικό χαρακτήρα, δηλαδή δεν αναστέλλει τις διαδικασίες επανεισδοχής. Μπορεί όμως να ζητηθεί από τον δικηγόρο του προσφεύγοντα να εκδοθεί από το δικαστήριο προσωρινή διαταγή αναστολής απέλασης/επιστροφής μέχρι το πέρας του δικαστικού ελέγχου.

Πέραν της αιτήσεως ακυρώσεως, παρέχεται επίσης η δυνατότητα στους αλλοδαπούς για άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής στο Διοικητικό Πρωτοδικείο κατά της εκδιδόμενης από την ΕΛ.ΑΣ Απόφασης Απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισδοχής, όπως προβλέπεται από το άρθρο 25 του Ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας». Η κατάθεση της εν λόγω προσφυγής, έχει ανασταλτικό χαρακτήρα, δηλαδή ο αλλοδαπός δεν απελαύνεται, παραμένει όμως κρατούμενος, ωστόσο ο συνολικός χρόνος κράτησής του, δεν μπορεί να υπερβεί τους 18 μήνες.

Τέλος, μετά από εξήντα (60) ημέρες από την επίδοση της β` απορριπτικής και εφόσον δεν έχει ασκηθεί αίτηση ακυρώσεως στα διοικητικά δικαστήρια, ο αλλοδαπός μπορεί να καταθέσει μεταγενέστερο αίτημα ασύλου, επικαλούμενος νεότερα στοιχεία, τα οποία δεν υπήρχαν κατά το αρχικό του αίτημα. Μετά την κατάθεση της μεταγενέστερης αίτησης, δεν χορηγείται αυτομάτως δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία. Η μεταγενέστερη αίτηση εξετάζεται κατ' αρχάς σε προκαταρκτικό στάδιο κατά το οποίο ερευνάται εάν έχουν προκύψει ή έχουν υποβληθεί από τον αιτούντα νέα ουσιώδη στοιχεία. Η Υπηρεσία Ασύλου εξετάζει τα νέα στοιχεία και αποφασίζει το παραδεκτό αυτής. Το δελτίο αιτούντος διεθνούς προστασίας χορηγείται σε αυτήν την περίπτωση μόνο εφόσον γίνει καταρχάς δεκτή η μεταγενέστερη αίτηση και συνεχιστεί η εξέτασή της επί της ουσίας.

4.3 Οργανώσεις ανθρωπιστικής διακυβέρνησης

Κατά την πρώτη φάση της προσφυγικής κρίσης (μέσα 2015 έως Μάρτιο του 2016), το μέγεθος των προσφυγικών ροών στα νησιά του Αιγαίου, τα μηδαμινά μέσα αρωγής

για τις κολοσσιαίες ανάγκες, ο κρατικός μηχανισμός απών ή αργότερα πανικόβλητος έτρεχε ασθμαίνοντας πίσω από τις εξελίξεις για να σώσει ότι μπορούσε. Με σωστούς και λάθους τρόπους. Μπροστά στο ποτάμι των ξεριζωμένων που φούσκωνε και περνούσε έξω από τα σπίτια, η αλληλεγγύη του κόσμου ήρθε να ανθίσει και να υπερκαλύψει τα όποια ρατσιστικά ξεσπάσματα για «τους ξένους που έρχονται». Διαμορφώθηκε δηλαδή μια αυθόρμητη «από τα κάτω» συσπείρωση με σκοπό να εξασφαλιστεί η επιβίωση και να διασφαλιστεί η φιλοξενία των ανθρώπων που αποβιβαζόντουσαν υπό δραματικές συνθήκες στις βορειοανατολικές ακτές. Μαζί με την παρέμβαση διεθνών οργανισμών και οργανώσεων, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και του Διεθνή Οργανισμού Μετανάστευσης, παράλληλα κινητοποιήθηκε η αποκαλούμενη «κοινωνία των πολιτών», δηλαδή μια σειρά συλλογικοτήτων, εθελοντών, ακτιβιστών, ελλήνων και ξένων, πολιτών από το χώρο της «ριζοσπαστικής αριστεράς» επαγγελματιών ανθρωπιστικών δρώντων, οι οποίοι σε συνεργασία με τις δημόσιες κεντρικές και περιφερειακές αρχές και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, προσπάθησαν να διατηρήσουν έναν επιχειρησιακό έλεγχο και να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες ανάγκες της έκτακτης κατάστασης και να συμπαρασταθούν στους ταξιδιώτες ανάγκης, μέσω της παροχής υπηρεσιών διάσωσης, πρώτης υποδοχής και υποστήριξης της κίνησης των προσφύγων (Ε.Παπαταξιάρχης, 2016:12). Αυτό που καταγράφεται δεν είναι η αποτυχία του κράτους, αλλά η διεύρυνση και ο επαναπροσδιορισμός του. Έτσι, οργανώσεις δρουν σε χώρους αρμοδιότητας φορέων του κράτους, σε καταυλισμούς, πολλές φορές χωρίς να ζητήσουν την άδεια από τους επίσημους διαχειριστές. Ο εν λόγω μηχανισμός ήταν σε μεγάλο βαθμό αυτοσχέδιος και μέσω της παραχώρησης της πρωτοβουλίας και της παροχής ανθρωπιστικού έργου σε διεθνείς οργανισμούς και Μ.Κ.Ο., αποτέλεσε βασικό άξονα διαχείρισης του προσφυγικού. Βασικός πυλώνας λειτουργίας του εν λόγω μοντέλου, «υπήρξε η «φιλοξενία» προς τα μέσα, προς τους φορείς της διακυβέρνησης, αλληλεγγύη προς τα έξω, προς τους «πρόσφυγες» (Ε.Παπαταξιάρχης, 2016: 21). Έτσι, πέρα από τα επίσημα Κέντρα, δημιουργήθηκαν πληθώρα άτυποι καταυλισμοί πρώτης υποδοχής, παροχής υπηρεσιών στέγασης και σίτισης, ενεργητικής συμπαράστασης προσφύγων. Ειδικά για τη Λέσβο, δημιουργήθηκαν οι καταυλισμοί του ΚΑΡΑ ΤΕΠΕ, το ΠΙΚΠΙΑ, της MSF στον

Μανταμάδο, της International Rescue Committee στο Μόλυβο ή το Stage 2 στη Σκάλα Συκαμιάς, της Λάρσου κτλ.

Το χαρακτηριστικό των προσφύγων της εν λόγω περιόδου ήταν ότι δεν έρχονταν για να μείνουν, δεν ζητούσαν δηλαδή «φιλοξενία», αλλά συμπαράσταση και διευκόλυνση στην πορεία του ταξιδιού τους. Στην επικράτηση της στάσης συμπάθειας απέναντι στους πρόσφυγες, συνετέλεσαν τα ναυάγια και το δράμα της διάσωσής τους, η συναισθηματική ευαισθησία και η ανθρωποποίηση των προσφύγων στα μάτια των πολιτών. Την περίοδο αυτή λοιπόν, αναπτύχθηκε η «αλληλεγγύη», ως εναλλακτική της «φιλοξενίας⁵⁷», ως ανθρωπιστική παρέμβαση βοήθειας στον εθνοπολιτισμικό «άλλον» που βρίσκεται σε κίνδυνο (Ε.Παπαταξιάρχης, 2016:18). Δηλαδή, κατά την εν λόγω περίοδο της προσφυγικής κρίσης, έχουμε την εξάπλωση της αλληλεγγύης και τη μαζική συμμετοχή απλών ανθρώπων.

Κατά τη δεύτερη φάση του προσφυγικού (Μάρτιος 2016 έως σήμερα), το προσφυγικό περνάει σε μια στατική φάση, όπου χαρακτηρίζεται επίσης από τη σταδιακή αποχώρηση των ξένων εθελοντών και τον εξελληνισμό της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017: 78), τη μείωση του ρόλου των Μ.Κ.Ο και του ανεπίσημου τομέα της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης, δεδομένου ότι το κράτος επιχειρεί να επανακτήσει τις παραδοσιακές λειτουργίες του, αναλαμβάνοντας μεγαλύτερες ευθύνες. Η διεθνής κινητοποίηση υπέρ των προσφύγων περιορίστηκε δραματικά και ένας ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός Ελλήνων πολιτών άρχισε να ενεργοποιείται σε ανθρωπιστικές οργανώσεις. Πλέον, αρκετές έχουν μετακινηθεί κυρίως στους προσφυγικούς καταυλισμούς της ηπειρωτικής Ελλάδας, ενώ ένας μικρός πυρήνας μελών τους παραμένει στα νησιά, παρακολουθώντας την εξέλιξη των προσφυγικών ροών από την Τουρκία. Παράλληλα, πέρα από τα νησιά του Αιγαίου, πολλοί καταυλισμοί εξαπλώθηκαν στην ηπειρωτική και βόρεια Ελλάδα, όπου καθλώθηκαν οι πρόσφυγες, μετά το κλείσιμο της βαλκανικής οδού. Ωστόσο, στην εν λόγω φάση, το ενδιαφέρον δεν εστιάστηκε στη διάσωση και στην υποστήριξη της κίνησης, αλλά στην υποστήριξη της εγκατάστασης, στην προστασία των αιτούντων άσυλο, στην εκκίνηση διαδικασιών

⁵⁷ Για την έννοια της φιλοξενίας, βλ. Παπαταξιάρχης Ε., «Μια μεγάλη ανατροπή: Η ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση και ο νέος πατριωτισμός της αλληλεγγύης», Σύγχρονα θέματα, 2016, τ. 132-133, σ. 7-28

ένταξής τους. Προς τούτο, πέρα από τους τυπικούς καταυλισμούς, άρχισαν να ενοικιάζονται οικήματα φιλοξενίας αιτούντων άσυλο.

Υπάρχουν Μ.Κ.Ο.⁵⁸ και οργανώσεις που ειδικεύονται στη συνδρομή προς τους πρόσφυγες σε συγκεκριμένους τομείς (πχ ιατρική περίθαλψη, στέγαση, παροχή συσσιτίων ή διανομή ρουχισμού και ειδών πρώτης ανάγκης), ενώ κάποιες άλλες προσπαθούν να συνδράμουν και με πρόσθετους τρόπους (ενημέρωση, διάθεση διερμηνέων, δικηγόρων για παροχή νομικής υποστήριξης, ψυχολογική υποστήριξη έως ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες). Παράλληλα, οι ΜΚΟ και οι εθελοντικές οργανώσεις, ως οργανωμένη δράση της κοινωνίας των πολιτών, λειτουργούν ως διαμεσολαβητές στην μεταφορά πληροφοριών και ανησυχιών των προσφύγων προς την κυβέρνηση. Επίσης, μέσω των επικρίσεων που συχνά ασκούν στην κρατική εξουσία, αποτελούν μοχλό πίεσης προς αυτή, με σκοπό την ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών από το κράτος, που θα λειτουργήσουν προς την κατεύθυνση βελτίωσης των συνθηκών διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης.

Αξιζει να επισημανθεί ότι στα πλαίσια ανάπτυξης προγραμμάτων ενσωμάτωσης και εκπαίδευσης για πρόσφυγες, έχουν αναπτυχθεί άτυπες εκπαιδευτικές πρακτικές από δρώντες της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης-Μ.Κ.Ο. Ένα τέτοιο είναι η δημιουργία από τις Μ.Κ.Ο. «Αλληλεγγύη Λέσβου» και Borderline - Europe του Κέντρου Υποστήριξης "Mosaik" στο κέντρο της Μυτιλήνης, στη Λέσβο. Στο εν λόγω κέντρο, πρόσφυγες και μετανάστες μπορούν να μάθουν ελληνικά και αγγλικά, οι Έλληνες να μάθουν αραβικά, τα παιδιά να παίξουν, να μάθουν υπολογιστές ενήλικοι από καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ενώ λειτουργούν εργαστήρια ανακάλυψης, ύφανσης. Το Μοσαϊκ προσλαμβάνει τόσο πρόσφυγες όσο και γηγενείς ως μεταφραστές, νομικούς συμβούλους, καθηγητές γλωσσών κ.λπ. Έτσι, δημιουργούνται προϋποθέσεις

⁵⁸ Για τις Μ.Κ.Ο που δραστηριοποιούνται στο ΚΥΤ Λέσβου, βλ. το άρθρο με τίτλο «Αυτές είναι οι 18...!! ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο ΚΥΤ της Μοριας- Η απάντηση του Δ. Βιτσα στον Χ. Αθανασίου», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο https://www.lesvospost.com/2018/04/18_21.html, προσβάσιμος την 05/06/2018.

-Επίσης, για τις Μ.Κ.Ο. που δραστηριοποιούνται στη Λέσβο, βλ. το άρθρο της Α.Παζιάνου με τίτλο «Ο χάρτης με τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στη Λέσβο και οι νέες αφίξεις προσφύγων», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://insideoutborders.com/2018/05/22/the-map-with-the-ngos-operating-in-lesbos-and-the-new-arrivals-of-refugees/>, προσβάσιμο την 05/06/2018

συνεργασίας, μέσω των οποίων οι πρόσφυγες προσφέρουν έργο στην τοπική κοινωνία, αντί να νιώθουν παθητικοί και εξαρτώμενοι παραλήπτες βοήθειας τρίτων.

Όσον αφορά την Υπηρεσία Ασύλου, διαπιστώνονται σταθερές και συνεχείς συνεργασίες με φορείς και διεθνείς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο ίδιο αντικείμενο και αναπτύσσουν παράλληλες στοχευμένες δράσεις για την υποστήριξη των προσφύγων. Οι συνεργασίες αυτές είναι αναγκαίες λόγω της πολυπλοκότητας των διαδικασιών και των ιδιαίτερων προδιαγραφών που διατηρούν έναν τυπικό χαρακτήρα. Γενικά, οι συνεργασίες δοκιμάζονται σε πολλαπλά επίπεδα λόγω της εξειδίκευσης και του συμπληρωματικού ρόλου συνεργαζόμενων φορέων, η συνεργασία των οποίων κρίνεται αναγκαία. Για να γίνει αντιληπτή αυτή η συνεισφορά των οργανώσεων της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης σε ότι αφορά τη διαδικασία ασύλου, αξίζει να επισημανθεί η προσφορά διερμηνέων καθ' όλη τη διάρκεια των γραφειοκρατικών διαδικασιών ασύλου των προσφύγων/μεταναστών ιδίως στο κομμάτι της συνέντευξης, δεδομένου ότι η εν λόγω Υπηρεσία στερείται τέτοιου προσωπικού. Στο Π.Γ.Α. Λέσβου, που επικεντρώνεται η παρούσα, δραστηριοποιούνται στο θέμα του Ασύλου κυρίως η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε, ενώ στο τομέα της διερμηνείας συνδράμει σε σημαντικό η Μ.Κ.Ο «ΜΕΤΑΔΡΑΣΗ», παρόλο που οι εν λόγω υπηρεσίες παρέχονται σε κάποιο βαθμό και από την EASO.

5. Η νέα φάση διαχείρισης του προσφυγικού μετά το Μάρτιο του 2016

Ο πρωτοφανής όγκος του προσφυγικού ρεύματος που δέχτηκε η Ε.Ε. από το καλοκαίρι του 2015, αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πρόκληση της Ε.Ε., όσον αφορά την τόσο την εφαρμογή της πολιτικής της για το άσυλο όσο και την προστασία των ανθρωπιστικών ιδανικών της. Επιχειρώντας να λύσει ή έστω να περιορίσει το πρόβλημα, η Ε.Ε. επέλεξε τη συνεννόηση με την Τουρκία, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο συνεργασίας που θα οδηγούσε στη μείωση των μεταναστευτικών ροών προς την

Ευρώπη. Κατάληξη αυτών των προσπαθειών αποτέλεσε το κοινό ανακοινωθέν ΕΕ-Τουρκίας της 18^{ης} Μαρτίου 2016 (Συμφωνία), με το οποίο αμφότερες πλευρές ανέλαβαν δεσμεύσεις για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών.

Στο κείμενο της κοινής Δήλωσης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με την Τουρκία αναφέρεται πως η συμφωνία αποτελεί έκτακτο μέτρο για λόγους δημόσιας τάξης προκειμένου «να εξαρθρωθεί το επιχειρηματικό μοντέλο των διακινητών και να προσφερθεί στους μετανάστες μια εναλλακτική λύση ώστε να μη βάζουν σε κίνδυνο τη ζωή τους, δίνοντας ένα τέλος στην παράτυπη μετανάστευση από την Τουρκία προς την Ε.Ε.». Τα κυριότερα σημεία της εν λόγω Συμφωνίας είναι τα κατωτέρω⁵⁹:

«1) Όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα θα επιστρέφονται σε αυτήν. Οι μετανάστες που δεν αιτούνται άσυλο ή η αίτηση των οποίων κρίνεται αβάσιμη ή απαράδεκτη βάσει της ως άνω οδηγίας θα επιστρέφονται στην Τουρκία.

2) Για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων τρωτότητας του ΟΗΕ. Οι τυχόν περαιτέρω ανάγκες επανεγκατάστασης θα υλοποιούνται μέσω παρόμοιου εθελοντικού διακανονισμού έως του ανώτατου ορίου 54.000 πρόσθετων ατόμων.

Από μια πρώτη ανάγνωση της ανωτέρω Συμφωνίας, χρήζουν επισήμανσης τα ακόλουθα:

1) Η πρόβλεψη ότι μόνο Σύριοι θα γίνονται πλέον δεκτοί ως πρόσφυγες στην ΕΕ όσο και η συμφωνία περί ανώτατου ορίου προσφύγων που θα εγκαθίστανται στην ΕΕ συνιστούν ευθεία παραβίαση της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, με την έννοια ότι αποκλείονται από τα ευρωπαϊκά εδάφη οι λοιπών εθνικοτήτων πρόσφυγες/μετανάστες.

2) Η εφαρμογή της αρχής 1:1 που θα εφαρμόζεται σε σχέση με την Τουρκία, στοχεύει στην αντικατάσταση των παράτυπων ροών μεταναστών που διασχίζουν υπό

⁵⁹Βλ. σχετικά τον ιστότοπο <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> προσβάσιμος την 21-3-2018

επικίνδυνες συνθήκες το Αιγαίο Πέλαγος από μια εύρυθμη και νόμιμη διαδικασία επανεγκατάστασης.

3) Η Τουρκία έχει διατυπώσει γεωγραφικό περιορισμό στην κύρωση της Σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951, βάσει του οποίου η Τουρκία υποχρεούται να χορηγεί άσυλο σε άτομα προερχόμενα μόνο από την Ευρώπη.

Ανωτέρω Συμφωνία, τέθηκε σε ισχύ από την 20 Μαρτίου 2016 και σε συνδυασμό με τη νομοθέτηση του ν. 4375 που ψηφίστηκε στις 2 Απριλίου του 2016, ο οποίος αποτελεί στην ουσία μια «διευκόλυνση» εφαρμογής των όρων της συμφωνίας και μια εναρμόνιση με τις προοπτικές που αυτή θέτει, άλλαξαν ριζικά τον μέχρι τότε τρόπο διαχείρισης του προσφυγικού/μεταναστευτικού, δημιουργώντας νέα δεδομένα.

Οι κυριότερες επιπτώσεις της πολιτικά αμφιλεγόμενης «Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας» του Μαρτίου του 2016, έγκειται:

(i) Μέχρι τη 20^η Μαρτίου 2016, οι μη ελεγχόμενες ροές μετακίνησης από τα τουρκικά παράλια, δημιουργούσαν κύματα μεταναστών, που φιλοξενούνταν προσωρινά στη Λέσβο έως ότου καταγραφούν και εν συνεχεία αναχωρούσαν για τη ηπειρωτική Ελλάδα και τη Βόρεια Ευρώπη, δια της βαλκανικής οδού. Με αυτόν τον τόπο, πάνω από μισό εκατομμύριο άνθρωποι έφτασαν στη Λέσβο και εν συνεχεία μετακινήθηκαν στην ηπειρωτική Ελλάδα. Όμως από τα τέλη του Μαρτίου του 2016, ο ποσοτικός χαρακτήρας των μεταναστευτικών ροών άλλαξε δραματικά, με την έννοια ότι ο αριθμός των μεταναστών/προσφύγων που καταφθάνουν πλέον στη Λέσβο έχει μειωθεί σημαντικά. Οι ημερήσιες αφίξεις κατά μέσο όρο μειώθηκαν από 4500 τον Οκτώβριο του 2016 σε μόλις 76 τον Οκτώβριο του 2017.

Συγκριτικός πίνακας ετών 2015-2016 που αφορά συλληφθέντες αλλοδαπούς για παράνομη είσοδο στη Λέσβο από αστυνομικές και λιμενικές αρχές⁶⁰

ΕΤΟΣ	2015	2016	2017
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	742	42.601	456
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	1.039	31.416	252
ΜΑΡΤΙΟΣ	3.403	14.155	336
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	5.440	1.766	229
ΜΑΪΟΣ	8.025	525	530
ΙΟΥΝΙΟΣ	16.624	490	940
ΙΟΥΛΙΟΣ	26.054	1.128	1164
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	51.592	1.501	1051
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	89.690	1.095	2375
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	135.063	586	2288
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	103.409	824	1940
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	65.838	782	1170
ΣΥΝΟΛΟ	506.919	96.869	12.731

Όπως παρατηρούμε από τον ανωτέρω πίνακα, από τον Μάρτιο του 2016 και ύστερα, μειώθηκαν δραματικά οι ροές στη Λέσβο, συνεπεία της διαφοροποίησης του μέχρι τότε τρόπου διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης. «Είναι χαρακτηριστικό ότι σε μια περίοδο τριών μηνών, από το Μάρτιο του 2016 και ύστερα, εισήλθαν στη Λέσβο όσοι πρόσφυγες και μετανάστες είχαν μπει σε μία μόνο μέρα τον Οκτώβριο του 2015» (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017:77).

(ii) Στη μαζική καθήλωση των «διερχόμενων ταξιδιωτών» στον χώρο, οι οποίοι σκόπευαν να συνεχίζουν το ταξίδι τους στη κεντρική και βόρεια Ευρώπη (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017: 77). Στο σημείο αυτό, χρήζει να επισημανθεί ότι ο εγκλωβισμός

⁶⁰ Βλ. σχετικά τους ιστότοπους

https://refugeeobservatory.aegean.gr/sites/default/files/Daily_Arrival_Lesvos_20170919.pdf ,
[http://repository-](http://repository-refugeeobservatory.ekt.gr/refugeeobservatory/bitstream/20.500.12037/266/2/Daily_Arrival_Lesvos_20160405.pdf)

[refugeeobservatory.ekt.gr/refugeeobservatory/bitstream/20.500.12037/266/2/Daily_Arrival_Lesvos_20160405.pdf](http://repository-refugeeobservatory.ekt.gr/refugeeobservatory/bitstream/20.500.12037/266/2/Daily_Arrival_Lesvos_20160405.pdf)

προσβάσιμοι την 21/4/2018, καθώς και τα στατιστικά δεδομένα της Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. στον ιστότοπο <http://www.unhcr.org/gr/%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC>.

και η εξαθλίωση των αιτούντων προστασία υπερβαίνουν τις προβλέψεις και τους όρους της εν λόγω Συμφωνίας. Σε κανένα σημείο της Συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας, δεν γίνεται ρητή αναφορά για περιορισμό της κυκλοφορίας των μεταναστών στα νησιά μέχρις ότου ολοκληρωθούν οι διαδικασίες ασύλου. Αυτό, αντιθέτως ρυθμίζεται πλέον με το άρθρο 7 του Ν. 4540/22-05-2018⁶¹ (γεωγραφικός περιορισμός), με σκοπό (κατά το πνεύμα του νομοθέτη) την ταχεία επεξεργασία και την αποτελεσματική παρακολούθηση των αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας ή για απολύτως δικαιολογημένους λόγους δημοσίου συμφέροντος ή δημόσιας τάξης, κατόπιν σχετικής απόφασης του Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου⁶². Ωστόσο, συνέπεια αυτής της επιβληθείσας ακινησίας των προσφύγων/μεταναστών είναι η διαμόρφωση μιας άτυπης ζώνης εγκλωβισμού προσφύγων, όπως έγινε στην περίπτωση της Λαμπεντούζας στην Ιταλία. Η λογική για τη θεσμοθέτησή της, είναι ότι όσο περισσότερα εμπόδια στο ταξίδι, τόσο μικρότερη η ροή, ένας τρόπος αποθάρρυνσης των μεταναστευτικών ροών. Υπό μια δεύτερη ανάγνωση, μπορεί να ειπωθεί ότι αυτός ο νησιωτικός περιορισμός των προσφύγων, δεν αποτελεί καθαρά πολιτική επιλογή του κράτους, αλλά αποτέλεσμα της πολιτικής και των υποχρεώσεων που διαμορφώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με άλλα λόγια, τα νησιά λειτουργούν ως εργαλεία κρατικής πολιτικής για τη διαχείριση της κινητικότητας και ως εργαλεία της πολιτικής της Ε.Ε., όπου η κρατική εξουσία βρήκε έναν τρόπο να περιορίσει την κινητικότητα των προσφύγων/μεταναστών χωρίς να απαιτείται ο περιορισμός σε χώρους κράτησης. Έτσι, τα Κέντρα Υποδοχής, μετατρέπονται ουσιαστικά σε Κέντρα προετοιμασίας Απομάκρυνσης.

Ωστόσο, αυτοί οι εγκλωβισμοί, σε συνδυασμό με τις χρονοβόρες, λόγω πολυπλοκότητας και μαζικών αιτήσεων διαδικασίας ασύλου σε συνδυασμό σε ελλείψεις σε προσωπικό και υποδομές, σηματοδοτούν και μία σημαντική πίεση στο σύστημα

⁶¹ Την ένστασή του ως προς τη συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση εξέφρασε και ο Συνήγορος του Πολίτη. Σύμφωνα με την εν λόγω Αρχή «Η αρμοδιότητα έκδοσης από τον Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου κανονιστικής διοικητικής πράξης περιορισμού της ελεύθερης κυκλοφορίας των αιτούντων διεθνή προστασία δεν συνάδει με τις αρμοδιότητες της Υπηρεσίας αυτής. Σύμφωνα με την κατά το Σύνταγμα καθ' ύλην αρμοδιότητα των Υπουργείων ένας τόσο σοβαρός –και κανονιστικός– περιορισμός – της προσωπικής ελευθερίας δεν μπορεί παρά να ανήκει στον ΥΠΕΣ-Τομέα Προστασίας του Πολίτη»-Βλ σχετικά τον ιστότοπο: <https://www.synigoros.gr/resources/20180429-paratiriseis-synigorou-apriliou-2018--4.pdf>, προσβάσιμο την 27-5-2018.

⁶² Βλ. σχετικά την αριθμ. 10464/31-5-2017 Απόφαση Διευθύντριας Υπηρεσίας Ασύλου (ΦΕΚ 1977-Β, 7-6-2017), η οποία αντικαταστάθηκε με την υπ' αριθμ 8269/20-4-2018 Απόφαση Διευθυντή Υπηρεσίας Ασύλου (ΦΕΚ 1366-Β, 20-4-2018)

υποδοχής, έχουν ως επακόλουθο την μακροχρόνια παραμονή στις εγκαταστάσεις των Κ.Υ.Τ., μεγάλου αριθμού παράτυπα νεοεισερχομένων αλλοδαπών, δημιουργώντας συνθήκες ασφυξίας στις εν λόγω εγκαταστάσεις. Η εφαρμοζόμενη μέσω της ελληνικής κυβέρνησης ευρωπαϊκή πολιτική, που επιβάλλει τον γεωγραφικό περιορισμό, προκαλεί τον αποκλεισμό των αιτούντων άσυλο στη Λέσβο και συνεπώς τη σταδιακή μετατροπή του νησιού σε ένα νησί «φυλακή», σε ζώνη απομόνωσης (buffer zones) και επί αόριστον εγκλεισμό. Συγκεκριμένα, στη Λέσβο, την 24/05/2018, φιλοξενούνταν στο νησί, 9364 πρόσφυγες/μετανάστες⁶³, τόσο στις εγκαταστάσεις του ΚΥΤ Λέσβου(7300), όσο και στο προσωρινό χώρο φιλοξενίας του ΚΑΡΑ ΤΕΠΕ και των λοιπών δομών φιλοξενίας Μ.Κ.Ο., αριθμός που υπερβαίνει σαφώς τις δυνατότητες φιλοξενίας των εν λόγω εγκαταστάσεων. Ειδικά για το ΚΥΤ Λέσβου, χωρητικότητας περίπου 3000 ατόμων, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ειδικής Γραμματείας Επικοινωνιακής Διαχείρισης Κρίσεων, ο υπερπληθυσμός του Κέντρου έχει επίσης άμεσες επιπτώσεις στην λειτουργικότητά του και τις συνθήκες υγιεινής των διαβιούντων στις εν λόγω εγκαταστάσεις, τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταρρακώνοντας έτσι κάθε είδους ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Συγκεκριμένα, λόγω του μεγάλου αριθμού των ατόμων που φιλοξενούνται, το δίκτυο και οι αντλίες της αποχέτευσης δεν δύνανται να απορροφήσουν και να μεταφέρουν τα λύματα που συγκεντρώνονται από το κέντρο προς το βιολογικό καθαρισμό, με αποτέλεσμα την υπερχειλίση των δεξαμενών και τη δημιουργία ανθυγιεινών και επικίνδυνων καταστάσεων. Προς τούτου, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, με σχετική απόφασή της⁶⁴, επέβαλλε πρόστιμο ύψους 50.000 ευρώ στην Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, καλώντας παράλληλα τους υπευθύνους του Κέντρου, να φροντίσουν άμεσα για την έκδοση της απαιτούμενης περιβαλλοντικής άδειας και την κατασκευή κατάλληλου συστήματος επεξεργασίας αστικών λυμάτων.

⁶³ Βλ. σχετικά τον ιστότοπο

<http://mindigital.gr/index.php/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1-refugee-crisis/2314-apotyposi-tis-ethnikis-eikonas-katastasis-gia-to-prosfygiko-metanasteftiko-zitima-tin-24-5-2018>, προσβάσιμο την 26-05-2018

⁶⁴ Βλ. σχετικά τον ιστότοπο,

http://www.pvaigaiou.gov.gr/web/guest/announcements?p_p_id=bs_news&p_p_action=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=11&p_p_col_count=28&bs_news_struts_action=%2Fext%2Fnews%2Fload&bs_news_mainid=26211&bs_news_loadaction=view&bs_news_redirect=%2Fweb%2Fguest%2Fhome, προσβάσιμο την 23-03-2018.

Τους κινδύνους στην ψυχική υγεία των αιτούντων από την υπερ-συσσώρευση τους στα νησιά, κρούει και η διεθνής ιατρική ανθρωπιστική οργάνωση «Γιατροί του Κόσμου» με σχετική επιστολή⁶⁵ της που απέστειλε στην ηγεσία της χώρας, απευθύνοντας έκκληση στην ΕΕ και τις ελληνικές αρχές να σταματήσουν να προκαλούν περισσότερη δυστυχία σε ανθρώπους που ήδη έχουν ψυχολογικά τραύματα και να μετεγκαταστήσουν αμέσως όλους τους αιτούντες άσυλο από τα νησιά στην ηπειρωτική χώρα, όπου έχουν περισσότερες πιθανότητες πρόσβασης σε κατάλληλη στέγαση και υπηρεσίες υγείας.

Την έμμεση αντίθεση του στην υπερ-συσσώρευση προσφυγικού πληθυσμού στα νησιά του Αιγαίου επεσήμανε μέσα από δηλώσεις του στον ηλεκτρονικό τύπο⁶⁶ και ο Υπουργός Μεταναστευτικής Πολιτικής κ. Δημήτρης Βίτσας, ο οποίος όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε «Σε κάθε συνάντηση με Ευρωπαίους και Τούρκους αξιωματούχους ζητάμε να μας δοθεί η δυνατότητα να μεταφέρουμε μερικές χιλιάδες από τα νησιά στην ενδοχώρα σε καθεστώς περιορισμού, ώστε να ολοκληρώνουν κατά προτεραιότητα τη διαδικασία ασύλου. Η Τουρκία και η Ε.Ε. το απορρίπτουν».

Το γεγονός όμως αυτό του εγκλωβισμού μεγάλου αριθμού προσφύγων/μεταναστών στα νησιά και ειδικότερα στη Λέσβο σε συνδυασμό με τις επιστροφές στα πλαίσια υλοποίησης της συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας, συνέβαλε στο μετασχηματισμό στα μάτια της τοπικής κοινωνίας της εικόνας των νεοφερμένων από «πρόσφυγες» σε «απελάσιμους μετανάστες». Ειδικότερα, η προοπτική μακροχρόνιας παραμονής μεγάλου αριθμού προσφύγων/μεταναστών στο νησί λόγω της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας και των χρονοβόρων διαδικασιών ασύλου, αναγέννησαν τα ξενοφοβικά στερεότυπα σε μεγάλη μερίδα της τοπικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα να μεταβληθούν οι αρχικές σχέσεις συμπάθειας που είχαν αναπτυχθεί και η αυθόρμητη στάση ανθρωπιστικής διαχείρισης των νεοφερμένων. Η προοπτική μακροχρόνιας παραμονής των μεταναστών στη Λέσβο οδήγησε τις τοπικές κοινωνίες σε μία κλιμακούμενη

⁶⁵ Βλ. σχετικά την εν λόγω επιστολή αναρτημένη στον ιστότοπο https://refugeeobservatory.aegean.gr/sites/default/files/new_report_2017_final_gr_lowresspeads.pdf, προσβάσιμος την 03-06-2018

⁶⁶ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο ««Τουρκία και Ε.Ε. δεν μας αφήνουν να φέρουμε πρόσφυγες στην ενδοχώρα», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/toyrkia-kai-ee-den-mas-afinoyn-na-feroyme-prosfyges-stin-endohora>, προσβάσιμος την 03-06-2018

κινητικότητα και ενασχόληση με θέματα που άπτονται του μεταναστευτικού προσφυγικού ζητήματος, η οποία εκφράζεται κυρίως μέσω δημοσιευμάτων στον τοπικό αλλά και τον λοιπό εγχώριο τύπο (ηλεκτρονικό και έντυπο)⁶⁷.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε λοιπόν μια μετάβαση από μια πραγματικότητα σύντομης φυσικής παρουσίας στο νησί σε μια πραγματικότητα μακράς παραμονής, ένα μετασχηματισμό της Λέσβου από χώρο περάσματος σε τόπο διαμονής. Σήμερα έχουμε πολύ μικρότερο αριθμό μεταναστών και μεγάλο χρονικό διάστημα παραμονής τους (εγκλωβισμός) στη Λέσβο, ενώ πριν την 20^η Μαρτίου 2016 είχαμε μαζικές αφίξεις, ολιγοήμερη παραμονή στη Λέσβο και σύντομη αναχώρηση από το νησί. Ωστόσο, αυτή η παραμονή-εγκλωβισμός των μεταναστών/προσφύγων στα νησιά, οδηγεί σε υπερσυσσώρευση τους στα Κέντρα Υποδοχής και το μετασχηματισμό τους από χώρους προσωρινής σε χώρους μόνιμης παραμονής τους.

(iii) Μετασχηματίστηκε το σύστημα διαχείρισης των νεοαφικνουμένων στα νησιά προσφύγων/μεταναστών, από ένα μοντέλο διάσωσης και πρώτης υποδοχής σε ένα μοντέλο εγκατάστασης και υποστήριξης των καθηλωμένων ταξιδιωτών (Ε. Παπαταξιάρχης, 2017:77-78). Από το Μάρτιο του 2016, το ταξίδι, με κάποιες ελάχιστες εξαιρέσεις, διακόπηκε και η «παγίδευση» θέτει ζητήματα ομαλής ένταξης τους στην ελληνική κοινωνία.

(iv) Τίθενται σε εφαρμογή οι επιστροφές μεταναστών που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα και δεν αιτήθηκαν άσυλο ή η αίτηση τους κρίθηκε τελεσιδικώς αβάσιμη ή απαράδεκτη. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, ιδρύθηκε και τέθηκε σε λειτουργία στις 10 Ιουνίου 2017 το Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Λέσβου, εντός των εγκαταστάσεων του πρώην στρατοπέδου «Παραδέλλη» στη Μόρια της Λέσβου, ως ειδικός χώρος κράτησης για την φύλαξη μεταναστών που πληρούν τις προϋποθέσεις επανεισοδοχής στην Τουρκία. Ο αριθμός των επιστροφών από τα νησιά στα πλαίσια της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας, κρίνεται

⁶⁷ <https://www.emprosnet.gr/prosfyges/pallesviaki-kinitopoiisi-kai-geniki-apergia>
<http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/politiki/epistoli-sgalinoy-gia-gia-tin-omireia-tis-mytilinis-kai-oi-afixeis>
<http://www.in.gr/2018/04/20/greece/minysi-gia-tin-katalipsi-tis-plateias-sapfous-sti-lesvo/>
προσβάσιμοι την 22/4/2018

μέχρι στιγμής ιδιαίτερα χαμηλός σε σχέση με τον αριθμό των παράτυπων εισροών-683⁶⁸ επιστροφές το έτος 2017 έναντι 12.731 ροών το ίδιο έτος-. Βλέπουμε λοιπόν, ότι από το Μάρτιο του 2016, οι εγκαταστάσεις του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης Λέσβου(Μόρια) λειτουργούν ταυτόχρονα τόσο ως ανοιχτή δομή φιλοξενίας όσο και ως κλειστό κέντρο κράτησης, συνιστώντας έτσι «την αυταρχική όψη της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης» (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017:80).

Αν θέλουμε να ασκήσουμε μια κριτική για την εν λόγω Συμφωνία, διαπιστώνουμε ότι αυτή αποτελεί μια άνευ ετέρου αξιακή υπαναχώρηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο στο πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η οποία προκαλεί ανείπωτο πόνο, αναδεικνύει ότι δεν έχει να κάνει με την προστασία των προσφύγων και ότι όλα γίνονται με στόχο να παραμείνουν οι πρόσφυγες έξω από την προηγμένη Ευρώπη. Η πολιτική αυτή εξέφραζε τη στρατηγική φιλοδοξία να διατηρήσει η ευρωπαϊκή δύση την αναπτυξιακή της πορεία και την ευημερία, που αυτή συνεπάγεται, μέσα σε ένα πλαίσιο εγγυημένης γεωπολιτικής ασφάλειας και πολιτειακής ομαλότητας. Στηριζόταν στην υπερφίαλη προσδοκία ότι η Ένωση θα μπορεί, με κριτήριο τις οικονομικές της ανάγκες, να επιλέγει κυριαρχικά ποιοί πολίτες τρίτων χωρών (ή μήπως του Τρίτου κόσμου) θα εισέρχονται στην ευρωπαϊκή επικράτεια για να υπηρετήσουν την ευημερία αυτή, αποκλείοντας ταυτόχρονα ή υποχρεώνοντας με αποφασιστικότητα να επιστρέψουν πίσω όλους όσους δεν ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές της. Η εντύπωση που μένει είναι ότι τελικός σκοπός της Συμφωνίας ήταν μάλλον-από πλευράς Ε.Ε-, η έστω και πρόσκαιρη αποθάρρυνση των προσφυγικών ροών και η αποκοπή της βαλκανικής διόδου προς τη Βόρεια Ευρώπη, παρά η διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού πλαισίου διαχείρισής τους βάσει διμερούς συνεργασίας.

Το πνεύμα της συμφωνίας της Ε.Ε.-Τουρκίας της 18^{ης} Μαρτίου 2016 με την υιοθέτηση της πολιτικής των επιστροφών και του αποκλεισμού των μεταναστών στα νησιά, ήταν όχι η προστασία των προσφύγων/μεταναστών με βάση τις ευρωπαϊκές αξίες του ανθρωπισμού αλλά να παραμείνουν οι πρόσφυγες έξω από την Ευρώπη, λειτουργώντας έτσι αποτρεπτικά για μελλοντικές μεταναστευτικές ροές. Το πρόσχημα

⁶⁸ Βλ. σχετικά τον ιστότοπο <https://government.gov.gr/enimerotiko-deltio-gia-to-prosfigiko-metanastefiko/> , προσβάσιμος την 21-4-2018 (σελ. 32)

της εν λόγω συμφωνίας ήταν οι διακινητές και η αποτροπή νέων ναυαγίων, όμως με μια διαφορετική ανάγνωση οι υπόκρυφες πολιτικές της που την υπαγόρευαν, ήταν η αντιμετώπιση των προσφύγων/μεταναστών ως οιωνοί «εισβολέων» στον ευρωπαϊκό χώρο που συμβάλλουν στην αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας. Επιπλέον, η διαχείριση της μεταναστευτικής ροής εξακολουθεί να αποτελεί καίριο πρόβλημα για τους υπερεθνικούς οικονομικούς χώρους που προέκυψαν από τη διαδικασία παγκοσμιοποίησης της καπιταλιστικής αγοράς. Το μήνυμα που εξέπεμπε η εν λόγω Συμφωνία ήταν ότι οι μετανάστες δεν είναι ισότιμοι πολίτες με τους ευρωπαίους, υιοθετώντας πολιτικές ανισοτήτων, διακρίσεων, ταξινομήσεων και αποκλεισμού, βασισμένες σε ξενοφοβικά στερεότυπα. Άλλωστε, «η εξουσία του σύγχρονου κράτους, είναι να ταξινομεί και να διαφοροποιεί» (Η.Πετράκου, 1999:44). Με άλλα λόγια, συνδέεται με το γενικότερο ζήτημα πώς σκεφτόμαστε το "εμείς" στο εθνικό κράτος και με τη μορφή "εγγραφής" των ατόμων στην κρατική έννομη τάξη (Gorski, 1999). Βλέπουμε λοιπόν ότι η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας διακατείχεται από μια σαφή αμυντική διάθεση αντίστασης στην ένταξη των μεταναστών στην ευρωπαϊκή κοινωνία, διατηρώντας σαφή τα όρια μεταξύ ευρωπαίων πολιτών και «άλλων».

Το ζήτημα για την Ελλάδα, αλλά και για την Ευρώπη ήταν και παραμένει πρωτίστως πολιτικό. Η Ελλάδα είχε και έχει το ατυχές προνόμιο να αποτελεί πεδίο δοκιμής πολιτικών διαχείρισης κρίσεων, αυτό εξακολουθεί να συμβαίνει (δυστυχώς) και στο ζήτημα της διαχείρισης των πληθυσμιακών ροών. Η Ελλάδα έχει βρεθεί στην πρώτη γραμμή μιας μάχης στο όνομα της ευρωπαϊκής ενότητας και το ζητούμενο είναι η αναζήτηση ενός σημείου ισορροπίας μεταξύ αλληλεγγύης, ανθρωπισμού και ασφάλειας.

Η νέα πραγματικότητα που διαμορφώθηκε μετά τη Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας και ο κίνδυνος επιστροφής των «ταξιδιωτών ανάγκης» στην Τουρκία ή στις χώρες καταγωγής τους, οδήγησε τους νεοαφικνουμένους στα νησιά από το Μάρτιο του 2016 και έπειτα σε μια στρατηγική επιλογή, σε αντίθεση με τη μέχρι τότε ακολουθούμενη πρακτική: στη μαζική κατάθεση αιτήσεων για χορήγηση διεθνούς προστασίας (ασύλου). Πριν ακόμα στεγνώσει το μελάνι της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, οι μετανάστες/πρόσφυγες που εγκλωβίστηκαν στη Λέσβο, αναγκάστηκαν να προβούν σε αιτήσεις ασύλου, κάτι που δεν είχαν πρόθεση να κάνουν υπό άλλες συνθήκες,

συνεχίζοντας το ταξίδι τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Με την εν λόγω κίνηση, οι αιτούντες επιχειρούν να βάλουν φρένο στην εφαρμογή της εν λόγω Δήλωσης αλλά και να διεκδικήσουν δικαιώματα και προστασία προσωρινής έστω παραμονής, κάνοντας φανερή την παρουσία τους στην τοπική κοινωνία μέσω της νομικά θεσμοθετημένης θέσης του αιτούντος άσυλο (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017: 78). Αυτή η διαμορφωθείσα κατάσταση που προκλήθηκε μετά τη συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, δημιούργησε μια νέα πρόκληση στη λειτουργία του Π.Γ.Α. Λέσβου και του γραφειοκρατικού του μηχανισμού, με ορατό όμως τον κίνδυνο, σε περίπτωση μη ανταπόκρισης στα μαζικά αιτήματα, την κατάρρευση της Συμφωνίας του Μάρτη και της επανάληψης των προσφυγικών ροών προς τα νησιά.

6. Στρατηγικές αιτούντων άσυλο & κρατικές απαντήσεις

Ο γραφειοκρατικός μηχανισμός ασύλου, προβλέφθηκε και καθορίστηκε με το Ν. 4375/2016, ο οποίος θεσπίστηκε υπό το πνεύμα υλοποίησης της συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας. Το κράτος αποφάσισε να προχωρήσει στην αλλαγή του νόμου για το άσυλο, υπό την πίεση των Ευρωπαίων εταίρων μας. Ο στόχος είναι να επιταχυνθούν οι διαδικασίες και να ξεκινήσουν οι επιστροφές μεταναστών στην Τουρκία, στο πλαίσιο της κοινής δήλωσης, καθώς σε διαφορετική περίπτωση, όπως είναι φανερό από τα μηνύματα της Ε.Ε., η Ελλάδα θα βρισκόταν μόνη της απέναντι στις συνέπειες της ολιγωρίας της.

Από τη μεριά τους, οι νεοεισερχόμενοι στα νησιά προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν τις εφαρμοζόμενες κρατικές πολιτικές σε βάρος τους και ιδίως αυτή των επαναπροωθήσεων στην Τουρκία, που προβλέφθηκε με τη Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας και υλοποιείται μέσω του θεσμικού πλαισίου ασύλου, μέσω μιας σειράς δράσεων-στρατηγικών, βάζοντας εμπόδια στην ταχεία εφαρμογή της. Έτσι λοιπόν:

(i) Όπως έχει αναλυθεί παραπάνω, οι αιτούντες άσυλο οι οποίοι εμπίπτουν στην κατηγορία των ευάλωτων, δεν υπάγονται στη fast track διαδικασία και στη διαδικασία επανεισδοχής στην Τουρκία, ενώ επίσης τους χορηγούνται Δ.Α.Δ.Π. άνευ γεωγραφικού

περιορισμού βμηνης διάρκειας. Με άλλα λόγια, οι ευάλωτοι αιτούντες, τυγχάνουν ειδικής προστασίας και μεταχείρισης από το μηχανισμό ασύλου και ως εκ τούτου οι περισσότεροι επιδιώκουν να υπαχθούν στην εν λόγω κατηγορία. Έτσι λοιπόν, αρκετοί αιτούντες που δεν υπήχθησαν στην κατηγορία των ευάλωτων, βρίσκουν έναν «έμμεσο» τρόπο να υπαχθούν στην εν λόγω κατηγορία και να απολάβουν έτσι προστασίας. Οι μετανάστες/πρόσφυγες που φτάνουν στα νησιά, καταφέρνουν να χαρακτηριστούν ως ευάλωτοι, φέρνοντας τις συζύγους τους σε κατάσταση κήσης (έγκυες). Μάλιστα, όπως μας αποκάλυψε ένας εκ των συνεντευξιαζομένων, υπάρχουν και παραδείγματα Σύριων, που κινδυνεύοντας να κριθούν οι αιτήσεις τους απαράδεκτες και να επιστραφούν στην Τουρκία, μεταβαίνουν εναγωνίως στα φαρμακεία για να προμηθευτούν βιταμίνες ή άλλα σκευάσματα υποβοήθησης της σύλληψης εμβρύου. Η εγκυμοσύνη, προστατεύεται από το μηχανισμό ασύλου (άρθρο 14) και ως εκ τούτου η μετάβαση σε μια τέτοια κατάσταση μετά την άφιξη στα νησιά, προστατεύει τόσο τη γυναίκα όσο και το σύζυγό της, απολαμβάνοντας έτσι την ειδική μεταχείριση της κατηγορίας των ευάλωτων και ειδικότερα της μη επιστροφής στην Τουρκία. Ειδικότερα, σύμφωνα με εγκύκλιο⁶⁹ της ΕΛ.ΑΣ, σε περίπτωση εγκύου ή γυναίκας σε λοχεία, ανακαλείται η εκδοθείσα Απόφαση απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισοχής, τόσο για την γυναίκα όσο και για το σύζυγό αυτής και τυχόν ενήλικα τέκνα της οικογένειας. Έτσι, οι εν λόγω αιτούντες, καίτοι αρχικά είχαν υπαχθεί στην κατ' εξαίρεση διαδικασία του άρθρου 60(στα σύνορα) και του κινδύνου επανεισοχής στην Τουρκία, η έμμεση πρόσκτηση της ευαλωτότητας μέσω της μετάβασης σε κατάσταση εγκυμοσύνης (της συζύγου του αιτούντα), έχει ως αποτέλεσμα την απόλαυση ενισχυμένης προστασίας από το μηχανισμό ασύλου, σε σχέση με την πρότερη κατάσταση. Ειδικότερα, πλέον εξαιρούνται των διαδικασιών επανεισοχής στην Τουρκία, τους χορηγείται Δ.Α.Δ.Π. άνευ γεωγραφικού περιορισμού και το αίτημά τους εξετάζεται με την κανονική διαδικασία. Ως εκ τούτου, μέσω της εν λόγω στρατηγικής των αιτούντων, συντελείται μια μετάβαση από την κατηγορία του «πρόσφυγα» σε αυτήν του «ευάλωτου πρόσφυγα». Αξίζει να επισημανθεί, ότι ρόλο σε αυτήν τη στρατηγική επιλογή των αιτούντων, διαδραματίζουν και οι φορείς της

⁶⁹ Βλ. σχετικά την εν λόγω Εγκύκλιο στην ιστοσελίδα <https://www.synigoros.gr/resources/docs/egkyklios-elas-ths-18-6-2016.pdf>

ανθρωπιστικής διακυβέρνησης των προσφύγων/μεταναστών, ιδίως οι διάφορες Μ.Κ.Ο. και συλλογικότητες, οι οποίες όντας γνώστες του ελληνικού κανονιστικού πλαισίου ασύλου και των παραθύρων του γραφειοκρατικού μηχανισμού, παρέχουν, στα πλαίσια ανθρωπιστικής υποστήριξης, ανάλογες συμβουλές στους αιτούντες, προκειμένου τύχουν καλύτερης αντιμετώπισης και να αποφύγουν τις δυσμενείς συνέπειες της συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας.

(ii) Μία παρεμφερή ακολουθητέα στρατηγική των αιτούντων άσυλο(κυρίως στο παρελθόν), ήταν αυτή της αναληθούς καταγγελίας στις αρμόδιες αστυνομικές Αρχές περιστατικών βιασμού σε βάρος τους από άγνωστα αλλοδαπά άτομα, προκειμένου με τον τρόπο αυτό να ευεργετηθούν από το μηχανισμό ασύλου. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 14 του ν. 4375/2016 στην έννοια του ευάλωτου πρόσφυγα/μετανάστη υπάγεται μεταξύ άλλων «τα θύματα βιασμού ή άλλης σεξουαλικής βίας». Έτσι, λοιπόν, οι αιτούντες «σκηνοθετούσαν» ένα περιστατικό βιασμού σε βάρος τους από άγνωστα άτομα προβαίνοντας σε σχετική καταγγελία στις διωκτικές Αρχές, προκειμένου να πετύχουν τη μετάβασή τους στην κατηγορία του «ευάλωτου» πρόσφυγα/μετανάστη και να αποφύγουν την επανεισοδοχή τους στην Τουρκία, επιτυγχάνοντας παράλληλα ευνοϊκότερους για αυτούς όρους στην παροχή ασύλου. Με άλλα λόγια, οι εν λόγω αιτούντες, καίτοι αρχικά είχαν υπαχθεί στην κατ' εξαίρεση διαδικασία του άρθρου 60(στα σύνορα) και του κινδύνου επανεισοδοχής στην Τουρκία, η έμμεση πρόσκτηση της ευαλωτότητας μέσω της μετάβασης σε κατάσταση θύματος βιασμού ή σεξουαλικής βίας, είχε ως αποτέλεσμα την απόλαυση ενισχυμένης προστασίας από το μηχανισμό ασύλου, σε σχέση με την πρότερη κατάσταση. Τέτοια περιστατικά έχουν αναπαραχθεί ευρέως στον ηλεκτρονικό τύπο⁷⁰.

(iii) Ένα κρίσιμο σημείο για την ολοκλήρωση των διαδικασιών ασύλου και την επιστροφή των αιτούντων στην Τουρκία, είναι η επίδοση των απορριπτικών αποφάσεων (α' και β' βαθμού). Από την επομένη της επίδοσης ή σε περίπτωση αδυναμίας επίδοσης

⁷⁰ Βλ. πχ. το άρθρο «Μυτιλήνη: Αφγανή σκηνοθέτησε τον βιασμό της για να πάρει άσυλο», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <https://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/759267/mytilini-afgani-skinothetise-ton-viasmo-tis-gia-na-parei-asylo> Επίσης το άρθρο με τίτλο «Κατήγγειλε απόπειρα βιασμού αλλά... την πρόδωσαν οι ιατρικές εξετάσεις», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.era-aegean.gr/?p=29276>.

από την επομένη της λήξης του Δ.Α.Δ.Π., ξεκινούν οι σχετικές προθεσμίες για την άσκηση των λοιπών ένδικων μέσων και σε περίπτωση που είτε δεν ασκηθούν είτε ασκηθούν και απορριφθούν, εκκινούν οι διαδικασίες επανεισδοχής στις περιπτώσεις του άρθρου 60. Ένα «τέχνασμα» το οποίο μετέρχονταν οι μετανάστες/πρόσφυγες για να επεκτείνουν το χρόνο παραμονής τους είναι να παραμένουν σε αφάνεια, διαμένοντας σε χώρους εκτός των ΚΥΤ, προκειμένου να μην καταστεί δυνατός ο εντοπισμός τους για την επίδοση των εν λόγω αποφάσεων από τις Υπηρεσίες Ασύλου και να καθυστερήσουν έτσι όσο περισσότερο μπορούν την κίνηση της διαδικασίας επιστροφής τους στην Τουρκία. Με άλλα λόγια, οι μετανάστες φροντίζουν να «εξαφανίζονται» για να μην παραλάβουν τις τυχόν απορριπτικές αποφάσεις, κάτι που θα εκκινούσε τις διαδικασίες απομάκρυνσής τους από την Ελλάδα. Σήμερα οι ελληνικές αρχές αναζητούν εκατοντάδες μετανάστες για τους οποίους έχει εκδοθεί δευτεροβάθμια απορριπτική απόφαση αλλά, ώσπου να την παραλάβουν στα χέρια τους, θεωρούνται ακόμη αιτούντες άσυλο και προστατεύονται από την απέλαση.

Η απάντηση του κράτους έναντι της εν λόγω πρακτικής των μεταναστών ήρθε πρόσφατα, προφανώς κατόπιν ευρωπαϊκών πιέσεων για να επιταχυνθούν οι επιστροφές μεταναστών στην Τουρκία, με την τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου του ν. 4375/2016. Έτσι, πλέον σύμφωνα με τη νέα νομοθετική ρύθμιση(άρθρο 28 παρ. 20 του Ν. 4540/22-05-2018), η επίδοση μπορεί να γίνει εναλλακτικά είτε προς το δικηγόρο του αιτούντος, είτε στο διοικητή του ΚΥΤ ή δομής φιλοξενίας όπου κατά δήλωση του αιτούντος διαμένει ή με ανάρτηση της απόφασης σε ειδικό ιστότοπο, όπου η επίδοση θεωρείται ότι συντελείται μετά την πάροδο δέκα (10) ημερών από την ανάρτηση. Με άλλα λόγια, με την εν λόγω πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση, εισήχθη η έννοια της «πλασματικής» επίδοσης (μέσω της ηλεκτρονικής ανάρτησης), που λαμβάνει χώρα χωρίς την αυτοπρόσωπη παρουσία του αιτούντος και συνεπάγεται δυσμενείς συνέπειες εν απουσία τους. Ωστόσο, με την εν λόγω ρύθμιση, όχι μόνο δεν διασφαλίζεται ότι ο προσφεύγων θα λάβει πραγματική γνώση, σε γλώσσα που κατανοεί, όπως ορίζει η κείμενη νομοθεσία, της έκδοσης της απόφασης και των συνεπειών αυτής, αλλά παράλληλα περιορίζεται de facto το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

(iv) Μία άλλη πρακτική που μετέρχονται οι μετανάστες/πρόσφυγες για να καθυστερήσουν την ολοκλήρωση των διαδικασιών ασύλου είναι η μη παράστασή τους σε προσωπική συνέντευξη ενώπιον των χειριστών της Υπηρεσίας Ασύλου(σε α` βαθμό) κατά την προκαθορισμένη ημερομηνία αλλά σε μεταγενέστερο χρόνο, καθόσον όπως ίσχυε μέχρι πρόσφατα (από τα άρθρα 36 παρ. 1γ και 47παρ. 4 του ν. 4375/2016), οι οφειλόμενες σε υπαιτιότητα των αιτούντων αρχειοθετήσεις των αιτημάτων παροχής για διεθνή προστασία λόγω μη εμφάνισης των αιτούντων, επαναφέρονται προς εξέταση με την υποβολή νεότερης δήλωσης βούλησης, χωρίς να υφίστανται ρυθμίσεις κυρώσεων παρόλο τις άσκοπες και υπαίτιες καθυστερήσεις. Η απάντηση της πολιτείας στην πρακτική αυτή των αιτούντων ήταν η τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου⁷¹ ώστε πλέον η επαναφορά υπόθεσης μετά από πράξη διακοπής θα γίνεται «εφόσον ο αιτών θεμελιώνει με συγκεκριμένα στοιχεία ότι η πράξη διακοπής εκδόθηκε υπό συνθήκες ανεξάρτητες από τη θέλησή του», δηλαδή για αποκλειστικά λόγους ανωτέρας βίας (πχ. εισαγωγή σε Νοσοκομείο για σοβαρούς λόγους υγείας).

(v) Μία έτερη πρακτική που είχαν υιοθετήσει μέχρι πρόσφατα οι μετανάστες/πρόσφυγες κυρίως με χαμηλό προσφυγικό προφίλ για να μπλοκάρουν τις επαναπροωθήσεις τους στην Τουρκία ή στη χώρα καταγωγής τους, είναι η άσκηση (συνήθως την τελευταία ημέρα της 60ήμερης προθεσμίας από την επίδοση της β` απορριπτικής απόφασης για την άσκησή της) στο Διοικητικό Εφετείο αιτήσεως αναίρεσεως κατά της απορριπτικής απόφασης β` βαθμού, με δεδομένο ότι, μέχρι την απόφαση επ` αυτής, η απόφαση επί του αιτήματος ασύλου θεωρείται ότι δεν έχει τελεσιδικήσει (ως τελεσιδικη θεωρείτο μέχρι πρόσφατα η απόφαση, η οποία δεν υπόκειται πλέον σε άσκηση του ένδικου βοηθήματος της αναίρεσης), οπότε δεν μπορούσαν να απομακρυνθούν από η χώρα. Με άλλα λόγια, η άσκηση από πλευράς των αιτούντων διεθνή προστασία αλλοδαπών, της προβλεπόμενης από τον Νόμο αιτήσεως ακυρώσεως, ακύρωνε στην πράξη τις διαδικασίες επανεισοχής λόγω του ότι, μεταβιβαζόταν πλέον η κρίση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας στα Διοικητικά Δικαστήρια της Χώρας, με αποτέλεσμα, τόσο τα ζητήματα κράτησης των αιτούντων διεθνή προστασία αλλοδαπών, όσο και η όλη διαδικασία της επανεισοχής, να

⁷¹ Βλ. σχετικά το άρθρο 28 παρ. 8 του Ν. 4540/22-05-2018.

εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τις δικαστικές αποφάσεις των εν λόγω δικαστηρίων. Δηλαδή, σε ένα ήδη χρονοβόρο λόγω πολυπλοκότητας και μαζικών αιτήσεων μηχανισμό ασύλου, οι απορρίψεις ασύλου είχαν παράσχει στους αιτούντες ακούσια τρόπους εξορθολογισμού μέσω του περάσματος τους στις διαδικασίες δικαστικών προσφυγών, επιμηκύνοντας με τον τρόπο αυτό τεχνηέντως τη διαδικασία ασύλου, καθιστώντας έτσι στην πράξη ανεφάρμοστη την κοινή δήλωση Ε.Ε. - Τουρκίας. Χαρακτηριστική προς τούτο είναι η δήλωση του τέως γ.γ. του υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, Βασίλη Παπαδόπουλου, επί των ημερών του οποίου συντάχθηκε ο νόμος, όπου σε άρθρο του αναφέρει: «Αν τελικά η “Συμφωνία” Ε.Ε. - Τουρκίας δεν έχει ακόμη πλήρως εφαρμοστεί... αυτό οφείλεται στη σθεναρή αντίδραση οργανώσεων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, αλλά και δημόσιων λειτουργών»⁷². Ομοίως και η δήλωση του πρώην Υπουργού Μεταναστευτικής Πολιτικής Γ.Μουζάλα στον ηλεκτρονικό τύπο ο οποίος είχε δηλώσει ότι η επιτάχυνση της υλοποίησης της Συμφωνίας προσκρούει στο κράτος δικαίου⁷³. Με άλλα λόγια, διακρίνονται αφανώς ότι υπάρχουν εσωτερικές κρατικές αντιστάσεις, οι οποίες κωλυσιεργούν την όλη διαδικασία απονομής ασύλου, που είναι κομβικής σημασίας ζήτημα, προκειμένου να εμποδιστούν οι επιστροφές προσφύγων/μεταναστών στην Τουρκία, οι οποίες δεν ανταποκρίνεται σε καμία περίπτωση στο πλαίσιο των εθνικών αξιών της αλληλεγγύης και του ανθρωπισμού, με δεδομένου ότι η προσφυγιά είναι στο αίμα των Ελλήνων, ιδίως από τα θύματα της μικρασιατικής καταστροφής.

Ωστόσο, υπό την πίεση των ευρωπαίων, μόλις πρόσφατα μεταβλήθηκε το καθεστώς προστασίας των αιτούντων άσυλο, καθόσον πλέον η απόφαση επί ενός αιτήματος ασύλου θεωρείται τελεσίδικη μετά την έκδοση απόφασης επί της ενδικοφανούς προσφυγής ή μετά την παρέλευση άπρακτης της προθεσμίας για την άσκηση της εν λόγω προσφυγής, ενώ παλαιότερα ως τελεσίδικη θεωρείτο αυτή που δεν υπόκειται πλέον σε ένδικα μέσα. Η απάντηση της κρατικής εξουσίας στην εν λόγω πρακτική των μεταναστών ήταν, όπως προαναφέρθηκε, η τροποποίηση της έννοιας της τελεσίδικης

⁷² Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Μια εξόχως προβληματική υποψηφιότητα» που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <https://www.pressenza.com/el/2017/10/mia-exohos-provlimatiki-ipopsifiotita/>, προσβάσιμο την 23/03/2018

⁷³ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Η διαδικασία ασύλου παραδίδεται στην ΕΑΣΟ», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/i-diadikasia-asyloy-paradidetai-sto-easo>, προσβάσιμο την 27-05-2018.

απόφασης του άρθρου 34 του ν. 4375/2016. Έτσι λοιπόν, πλέον με το άρθρο 28 παρ. 5 του Ν.4540/22-05-2018 «Τελεσίδικη είναι η απόφαση που ορίζει εάν αλλοδαπός ή ανιθαγενής αναγνωρίζεται ή όχι ως πρόσφυγας ή δικαιούχος επικουρικής προστασίας, η οποία εκδίδεται επί ενδικοφανούς προσφυγής ή δεν υπόκειται σε άσκηση της ως άνω προσφυγής, λόγω παρόδου απράκτων των προθεσμιών άσκησής της. Κατά της τελεσίδικης απόφασης, μπορεί να ασκηθεί αίτηση αναιρέσεως». Κατά την αιτιολογική έκθεση⁷⁴ του εν λόγω Νόμου, «η έκδοση απόφασης από την οικεία Ανεξάρτητη Επιτροπή Προσφυγών περατώνει τελεσίδικα τη διαδικασία ασύλου, δεδομένου μάλιστα ότι η Ανεξάρτητη Επιτροπή Προσφυγών του ν.4375/2016, συγκροτούμενη από δύο δικαστικούς λειτουργούς των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων και από ένα μέλος που υποδεικνύεται από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, δεν αποτελεί μεν δικαστήριο, κατά την έννοια του Συντάγματος, συνιστά όμως Επιτροπή που ασκεί αρμοδιότητες δικαιοδοτικού χαρακτήρα». Με άλλα λόγια, καίτοι το δικαίωμα αναιρέσεως κατά της β` απορριπτικής απόφασης επί ενός αιτήματος ασύλου εξακολουθεί να υφίσταται, αυτό πλέον δεν έχει πλέον προστατευτική δύναμη για τους αιτούντες, καθώς η τυχόν προσφυγή στα διοικητικά δικαστήρια δεν εμποδίζει την εκκίνηση των διαδικασιών επιστροφής στην Τουρκία. Ανωτέρω τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου υπό ευρωπαϊκές πιέσεις, κάνει εύκολα αντιληπτή τη διεύρυνση της διακυβέρνησης και διαχείρισης του μεταναστευτικού από εθνικό σε υπερεθνικό επίπεδο.

(vi) Στο σημείο αυτό βέβαια, χρήζει να επισημανθεί, ότι η συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας, ακυρώνεται στην πράξη με μία άλλη πρακτική που έχει αναπτυχθεί. Αυτή έγκειται στην επιδίωξη χαρακτηρισμού τους ως ευάλωτων. Η έννοια της ευάλωτοτητας έχει αποκτήσει κεντρική και αυτόνομη σημασία, καθώς συνδέεται όχι μόνο με την κατάλληλη υποδοχή και προστασία εκείνων που βρίσκονται σε ανάγκη, αλλά και με την εν γένει πολιτική διαχείριση του μεταναστευτικού/προσφυγικού ζητήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η μέχρι σήμερα εφαρμογή της Συμφωνίας των ευρωπαϊκών κρατών με την Τουρκία, από το πεδίο της οποίας εξαιρούνται στην πράξη εκείνοι που ανήκουν στην κατηγορία των

⁷⁴ Βλ. σχετικά <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-metanast-eis-olo.pdf>, προσβάσιμο την 26-5-2018.

ευάλωτων ατόμων, με αποτέλεσμα να μπορούν να μεταφερθούν στην ενδοχώρα και να μην κινδυνεύουν με επιστροφή στην Τουρκία. Φθάνοντας στην ενδοχώρα, τα άτομα αυτά συχνά τυγχάνουν καλύτερων συνθηκών διαμονής στο πλαίσιο ειδικών στεγαστικών προγραμμάτων, εν αντιθέσει προς το γενικό προσφυγικό πληθυσμό που παραμένει σε σημαντικό βαθμό σε υπερπληρωμένα Κέντρα. Τα ευάλωτα αυτά άτομα έχουν, επίσης, συνήθως καλύτερη πρόσβαση σε ιατρικές και άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες, ενώ η εξέταση των αιτημάτων τους διεθνούς προστασίας προτεραιοποιείται. Πρέπει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4375/2016, «ως ευάλωτες ομάδες νοούνται μεταξύ άλλων πρόσωπα με σύνδρομο μετατραυματικής διαταραχής, ιδίως επιζήσαντες και συγγενείς θυμάτων ναυαγίων». Η υιοθέτηση της εν λόγω περίπτωσης στην κατηγορία των ευάλωτων προσώπων, τα οποία εξαιρούνται από τη ταχύρρυθμη διαδικασία του άρθρου 60 στα σύνορα και των επιστροφών στην Τουρκία, δεν προβλέπεται από την αντίστοιχη ευρωπαϊκή νομοθεσία (άρθρο 21 οδηγίας 2013/33/ΕΕ75) και ως εκ τούτου η διευρυμένη αυτή θεσμοθέτηση της έννοιας του «ευάλωτου» κρίνεται πρόσφορη προς αξιοποίηση από τους αιτούντες άσυλο.

Έτσι λοιπόν, όπως επεσήμανε ένας εκ των συνεντευξιαζομένων από το Π.Γ.Α. Λέσβου, το 95% περίπου εκ των νεοαφιχθέντων προσφύγων/μεταναστών, επιδιώκουν και εν τέλει καταφέρνουν να χαρακτηριστούν κατά το στάδιο του ιατρικού ελέγχου που διενεργείται κατά τη διαδικασία ταυτοποίησης και υποδοχής, ως ευάλωτοι, αποφεύγοντας έτσι τη fast track διαδικασία του ασύλου και το ενδεχόμενο επιστροφής στην Τουρκία. Σε αυτό, ευνοεί και η ευρεία θεσμοθέτηση της κατηγορίας των ευάλωτων, όπως προαναφέρθηκε. Έτσι λοιπόν, αρκετοί αιτούντες επικαλούνται σύνδρομο μετατραυματικής διαταραχής, λόγος που όμως είναι δύσκολο να επαληθευτεί με εργαστηριακές εξετάσεις, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνουν εν τέλει να χαρακτηριστούν ως ευάλωτοι και επομένως να αποφύγουν τη διαδικασία του άρθρου 60 και τις επαναπροωθήσεις. Υπενθυμίζεται, ότι ο εν λόγω ιατρικός έλεγχος πραγματοποιείται από ιατρικό και ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο του ΚΕΕΛΠΝΟ (παλαιότερα από Γιατρούς Του Κόσμου), δηλαδή από ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που είναι άμεσα

⁷⁵ Βλ. σχετικά τον ιστότοπο <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0033&from=EL>, προσβάσιμο την 27-3-2018

εποπευόμενο και χρηματοδοτούμενο από το Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Με άλλα λόγια, πρόκειται ενδεχομένως για μια ακόμη πτυχή της εκ των έσω υπόθαλψης της ίδιας της Συμφωνίας Ε.Ε-Τουρκίας.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι στην προσπάθεια έμμεσης ακύρωσης της συμφωνίας Ε.Ε-Τουρκίας, αναδύεται στο προσκήνιο και σε πρωταγωνιστικό ρόλο η έννοια του "ευάλωτου πρόσφυγα". Με αυτόν τον τρόπο, το βάρος μετατοπίζεται σταδιακά από την ταυτότητα του αιτούντα άσυλο στην ταυτότητα του «ευάλωτου» πρόσφυγα. Υπό αυτή την έννοια όμως, η ευαλωτότητα λειτουργεί μάλλον ως μέτρο αποκλεισμού για το υπόλοιπο μέρος του προσφυγικού/μεταναστευτικού πληθυσμού και προσθέτει ακόμη μία σοβαρή ανισότητα για την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, στέγασης και σε διεθνή προστασία. Παράλληλα, στο βαθμό που συνδέεται με την πολιτική διαχείριση του προσφυγικού, παύει να αποτελεί μέσο εντοπισμού και προστασίας των ενδιαφερομένων αλλά μπορεί να εξελιχθεί, σε περίπτωση μη υπαγωγής στην κατηγορία του ευάλωτου, σε πλαίσιο περιοριστικών πολιτικών ελέγχου της μετανάστευσης.

(vii) Μια έτερη στρατηγική των αιτούντων άσυλο για να φρενάρουν τις διαδικασίες επανεισοχής τους, μετά την έκδοση β` απορριπτικής είναι η άσκηση από μέρους τους ενδικοφανούς προσφυγής στο Διοικητικό Πρωτοδικείο κατά της εκδιδόμενης από τις αστυνομικές Αρχές Απόφασης Απέλασης βάσει διαδικασίας επανεισοχής, όπως προβλέπεται από το άρθρο 25 του Ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας». Η κατάθεση της εν λόγω προσφυγής, έχει ανασταλτικό χαρακτήρα, δηλαδή ο αλλοδαπός δεν απελαύνεται και δεν επιστρέφει στην Τουρκία μέχρι τελικής απόφασης επί της κατατεθείσας προσφυγής, ωστόσο παραμένει κρατούμενος σε ειδικούς χώρους κράτησης (ΠΡΟ.ΚΕ.ΚΑ). Φυσικά, η κατάθεση της εν λόγω προσφυγής στο διοικητικό Πρωτοδικείο, προϋποθέτει τη νομική υποστήριξη από δικηγόρο, κάτι που αναλαμβάνουν οι εθελοντές συλλογικοτήτων και ανθρωπιστικών οργανώσεων.

(viii) Ακόμη, ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός αιτούντων άσυλο χρησιμοποιεί παράνομα δίκτυα και εγκαταλείπει τα νησιά, σπάζοντας το γεωγραφικό περιορισμό, επωφελεία των διακινητών. Οι μετανάστες/πρόσφυγες, αντιμέτωποι με την απελπισία, τη δυστυχία και τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης λόγω υπερπλήρωσης των Κέντρων, δε

διοτάζουν να προμηθεύονται πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα από διακινητές, με σκοπό να αναχωρήσουν για την ηπειρωτική Ελλάδα, ελλοχεύοντας όμως ο κίνδυνος σύλληψής τους. Έτσι, μια μαύρη αγορά δημιουργήθηκε από το κλείσιμο των συνόρων στις αρχές του 2016. Δεκάδες εγκληματικές οργανώσεις που δραστηριοποιήθηκαν στην παραχάραξη ταξιδιωτικών εγγράφων εκμεταλλεύτηκαν την ευκαιρία. Το μόνο που κατάφερε η πολιτική των «κλειστών συνόρων» ήταν να δημιουργήσει μια νέα «βιομηχανία», μια «βιομηχανία παρανομίας» κατά τον R.Andersson, μια νέα αγορά για διακινητές και πλαστογράφους που μετέφεραν και συνεχίζουν να μεταφέρουν απεγνωσμένους πρόσφυγες από τη limbo των ελληνικών προσφυγικών καταυλισμών και το βασανιστήριο της αναμονής για την μετεγκατάσταση, στη γη της επαγγελίας της Βόρειας Ευρώπης. Με άλλα λόγια, το πολυσχιδές και χρονοβόρο πλέγμα της διαδικασίας ασύλου, αποβαίνει επωφελεία των διακινητών⁷⁶, οι οποίοι εκμεταλλεύονται την απόγνωση και την απελπισία των προσφύγων/μεταναστών, κάνουν «χρυσές δουλειές» (πώληση πλαστών διαβατηρίων, μεταφορά τους στην ηπειρωτική Ελλάδα με παράνομα μέσα κ.τ.λ.).

Κατά των διακινητών στρέφεται η προσοχή των κρατών με υπερβάλλοντα ζήλο σε αντιπαραβολή με την απόλυτη αδράνεια αναφορικά με οποιαδήποτε ενέργεια εγγύησης ασφαλούς διόδου που θα ακύρωνε κάθε μορφή εκμετάλλευσης σε βάρος των μετακινούμενων ανθρώπων.

(ix) Τέλος, μια έτερη στρατηγική των αιτούντων άσυλο έναντι της κρατικής πολιτικής ασύλου, εντοπίζεται κατά την προσέγγιση από πλευράς τους της διαδικασίας της συνέντευξης και ιδίως ως προς των λόγων που επικαλούνται, προκειμένου να «κερδίσουν» το προσφυγικό καθεστώς. Ειδικότερα, όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, οι αιτούντες, προετοιμάζουν σε συνεργασία με τους νομικούς που τους παρέχονται(ατελώς) από το μηχανισμό της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης, τη στρατηγική των απαντήσεων που θα δοθεί από μέρους τους έναντι των φορέων της κρατικής εξουσίας και ειδικά προς τους χειριστές της Υπηρεσίας Ασύλου κατά τη

⁷⁶ Βλ. σχετικά το άρθρο με τίτλο «Αστυνομικός της Μυτιλήνης έναντι χρηματικής αμοιβής διευκόλυνε την αναχώρηση αλλοδαπών», που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο <http://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/astynomiko-reportaz/astynomikos-tis-mytilinis-enanti-hrimatikis-amovis>, που αφορούσε την εξάρθρωση στη Λέσβο εγκληματικής οργάνωσης πώλησης πλαστών ταξιδιωτικών εγγράφων σε μετανάστες έναντι αμοιβής, με τη συμμετοχή αστυνομικού υπαλλήλου

διάρκεια της συνέντευξης, που είναι και το βασικότερο κομμάτι για τη θεμελίωση του προσφυγικού καθεστώτος. Με άλλα λόγια, εκμεταλλευόμενοι τις νομικές γνώσεις και την συσσωρευμένη εμπειρία των εθελοντών νομικών, συμβουλευόνται για τους λόγους που θα πρέπει να επικαλεστούν (πχ λόγοι που συνιστούν δίωξη) και τους λόγους που θα πρέπει να αποφύγουν σε κάθε περίπτωση καθώς δεν συνιστούν δίωξη και άρα δεν θεμελιώνουν προσφυγικό καθεστώς(οικονομικοί λόγοι).

Η κρατική απάντηση στην εν λόγω στρατηγική των αιτούντων, είναι η εκπαίδευση των χειριστών της Υπηρεσίας Ασύλου, προκειμένου αυτοί, μέσω επιμέρους εξειδικευμένων ερωτήσεων, να αντιλαμβάνονται τις «μεθοδευμένες» απαντήσεις των αιτούντων κατά τη διάρκεια της συνέντευξης συνεπεία συμβουλών που τους παρήχθησαν, δίνοντας παράλληλα σχετικές οδηγίες ώστε αυτή η μεθόδευση να λαμβάνεται υπόψη ως προς την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του αιτούντα.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι οι εν λόγω ακολουθητέες στρατηγικές των αιτούντων άσυλο, δεν «επινοήθηκαν» μονομερώς από τους αιτούντες άσυλο. Οι εν λόγω ταξιδιώτες ανάγκης, στερούνται τόσο μορφωτικού επιπέδου και νομικών γνώσεων όσο και ανάλογης εμπειρίας διάδρασης με το γραφειοκρατικό μηχανισμό ασύλου και τους φορείς του εν λόγω μηχανισμού και ως εκ τούτου δεν είναι σε θέση να χαράξουν αυτόνομη στρατηγική έναντι του κρατικού μηχανισμού. Επιπλέον, η διαδικασία αίτησης ασύλου είναι συχνά ψυχοφθόρα για τα άτομα που ξεφεύγουν από συνθήκες ανασφάλειας και αναζητούν προστασία. Σε αυτόν συμβάλλουν αναμφίβολα οι φορείς της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης και ιδίως οι συλλογικοί δρώντες-εθελοντές, ακτιβιστές-Μ.Κ.Ο.-, οι οποίοι παρέχουν σχετικές συμβουλές και κατευθύνσεις στους αιτούντες, προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις θεσμικές δυνατότητες που τους παρέχονται και τα θεσμικά κενά του γραφειοκρατικού μηχανισμού, με σκοπό να βοηθήσουν τους πρόσφυγες να θέσουν με αξιοπρέπεια τις βάσεις τους για μια νέα ασφαλή ζωή.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Εργαλείο έρευνας.

Για τις ανάγκες διεξαγωγής της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της ημι-δομημένης συνέντευξης. Στο συγκεκριμένο ερευνητικό εργαλείο, συμμετέχουν και ο ερευνητής και ο ερωτώμενος με κοινό σκοπό την διερεύνηση σε βάθος ενός κοινωνικού ζητήματος. Η διενέργεια της συνέντευξης βασίζεται στην υποβολή διαφόρων ερωτήσεων σε άτομα της επιλογής μας και στην καταγραφή και επεξεργασία των απαντήσεών τους με σκοπό την αναζήτηση της πραγματικότητας προκειμένου να ανακατασκευαστούν τα νοήματα που προκύπτουν από τις εμπειρίες, τις θεωρίες και τα γνωστικά τους σχήματα. Παράλληλα, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι με τη διεκπεραίωση των συνεντεύξεων μπορούν να συμπληρωθούν, να διαφωτιστούν και να καταστούν περισσότερο σαφείς και κατανοητές οι παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα στα οποία επιθυμεί να προβεί ο ερευνητής, αφού ορισμένες συμπεριφορές των υπό έρευνα υποκειμένων δεν μπορούν να γίνουν άμεσα αντιληπτά. Όπως καταλαβαίνει κανείς δεν πρόκειται για μία παθητική διαδικασία. Με τη διαδικασία της συνέντευξης ο ερευνητής μπορεί να αντλήσει διάφορα σημαντικά στοιχεία για τις συμπεριφορές, τις στάσεις, τις γνώσεις, τις απόψεις, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων.

Το ερευνητικό εργαλείο της συνέντευξης διακρίνεται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Χαλαρή διατύπωση των ερωτήσεων.
- Θεματική, βιογραφική ή αφηγηματική προσέγγιση στον τρόπο οργάνωσης της έρευνας.
- Βασίζεται στην πρόσωπο με πρόσωπο διάδραση ανάμεσα στον ερευνητή και τον ερωτώμενο.
- Επιτρέπει στον ερευνητή να δει τον κοινωνικό κόσμο και τα κοινωνικά φαινόμενα μέσα από τη σκοπιά των κοινωνικών υποκειμένων.

Όσον αφορά τη δομή της συνέντευξης, αυτή μπορεί είτε να είναι χαλαρή είτε να είναι εξαρχής καθορισμένη, να έχει δηλαδή σαφή πλαίσια τα οποία καλείται να σεβαστεί ο ερευνητής. Στη δομημένη συνέντευξη οι ερωτήσεις έχουν προκαθοριστεί, ο ερευνητής δεν μπορεί να παρεκκλίνει από τα όρια αλλά ούτε και να επηρεάσει τον συμμετέχοντα, παρά μόνο να δώσει τις απαραίτητες διευκρινήσεις για τη διεξαγωγή της. Στη δική μας έρευνα, χρησιμοποιήσαμε την ημι-δομημένη συνέντευξη που διαθέτει πιο χαλαρή δομή, ενώ παρέχει στον ερευνητή και το συνεντευξιαζόμενο μεγαλύτερη ελευθερία στην απόδοση των ερωταπαντήσεων. Η ημι-δομημένη συνέντευξη παρουσιάζει πολύ περισσότερη ευελιξία ως προς την σειρά των ερωτήσεων, ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο και ως προς την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για συζήτηση. Επίσης, σημαντικό στοιχείο του εργαλείου αυτού, αποτελεί η εγκυρότητα της διαδικασίας, που επιβάλλει όμοιες συνθήκες και ίδιες ερωτήσεις για όλους τους συμμετέχοντες. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο, αποτελεί επίσης η ερμηνεία των εξωλεκτικών μηνυμάτων που λαμβάνει ο ερευνητής από το συνεντευξιαζόμενο, παρατηρήσεις που συμπληρώνουν, διαψεύδουν ή επιβεβαιώνουν τα λεγόμενα των συμμετεχόντων.

Επιπρόσθετα, τη συνέντευξη την επιλέγουμε και ως μέθοδο παραγωγής τεκμηρίων με βάση ορισμένες επιστημολογικές και οντολογικές προϋποθέσεις που ικανοποιούνται σε μεγαλύτερο βαθμό εν συγκρίσει με κάποιες άλλες μεθόδους. Από επιστημολογικής πλευράς, η συνέντευξη θεωρείται ως η καταλληλότερη μέθοδος όταν ο ίδιος ο ερευνητής πιστεύει ότι η πρόσληψη και η ερμηνεία της πραγματικότητας από τον δράστη διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην ανάδυση, περιγραφή, επεξεργασία και ερμηνεία των κοινωνικών φαινομένων.

Ενώ από οντολογικής πλευράς, η μέθοδος της συνέντευξης επιλέγεται, όταν πρόκειται να μελετήσουμε φαινόμενα για τα οποία θεωρούμε ότι οι απόψεις, οι αντιλήψεις και οι ερμηνείες των ατόμων είναι αποφασιστικής σημασίας στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας, καθώς και όταν οι ερωτώμενοι μεταφέρουν μία σημαντική εμπειρία που έχουν βιώσει και στην οποία δεν έχει πρόσβαση ο οποιοσδήποτε (Κάλλας, 2016 . Ρόντος & Παπάνης, 2006: 31-32).

2. Δεοντολογία έρευνας.

Οι συνεντεύξεις που διενεργούνται πρέπει να υπακούουν σε ένα σύνολο δεοντολογικών κανόνων που διέπουν κάθε διεξαχθείσα έρευνα. Ο ερευνητής οφείλει να προσαρμοστεί στα δεδομένα του κάθε ερωτώμενου ξεχωριστά και είναι υπεύθυνος για την ομαλή επικοινωνία ανάμεσα στον ίδιο και σε εκείνον. Η δεοντολογία απέναντι στον ερωτώμενο πρέπει να διασφαλίζει την εθελοντική συμμετοχή των ατόμων, τη μη παραπλάνησή τους και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων. Επίσης, υπήρξε πλήρης και σαφής ενημέρωση και διαβεβαίωση των συμμετεχόντων στην απάντηση των ερωτημάτων για την τήρηση της εχεμύθειας και της δεοντολογίας, όπως σε όλες τις έρευνες για την ανωνυμία του δείγματος και την χρησιμοποίηση των στοιχείων αποκλειστικά για την εκπόνηση της έρευνας. Αξιζει να επισημανθεί, ότι για τη λήψη των εν λόγω συνεντεύξεων από του υπαλλήλους του ΠΓΑ Λέσβου, υποβλήθηκε έγγραφο αίτημα, το οποίο έτυχε σχετικής εγκρίσεως. Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι για την ανάγκη ανάλυσης της έρευνας, δεν χρησιμοποιούνται τα πλήρη ονόματα των συνεντευξιαζομένων αλλά τα αρχικά τους.

3. Ευρήματα έρευνας.

Ως προς τη διαδικασία ενός αιτήματος διεθνούς προστασίας (ασύλου), προέκυψε ότι μετά τη δήλωση βούλησης κατάθεσης αιτήματος του μετανάστη/πρόσφυγα, ακολουθεί η καταγραφή του αιτήματος στη Μόρια (αίτηση), στην οποία εγγράφονται τα προσωπικά του στοιχεία και ορίζεται ημερομηνία συνέντευξης. Όμως, εφόσον δεν ανήκει στην κατηγορία του «ευάλωτου» και επομένως ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 60, πριν προσέλθει στην Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου, μεταβαίνει στο κλιμάκιο της ΕΑΣΟ, όπου πραγματοποιείται συνέντευξη επί του παραδεκτού της αίτησης και εξετάζεται η τυχόν δυνατότητα υποβολής αιτήματος ασύλου στην Τουρκία, χωρίς όμως να εξετάζεται ο λόγος για τον οποίο αιτείται άσυλο. Για τους μη υπαγόμενους στη διαδικασία του άρθρου 60 (ευάλωτοι, ασυνόδευτοι ανήλικοι), δεν εξετάζεται το

παραδεκτό της αίτησής τους και παραπέμπονται στην κανονική διαδικασία. Όπως προέκυψε, οι διαφορές μεταξύ της ταχύρρυθμης διαδικασίας του άρθρου 60 του Ν. 4375/2016 (που προαναφέρθηκε) και της κανονικής διαδικασίας συνοψίζονται στα εξής:

α) Στην περίπτωση της διαδικασίας του άρθρου 60 του Ν. 4375/2016 (στα σύνορα), οι προθεσμίες είναι συντμημένες και τα χρονικά όρια διεκπεραίωσης της διαδικασίας είναι περιορισμένα σε σχέση με την κανονική διαδικασία. β) Στην περίπτωση της διαδικασίας του άρθρου 60 του Ν. 4375/2016 (στα σύνορα), από την Υπηρεσία Ασύλου χορηγούνται στους αιτούντες Δελτία Αιτούντος⁷⁷, με γεωγραφικό περιορισμό, διάρκειας ενός μηνός, ανανεώσιμα κάθε μήνα μέχρι απόφασης επί του αιτήματος. Αντιθέτως, στην κανονική διαδικασία, χορηγούνται στους αιτούντες Δελτία Αιτούντος άνευ γεωγραφικό περιορισμό, 6μηνης χρονικής διάρκειας, ανανεώσιμα μέχρι απόφασης επί του αιτήματος. Ως εκ τούτου, οι μετανάστες/πρόσφυγες που εμπίπτουν στην κατ' εξαίρεση συνοριακή διαδικασία του άρθρου 60, παραμένουν μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών ασύλου στα νησιά, κάτι που δεν συμβαίνει στην κανονική διαδικασία. γ) Στην περίπτωση της διαδικασίας του άρθρου 60 του Ν. 4375/2016 (στα σύνορα), μετά την ολοκλήρωση των διαδικασιών ασύλου και των ένδικων μέσων που προβλέπονται από το Ν. 4375/2016 και σε περίπτωση που υπάρχει τελεσίδικη απορριπτική απόφαση επί του αιτήματος ασύλου, κινούνται οι διαδικασίες επανεισοχής/επιστροφής των αλλοδαπών στην Τουρκία στα πλαίσια υλοποίησης της συμφωνίας της 1 Μαρτίου 2016 Ε.Ε-Τουρκίας. Αντιθέτως στα πλαίσια τελεσίδικης απορριπτικής απόφασης επί αιτήματος ασύλου που εξετάστηκε με την κανονική διαδικασία, δεν κινείται η διαδικασία επιστροφής του αλλοδαπού στην Τουρκία, αλλά επιστρέφεται στη χώρα καταγωγής του, εφόσον υπάρχει σχετική διμερή διακρατική συμφωνία, σε διαφορετική περίπτωση χορηγείται προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης από τη χώρα. δ) Στην περίπτωση της διαδικασίας του άρθρου 60 του Ν. 4375/2016 (στα σύνορα), υπάρχει συμμετοχή από εμπειρογνώμονες της ΕΑΣΟ, οι οποίοι μπορούν να λαμβάνουν συνεντεύξεις από τους αιτούντες και να γνωμοδοτούν επί του αιτήματος παραδεκτού ή ουσίας της αίτησης, ωστόσο η τελική κρίση σε πρώτο βαθμό, λαμβάνεται από

⁷⁷ Η περιφημη «ροζ κάρτα», όταν η διαδικασία ασύλου διεξαγόταν από την Ελληνική Αστυνομία. Το εν λόγω προσωνύμιο, προέρχεται φυσικά από το χρώμα του χορηγούμενου από την ΕΛ.ΑΣ. εγγράφου προς τον αιτούντα.

υπαλλήλους της Υπηρεσίας Ασύλου. Αντιθέτως, στην κανονική διαδικασία, κατά τη διάρκεια της έρευνας δεν υπήρχε εμπλοκή της EASO⁷⁸ στην εν λόγω διαδικασία, η οποία πραγματοποιείται εξ' ολοκλήρου μόνο από υπαλλήλους της Υπηρεσίας Ασύλου.

Σχετικά με τη συνέντευξη επί του παραδεκτού, όπως διευκρίνισε ο χειριστής Ε.Τ. «αυτή είναι μέρος της όλης διαδικασίας συνέντευξης, που δεν γίνεται την ίδια ημερομηνία με την αντίστοιχη της Ελληνικής Υπηρεσίας Ασύλου (σ.σ. συνέντευξη επί της ουσίας) και ο λόγος που γίνεται αυτό είναι ότι εξετάζονται οι νεοεισερχόμενοι με τη διαδικασία του άρθρου 60. Αν γίνει παραδεκτό το αίτημα, συνεχίζεται κανονικά η εξέταση του αιτήματος, ενώ αν κριθεί απαράδεκτο, ξεκινούν οι διαδικασίες επιστροφής του στην Τουρκία». Ανωτέρω ευρήματα ασφαλώς επιβεβαιώνουν τις ρυθμίσεις του γραφειοκρατικού μηχανισμού ασύλου στην πράξη. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι μετά το πέρας της εν λόγω συνέντευξης επί του παραδεκτού ή μη της αίτησης από την EASO, συντάσσεται μια πρόταση (opinion) προς την Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου, η οποία ωστόσο δεν είναι δεσμευτική, ενώ η τελική απόφαση (επί του παραδεκτού) λαμβάνεται από τους χειριστές του Π.Γ.Α. Λέσβου. Ανωτέρω ακολουθούμενη πρακτική (opinion και τελική κρίση) δεν προβλέπεται ρητά από το θεσμικό πλαίσιο, ωστόσο απορρέει από τον ευρωπαϊκό κανονισμό λειτουργίας της EASO⁷⁹. Σύμφωνα με τον χειριστή Ε.Τ. «απαράδεκτες κρίνονται τώρα οι Σύριοι, γιατί μπορούν να απολαύσουν προστασία από την Τουρκία, οι λοιπές αιτήσεις γίνονται παραδεκτές. Κάθε περίπτωση είναι και πάλι εξατομικευμένη». Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο χειριστής Θ.Γ. «ένας Σύριος κουρδικής καταγωγής δεν επιστρέφεται στην Τουρκία γιατί εκεί κινδυνεύει».

Δηλαδή, η διαδικασία εξέτασης του παραδεκτού γίνεται αποκλειστικά από την EASO και η Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου λαμβάνει την τελική απόφαση επί της εισήγησής της. Όπως τόνισε ο χειριστής Ι.Κ. «η διαδικασία του παραδεκτού, προέρχεται από τη Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας», ενώ κατά τον χειριστή Ζ.Α. «η EASO, έχει εμπλακεί σε

⁷⁸ Ωστόσο, μετά την πρόσφατη τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου, το ελληνόγλωσσο προσωπικό της EASO, δύναται και αυτό να πραγματοποιεί συνεντεύξεις σε οποιονδήποτε αιτούντα.

⁷⁹ Βλ. σχετικά το άρθρο 2 παραγρ. 6 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010: «Η Υπηρεσία Υποστήριξης «εν διαθέτει καμία εξουσία σε σχέση με τη λήψη αποφάσεων από μέρους των αρχών των κρατών μελών για το άσυλο όσον αφορά τις ατομικές αιτήσεις διεθνούς προστασίας», που είναι αναρτημένος στον ιστότοπο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32010R0439>, προσβάσιμος την 2/6/2018.

μεγάλο βαθμό, ουσιαστικά κινεί τα νήματα στη διαδικασία (προσωπικό, υποδομές, συνεντεύξεις). Η EASO εκφράζει την ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου». Με άλλα λόγια, διαπιστώνεται από τα ευρήματα της έρευνας μια σοβαρή και καιρία εμπλοκή στην κατ' εξαίρεση διαδικασία του άρθρου 60 της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας EASO, η οποία έχει έναν περισσότερο ενισχυμένο ρόλο επί της διαδικασίας του παραδεκτού μιας αίτησης, δεδομένου ότι στο αρχικό θεσμικό πλαίσιο (ν.4375/2016) είχε επικουρική συνδρομή στην ελληνική Υπηρεσία Ασύλου, ενώ ακολούθως με το ν. 4399/2016, έχει στο θέμα λήψης της συνέντευξης ισοδύναμο ρόλο με τους αντίστοιχους Έλληνες χειριστές. Αυτή η σύμπλευση της Ευρωπαϊκής και Ελληνικής Υπηρεσίας Ασύλου, η οποία από πλευράς των συνεντευξιαζομένων αποδίδεται στη Συμφωνία της Ε.Ε.-Τουρκίας, αποτελεί σαφές δείγμα διευρυμένης θεώρησης της εξουσίας, από εθνικό σε υπερεθνικό επίπεδο και καθιστά φανερούς τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς διακυβέρνησης και της ασκούμενης πολιτικής στη διαχείριση της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης. Δηλαδή, η εμπλοκή της EASO σε βασικές διεργασίες μιας διαδικασίας ασύλου (συνέντευξη επί παραδεκτού), αποδεικνύει τον ενεργό ρόλο της Ε.Ε. και τη σαφή έκφραση της Κοινής Πολιτικής για το Άσυλο στα ελληνικά δρώμενα, με σαφώς περιοριστική διάθεση στη χορήγηση ασύλου, αντιλαμβανόμενη τον κίνδυνο για την ασφάλεια, την πολιτική σταθερότητά της και την αποσταθεροποίηση της νεοφιλελεύθερης αγοράς της. Ασφαλιστική δικλείδα έναντι της πλήρους εκχώρησης της εξουσίας από εθνικό σε υπερεθνικό επίπεδο, αποτελεί (προς το παρόν) το γεγονός ότι το προσωπικό της EASO, καίτοι λαμβάνει συνεντεύξεις επί του παραδεκτού, δεν δύναται να αποφανθεί σε τελικό βαθμό επί αυτού, αλλά μόνο να εισηγηθεί (opinion), με την τελική απόφαση να ανήκει στην Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου. Κατά τον χειριστή Ζ.Α. « γίνεται μια συνέντευξη από το EASO μόνο για το παραδεκτό και το κομμάτι της Τουρκίας, μετά γίνεται μια opinion που δεν είναι δεσμευτική, το ελληνικό άσυλο αποφασίζει». Βέβαια, αυτή η εμπλοκή της EASO στο θέμα της συνέντευξης επί του παραδεκτού, δημιουργεί ζητήματα δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος του αιτούντα, δεδομένου ότι άλλος διενεργεί τη συνέντευξη και άλλος αποφασίζει βάσει μιας συνταχθείσας έκθεσης. Με άλλα λόγια, όλο το υλικό που λαμβάνει ο χειριστής της Υπηρεσίας Ασύλου για να αποφασίσει για την τύχη ενός πρόσφυγα, έχει συλλεχθεί από τον υπάλληλο της EASO, κάτι που είναι

προβληματικό δεδομένου ότι ο υπάλληλος της Υπηρεσίας Ασύλου που αποφασίζει, δεν έχει εικόνα του αιτούντα άσυλο. Βέβαια, όπως επισημαίνει ο χειριστής Β.Λ. «αν δεν μας καλύπτει η συνέντευξη, μπορούμε να γυρίσουμε τη συνέντευξη πίσω για συμπλήρωση ή να καλέσουμε τον ίδιο ενώπιόν μας, ανάλογα με την υπόθεση», ή κατά τον χειριστή Δ.Ν. «[...] έχουμε διαφωνήσει άπειρες φορές στις εισηγήσεις της ΕΑΣΟ». Από τα ανωτέρω συμφραζόμενα των χειριστών του Π.Γ.Α. Λέσβου, αναδεικνύεται ίσως και ένα ζήτημα με πολιτικές διαστάσεις, ως προς τη σχέση και τη διάδραση Ελλήνων με ξένους διπλωματικούς υπαλλήλους σε θέματα που άπτονται στο εσωτερικό της χώρας.

Όπως επισημάνθηκε από τον χειριστή Θ.Γ. «κυρίως οι αιτήσεις των Σύριων βγαίνουν απαράδεκτες» αλλά και τον χειριστή Γ.Μ. «μόνο των Σύριων κρίνονται απαράδεκτες, βέβαια αυτά συνέχεια αλλάζουν». Ομοίως, κατά τον χειριστή Ε.Τ. «Απαράδεκτες κρίνονται τώρα οι αιτήσεις των Σύριων, γιατί μπορούν να απολαύσουν προστασία από την Τουρκία, οι λοιπές αιτήσεις γίνονται παραδεκτές», ενώ και κατά τον χειριστή Δ.Ν. «κρίνεται αν θα πρέπει να γυρίσει στην Τουρκία αν είναι Σύριος». Βλέπουμε λοιπόν ότι υπάρχει μια κατεύθυνση δυσμενούς κατηγοριοποίησης και ταξινόμησης επί του παραδεκτού των αιτήσεων με βάση την εθνικότητα (Σύριοι), μια πολιτική διακρίσεων και μια άτυπη μορφή κατηγοριοποίησης του μεταναστευτικού/προσφυγικού πληθυσμού. Δηλαδή, για τους υπηκόους Συρίας, μέσα από μια ταχεία προκαταρκτική αξιολόγηση της γενικής κατάστασης της χώρας διέλευσης (Τουρκία), χωρίς να ερευνηθεί ο λόγος που επικαλούνται για τη χορήγηση ασύλου, υφίσταται μια αφανή απογύμνωση του δικαιώματος ασύλου στη βάση της διαφοροποίησης σε σχέση με τις λοιπές εθνικότητες των μεταναστών, με τη λογική ότι μπορούν να υποβάλλουν την εν λόγω αίτηση και να τήχουν επαρκής προστασίας στη χώρα από την οποία διήλθαν, δεδομένο ότι κατά τις ελληνικές Αρχές, η Τουρκία έχει κυρώσει τη Σύμβαση της Γενεύης και έχει συμφωνήσει κοινό σχέδιο δράσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη στήριξη των Σύριων υπηκόων που απολαμβάνουν διεθνούς προστασίας. Ωστόσο, εδώ μιλάμε για μια σαφής παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της Συνθήκης της Γενεύης. Όπως επεσήμανε ο χειριστής Θ.Γ. «Οι απορρίψεις ως προς το παραδεκτό, αποκλείουν από την πρόσβαση στο άσυλο, κατά την άποψή μου, όλοι έπρεπε να έχουν δικαίωμα στο άσυλο. Όμως υπάρχει μια συμφωνία,

που δεν είναι ελληνική, είναι ευρωπαϊκή, έχουμε δεχτεί ότι συμμετέχουμε σε αυτό το πράγμα. Η λογική της συμφωνίας είναι οι ροές να είναι σε δόσεις. Οι μόνοι που δεν έχουν να κερδίσουν κάτι από αυτή είναι οι Έλληνες και οι πρόσφυγες. Η Ελλάδα τα έχει αποδεχθεί αυτά στα πλαίσια των ευρωπαϊκών της υποχρεώσεων. Είναι λάθος όλο αυτό το πράγμα, αλλά η χώρα δεν έχει δικαίωμα να αρνηθεί οτιδήποτε, είναι λίγο δύσκολα τα πράγματα(χρεωμένοι, ΔΝΤ), δεν έχεις άλλη επιλογή». Επίσης κατά τον χειριστή Η.Β. «Θα πρέπει να γίνεται όλη η συνέντευξη επί της ουσίας και όχι μόνο επί του παραδεκτού-είναι πολιτική περιορισμού, δεν έχει πει αυτά που ήθελε να πει. Θα έπρεπε να εξετάζεται το αίτημα κατευθείαν ως προς την ουσία». Βλέπουμε λοιπόν, ότι η Ελλάδα, μετατρέπει το μηχανισμό ασύλου σε πολιτικό εργαλείο υλοποίησης της Συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ότι η Τουρκία αγκομαχά για να καλύψει τις βασικές ανάγκες σχεδόν τριών εκατομμυρίων προσφύγων. Με άλλα λόγια, διαιώνιζει τις μακροχρόνιες πολιτικές περιθωριοποίησης, που είναι ενδημικές στις τεχνικές διακυβέρνησης της Ε.Ε. Δηλαδή, ο πυρήνας της ευρωπαϊκής πολιτικής όσον αφορά τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης, αξιοποιώντας το «φόβο για τον άλλο» ως πολιτικό εργαλείο, εστιάστηκε καταρχήν σε μια αφανή περιοριστική διαδικασία του δικαιώματος ασύλου μέσω διαφοροποίησης βασισμένη στην εθνικότητα (για τους υπηκόους Συρίας), όπως είχαν επισημάνει εύστοχα στην έρευνά τους και οι A.Sciurba-F.Furri. Με άλλα λόγια, ο τελετουργικός χαρακτήρας του γραφειοκρατικού μηχανισμού ασύλου, επιβάλλει σε συγκεκριμένη κατηγορία μεταναστών τις ταξινομήσεις του, καθιστώντας διάχυτη την αντίληψη ότι αποκλειστική προτεραιότητα της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής παραμένει η ρύθμιση εισόδου με όρους ελέγχου, η οποία επιβάλλεται στο εσωτερικό της χώρας συνεπεία των υποχρεώσεών μας ως μέλος της Ε.Ε. Δηλαδή, στο όνομα του ευρωπαϊκού συμφέροντος, υφίστανται ταξινομικοί διαχωρισμοί σε βάρος συγκεκριμένης κατηγορίας μεταναστών(υπήκοοι Συρίας), όπως είχε υποστηρίξει εύστοχα και ο Η. Gorski. Βλέπουμε λοιπόν, μια πτυχή απόκρυφης εφαρμογής στην πράξη πολιτικών διαχείρισης μεταναστών, μέσω διαφοροποίησης βασισμένης στην εθνικότητα, καίτοι τέτοια διαφοροποίηση με βάση την εθνικότητα δεν προβλέπεται από το θεσμικό πλαίσιο, όπως άλλωστε είχε παρατηρήσει και ο J. Heyman στην εθνογραφική έρευνα που είχε κάνει στα σύνορα Η.Π.Α.-Μεξικού.

Εφόσον γίνει παραδεκτή η αίτηση ασύλου, ακολουθεί η δεύτερη συνέντευξη του αιτούντα επί της ουσίας της υπόθεσης, δηλαδή για να εξακριβωθεί κατά πόσο υφίσταται ένας από τους λόγους διώξης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης που αναφέρονται στη συνθήκη της Γενεύης και στο ν. 4375/2016. Οι εν λόγω συνεντεύξεις, όπως προέκυψε, κατά κανόνα γίνονται από το ελληνικό άσυλο. Ωστόσο, όπως διευκρίνισε ο χειριστής Δ.Ν. «συνεντεύξεις (ουσίας) για τα μη ευάλωτα άτομα, λαμβάνονται και από την ΕΑΣΟ». Οι κυριότεροι λόγοι που επικαλούνται δεν είναι κοινοί για όλους, αλλά εξαρτώνται ανάλογα με τη χώρα καταγωγής του, αφορούν κυρίως πολιτικές, θρησκευτικές διώξεις, διώξεις λόγω εθνοτικής ομάδας, οικονομικούς λόγους. Όπως τόνισαν ενδεικτικά οι Έλληνες χειριστές, οι Σύριοι επικαλούνται κυρίως τον πόλεμο, οι αιτούντες από τις βορειο-αφρικανικές χώρες (Αλγερία, Μαρόκο) και της κεντρικής Ασίας (Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Νεπάλ) επικαλούνται οικονομικούς λόγους, οι Αφγανοί κυρίως τα προβλήματα με τους Ταλιμπάν, οι αιτούντες από το Ιράκ τις διώξεις από το ISIS, από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό πολιτικούς λόγους, οι γυναίκες από την Αφρική το trafficking, οι άνδρες από την υποσαχάρια Αφρική την ομοφυλοφιλία κ.τ.λ. Κατά τους χειριστές, η επίκληση οικονομικών λόγων, που δεν αποτελούν προϋπόθεση κατά τη Συνθήκη της Γενεύης για χορήγηση προσφυγικού καθεστώτος, γίνεται όλο και περισσότερο με φειδώ, δεδομένου ότι υπάρχει σχετική οδηγία-συμβουλή προς τους αιτούντες από δικηγόρους. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο χειριστής Δ.Ν. «Οικονομικούς λόγους προσπαθούν να μη το πουν γιατί γνωρίζουν ότι θα απορριφθεί, μερικοί πάλι είναι ελικρινείς και το λένε». Ωστόσο, μια ιδιαίτερη πτυχή που ανεδείχθη από τους Έλληνες χειριστές είναι η επισήμανση ότι καιτοι η επίκληση από πλευράς αιτούντων οικονομικών λόγων, χωρίς να υπάρχει κάποιος άλλος, συνιστά λόγο απόρριψης του αιτήματος, οι εν λόγω οικονομικοί λόγοι θα πρέπει να εξετάζονται συνδυαστικά για το αν αποτελούν δίωξη. Όπως μας λέει ο χειριστής Ι.Κ. «Συνήθως οι οικονομικοί λόγοι έρχονται δευτερεύοντες και η επίκλησή τους δεν σημαίνει αυτομάτως απόρριψη από μέρος μας, πρέπει να το δούμε εμείς διότι το βάρος της αλήθειας μοιράζεται μεταξύ του αιτούντος και του χειριστή». Ο χειριστής Ζ.Α. μας μετέφερε την προσωπική του εμπειρία : «Η Ροχίνγκια είναι μια φτωχή φυλή στη Μιανμάρ, τα μέλη της οποίας είναι αναγκασμένοι να είναι φτωχοί γιατί ανήκουν σε αυτή τη φυλή και

υφίστανται εργασιακό αποκλεισμό, αυτός είναι λόγος χορήγησης προσφυγικού». Δηλαδή στη συγκεκριμένη περίπτωση, η φτώχεια απορρέει από τον αποκλεισμό από τον εργασιακό χώρο για λόγους δίωξης λόγω φυλής ή ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας.

Ως προς τη δομή των ερωτήσεων που γίνονται προς τον αιτούντα, όπως προέκυψε υπάρχει μια μικρή τυποποίηση ως προς τις αρχικές ερωτήσεις για το προφίλ του (θρήσκευμα, δουλειά, μορφωτικό επίπεδο), ενώ στις λοιπές (λόγοι χορήγησης προσφυγικού καθεστώτος, λόγοι μη επιστροφής στην πατρίδα του), εξειδικεύονται αναλόγως με το λόγο που επικαλείται ο καθένας, χωρίς να υπάρχει μια συγκεκριμένη δομή. Όπως τονίστηκε από το χειριστή Ε.Τ. «οι συνεντεύξεις δεν έχουν χρονοδιάγραμμα, μπορούν να διαρκέσουν από 1 έως και 10 ώρες, όσο χρειαστεί για να είσαι όσον το δυνατόν πιο σίγουρος για τη ληφθείσα απόφαση».

Όπως επισημάνθηκε από όλους τους χειριστές, δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη γραμμή ή οδηγία ή παρέμβαση επί της τελικής κρίσης τους από την Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου. Κατά τον χειριστή Ζ.Α. «Η Υπηρεσία δεν παρεμβαίνει ποιον θα κάνεις πρόσφυγα και ποιον όχι, δεν υπάρχουν κριτήρια διαφοροποίησης, η αναγνώριση ενός πρόσφυγα είναι προσωπική υπόθεση», ενώ κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Μας δίνουν κατά καιρούς οδηγίες ότι από το Ιράκ, Αφγανιστάν πρέπει να τα κοιτάζουμε παραπάνω, όχι όμως ως προς τη χορήγηση ή απόρριψη, αυτό είναι στην ευχέρεια του κάθε χειριστή, δεν σου λένε τι θα κάνεις, απλά ως προς την έρευνα και τη διαδικασία». Ομοίως, κατά τον χειριστή Β.Α. «δεν υπάρχουν οδηγίες από την Υπηρεσία ως προς τη χορήγηση του προσφυγικού καθεστώτος, παρά μόνο δίνονται κάποιες πληροφορίες, Απλά υπάρχουν κάποια στατιστικά χαμηλής και υψηλής αναγνωρισιμότητας, χωρίς όμως να με επηρεάζει στην τελική κρίση, πχ Πακιστανούς με χαμηλό ποσοστό που όμως μπορεί να έχουν κάποιο λόγο, τον οποίο πρέπει να διερευνήσεις». Οι εν λόγω επισημάνσεις αποτελούν σαφής ένδειξη ότι υπάρχει από πλευράς της Ελληνικής Υπηρεσίας Ασύλου σεβασμός τόσο των δικαιωμάτων του αιτούντα όσο και εμπιστοσύνη στην αντικειμενική και αμερόληπτη τελική κρίση του Έλληνα χειριστή, με βάση τα στοιχεία που θα συλλεχθούν από τη διενεργηθείσα συνέντευξη. Με άλλα λόγια, η εξουσία της πολιτείας έχει μεταβιβαστεί στα καθαυτό όργανά της, τους εργαζομένους του Π.Γ.Α. Λέσβου και η διαδικασία ασύλου τηρεί σε γενικές γραμμές τα εχέγγυα της ποιοτικής και δίκαιης

κρίσης, χωρίς να υπάρχουν προσπάθειες περιστολής της αυτοτέλειάς της ή πολιτικής κατεύθυνσης. Όλα τα αιτήματα εξετάζονται με την ίδια βαρύτητα και ουδεμία διαφοροποίηση ή ταξινόμηση υφίσταται ως προς την τελική κρίση επί της ουσίας τους. Άρα, η έλλειψη οποιασδήποτε γραμμής ή οδηγίας ή παρέμβασης επί της τελικής κρίσης των χειριστών από κεντρικό επίπεδο, σηματοδοτεί ταυτόχρονα και την απουσία οποιασδήποτε προσπάθειας διαποτισμού των εργαζομένων με ενδεχόμενη «εθνική κρατική σκέψη», βασισμένης στην φαντασιακή κοινότητα του έθνους.

Όπως προέκυψε, η ουσία της εξέτασης ενός αιτήματος ασύλου εστιάζεται στη συνέντευξη που πραγματοποιούν συνήθως οι Έλληνες χειριστές. Κατά τη διάρκεια αυτής, οι αιτούντες αντιμετωπίζονται από τους υπαλλήλους του Π.Γ.Α. Λέσβου με σεβασμό της προσωπικότητας και διαφορετικότητάς τους, δίνοντάς τους την ευκαιρία να αφηγηθούν ελεύθερα την ιστορία τους. Όπως επεσήμανε ο χειριστής Ι.Κ. «Η χρυσή τομή της συνέντευξης είναι να δείξεις ότι ενδιαφέρεσαι να ακούσεις τον αιτούντα και την αφήγησή του-αν καταλάβει ο άλλος ότι θα ακούσεις την ιστορία του, θα στην πει.», ενώ κατά τον χειριστή Η.Β. «Δεν μπορώ να τον πιέσω να πει πράγματα, απλά τονίζεται ότι η συνέντευξη είναι για το καλό του και θα πρέπει να τα πει». Επίσης, κατά τον χειριστή Β.Λ., «μπορεί να τον κάνεις να αισθανθεί ένα καλό κλίμα, ότι δεν είμαστε αρνητικοί απέναντί του. Υπάρχουν και περιπτώσεις που πρέπει να είναι πιο θετικός για να μπορέσει να αισθανθεί πιο άνετα(πχ ανήλικος)». Στο σημείο, αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι αυτό που τονίστηκε από κάποιους χειριστές είναι ότι λαμβάνεται υπόψη τους κατά τη διάρκεια της συνέντευξης η κουλτούρα του καθενός, καθώς και το μορφωτικό του επίπεδο ως προς την παράθεση της αφήγησής τους. Όπως χαρακτηριστικά μας αφηγήθηκε ο χειριστής Θ.Γ. «Είναι πολύ δύσκολη η συνέντευξη, από κάποιον από τη Αφρική που δε σε βλέπει καθόλου στα μάτια, γιατί θεωρεί ότι δεν μπορεί να τον εξετάζει μια γυναίκα», ενώ κατά τον χειριστή Β.Λ. «κάποιος π.χ. από την Αφρική μπορεί να μην πει πολλά πράγματα, δεν μπορεί να αντιμετωπίσεις με την ίδια λογική έναν Αφρικανό με έναν Ιρακινό ή Ιρανό, λόγω του μορφωτικού επιπέδου τους, της κοινωνίας τους, που δεν έχουν τον ίδιο τρόπο σκέψης και επικοινωνίας. Δεν θα τα πει τόσο αναλυτικά ένας Αφρικανός όσο ένας Ιρανός. Λαμβάνεται υπόψη η κουλτούρα τους, αν έχουν πάει σχολείο», ενώ επίσης κατά τον χειριστή Ι.Κ. «Υπάρχει καχυποψία-

ένα πολιτισμικό φαινόμενο- και στη συνέντευξη, υπάρχει ένα πολιτισμικό τείχος πχ σε μια χώρα είναι το νορμάλ να μη μιλάς γιατί κινδυνεύεις-όταν ο μοναδικός άνθρωπος που έχεις δει είναι ο πατέρας σου, η μητέρα σου και τα πρόβατα στο βουνό και δεν έχεις δει άλλον άνθρωπο, ξαφνικά να πρέπει σ' έναν άνθρωπο ξένο να πεις τα προσωπικά σου δεδομένα, τότε υπάρχει πρόβλημα και θα πρέπει να συνεκτιμηθεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του αιτούντος». Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε από τους ίδιους, προσπαθούν να διαμορφώσουν ένα άνετο περιβάλλον προκειμένου να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες, τονίζοντας τους παράλληλα την εμπιστευτικότητα της διαδικασίας από μέρος τους. Βλέπουμε λοιπόν, ότι η αφηγηματική και επιτελεστική πλευρά της διαδικασίας στη συνέντευξη, δεν λαμβάνει υπόψη της μόνο το στοιχείο του λόγου, αλλά και τον αισθητικό τρόπο αφήγησης αυτής (κουλτούρα κοινωνίας, μόρφωση, κτλ), κάτι που επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα της έρευνας της H.Cabot.

Όσο αφορά τις προσωπικές πεποιθήσεις-ιδεολογίες των χειριστών έναντι των προσφύγων/μεταναστών και το ρόλο αυτών κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, προέκυψε ότι οι υπάλληλοι δεν μεροληπτούν εξαιτίας των προσωπικών τους απόψεων, αλλά αντιθέτως υιοθετούν μια ουδέτερη και αντικειμενική στάση έναντι όλων των αιτούντων καθ' όλη τη διάρκεια των συνεντεύξεων, συναισθανόμενοι το ειδικό βάρος της απόφασής τους. Με άλλα λόγια, οι χειριστές σε καμία περίπτωση δεν διαχειρίζονται τα θέματα βάση στερεοτυπικών αντιλήψεων ή προκαταλήψεων και σε καμία περίπτωση δεν υπάρχει ευνοϊκή ή δυσμενής προδιάθεση έναντι των αιτούντων. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή I.K. «Δεν χωράνε ούτε πολιτικές, ούτε ιδεολογίες σε αυτή τη δουλειά, οι πεποιθήσεις μου δεν με επηρεάζουν ποτέ στη δουλειά μου. Η προσωπική σου άποψη έχει ρόλο μόνο στην αξιοπιστία του αιτούντα-εγώ προσπαθώ πάντα να είμαι αντικειμενικός», ενώ κατά τον χειριστή Z.A «Πρέπει να είσαι αντικειμενικός, οι προσωπικές σου πεποιθήσεις δεν σε επηρεάζουν, γιατί παίζεις με τις ζωές ανθρώπων. Αν στείλεις κάποιον άνθρωπο πίσω και αύριο ακούσεις στις ειδήσεις ότι σκοτώθηκε, είναι ένα βάρος που δεν μπορείς να κουβαλάς σε όλη σου τη ζωή». Επίσης όπως επισημαίνει ο χειριστής Β.Λ. «Οι προσωπικές απόψεις των μεταναστών(πχ διαγαμία), μπορεί να επηρεάζουν τον αξιακό μου σύστημα, όμως δεν θα του στερήσω αυτό που δικαιούται». Από την άλλη, ο χειριστής Θ.Γ. θεωρεί ότι οι προσωπικές του πεποιθήσεις τον

επιηρεάζουν όχι αρνητικά αλλά μάλλον θετικά, από την άποψη ότι συμβάλουν όχι σε μια απευθείας απόρριψη, αλλά σε μια περισσότερη ενδελεχή έρευνα ως προς την αξιοπιστία των ισχυρισμών του αιτούντος, με γνώμονα την αντικειμενικότητα. Όπως εξήγησε ο ίδιος με βάση μια προσωπική του εμπειρία «Οι προσωπικές μου πεποιθήσεις, με επιηρεάζουν από την άποψη ότι θα ασχοληθώ, θα το ψάξω πιο πολύ. Π.χ. κάνω μια περίπτωση γυναίκας από την Αφρική, που ο πατέρας της έχει 5 γυναίκες. Μου λέει ότι είναι καθολικοί. Τη ρωτάω είσαι σίγουρη, μου λέει ναι. Έψαχνα 3 ημέρες και τελικά βρήκα ότι ισχύει αυτό, κάποιος άλλος θα το απέρριπτε αμέσως, γιατί θα θεωρούσε ότι λέει ψέματα. Αυτό σημαίνει, ότι έχω ήσυχη τη συνείδησή μου, πάνε πίσω όμως οι άλλες αποφάσεις». Επιπλέον, τυχόν ρατσιστικές όψεις έναντι των «άλλων», αγνοούνται στους Έλληνες χειριστές, αφού χαρακτηριστικά όπως τόνισε ο χειριστής Ζ.Α. «Οι άνθρωποι της Υπηρεσίας κάνουν ότι μπορούν, είναι οι μοναδικοί που δεν θα γίνουν ποτέ ρατσιστές, μόνο αν δουλέψεις με αυτούς τους ανθρώπους, βλέπεις τα πράγματα διαφορετικά. Ελάτε μια μέρα στη Μόρια και μετά τα συζητάμε».

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης υπάρχει σαφώς μιας μορφή αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον χειριστή και τον αιτούντα, μια μορφή κοινωνικότητας με τον «άλλο», όπως υποστήριξε εύστοχα και η Η.Cabot στην ερευνά της. Μέσα στη συνέντευξη, επιχειρείται να δημιουργηθεί ένα πρόσχαρο κλίμα με τον αιτούντα για να αισθανθεί άνετα και να μπορέσει να αφηγηθεί την ιστορία του, τηρώντας όμως μια ισορροπία μεταξύ της άκρας απόστασης και της υπερβολικής εγγύτητας. Όπως αναφέρει ο χειριστής Β.Α. «κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, δημιουργείς ένα κλίμα ότι δεν είναι κάτι εχθρικό, θα του γελάσεις, θα του προσφέρεις κάτι, όχι όμως κάτι πολύ κοντινό. Ωστόσο αισθήματα αλληλεγγύης δεν αναπτύσσω απέναντί τους, διότι είναι σαν να του δίνεις μια ελπίδα, οπότε κρατάς μια ισορροπία». Οι εργαζόμενοι αντιλαμβάνονται ότι αποτελούν όργανο του ελληνικού κράτους, το οποίο εκπροσωπούν και γι' αυτό το λόγο κρατάνε το ρόλο που τους έχει ανατεθεί και την ιεραρχική σχέση εξουσίας που υφίσταται έναντι των αιτούντων, τηρώντας μια τοπική στάση στα όρια του ανθρωπισμού ενώ και οι αιτούντες από την πλευρά τους θα πρέπει να τηρούν τους κανόνες της διαδικασίας. Βλέπουμε λοιπόν, ότι οι σχέσεις εξουσίας και οι διαφορετικοί ρόλοι που καλούνται να επιτελέσουν τα δύο συμβαλλόμενα μέρη ενεργοποιούνται κατά

τη διάρκεια της συνέντευξης. Με άλλα λόγια, υφίστανται αντι-γραφειοκρατικού χαρακτήρα σχέσεις που όμως σε καμία περίπτωση δεν καταλήγουν να είναι εξισωτικές. Όπως χαρακτηριστικά είχε δηλώσει στον ηλεκτρονικό τύπο⁸⁰ η προσφάτως αντικατασταθείσα Διευθύντρια της Υπηρεσίας Ασύλου «ο υπάλληλος θα πρέπει να διατηρήσει μεν μια ουδετερότητα και μια απόσταση αλλά παράλληλα να μην πετρώνει, να μη χάνει την ανθρωπιά του. Είναι μια πολύ λεπτή ισορροπία». Κατά τον χειριστή Ζ.Α. «Δεν πρέπει να αποκτήσεις οικειότητα με τον αιτούντα, πρέπει να κρατάς τον ρόλο σου, γιατί η οικειότητα μπορεί να παρεξηγηθεί από πλευράς του, πρέπει να ξέρει ότι έχει να κάνει με ένα όργανο του ελληνικού κράτους απέναντί του. Η αντιμετώπιση δεν είναι ψυχρή, είναι στα όρια του ανθρωπίνου. Πρέπει να του εμπνέεις το σεβασμό, ότι έχει απέναντί του έναν σοβαρό άνθρωπο απέναντί του να τον βοηθήσει, δεν θέλει μια αγκαλιά για να κλάψει. Βλέπει απέναντί του το ελληνικό κράτος». Ομοίως κατά τον χειριστή Α.Κ. «Δεν μπορείς να είσαι εντελώς απρόσωπος με τον άλλον, πρέπει να έχεις μια σχέση αλλά μέχρι ένα επίπεδο-δεν μπορείς να αναπτύξεις ούτε πολύ σχέση ούτε να είσαι απαθής απέναντί του, ούτε να το παίζεις πολύ φιλικός για να σου πει όλη την αλήθεια. Υπάρχει ένα όριο, όλα γίνονται μέσα στο στενό όριο», ενώ κατά το χειριστή Β.Λ. «Δεν θεωρώ ότι ο γραφειοκρατικός τρόπος λειτουργίας του λοιπού δημόσιου τομέα (αδιαφορία, γραφειοκρατική λογική), υπάρχει στην Υπηρεσία Ασύλου».

Η συναισθηματική φόρτιση του αιτούντα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης είναι ένα κρίσιμο στοιχείο της αναπτυσσόμενης αλληλεπίδρασης μεταξύ του χειριστή και του αιτούντα, η οποία όπως προέκυψε αγγίζει τον συναισθηματικό και ψυχικό κόσμο των εργαζομένων, κάνοντας έτσι φανερή την επιτελεστική διάσταση της λεγόμενης από την Η.Cabot «κοινωνικής αισθητικής» (Η.Cabot, 2014:114-115). και της ανθρωπιστικής πλευράς των εργαζομένων. Αποδείχθηκε ότι υπάρχει συμπόνοια και ένας βαθμός ταύτισης των εργαζομένων με τους αιτούντες, χωρίς ωστόσο να αγγίζει την οικειότητα ή να επηρεάζει την τελική τους κρίση. Χαρακτηριστική είναι η αφήγηση του χειριστή Γ.Μ. «Βλέπεις και τη συναισθηματική φόρτιση του αιτούντα, βλέπεις που κλαίει, αυτά σε επηρεάζουν πάρα πολύ. Η πρώτη μου συνέντευξη ήταν με έναν από την Υεμένη και

⁸⁰ Βλ. σχετ. το άρθρο με τίτλο «Εκεί που οι πρόσφυγες κι οι μετανάστες ζητούν απεγνωσμένα άσυλο», αναρτημένο στον ιστότοπο http://www.lifo.gr/articles/greece_articles/134745, προσβάσιμος την 03-06-2018

μετά στον ύπνο μου έβλεπα ότι είμασταν σε πόλεμο, ότι μας διώκουν, δηλαδή υπάρχει μια έντονη αναπαράσταση μέσα σου- αποτελεί μια ένδειξη βιωμένης εμπειρίας. Παρόλο που μας λένε να μην μας επηρεάζει το συναίσθημα, σου μεταφέρεται αυτό το συναίσθημα». Επίσης, κατά τον χειριστή Η.Β. «Σίγουρα θα επηρεαστείς κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ως γυναίκα, ως μάνα, αλλά όχι στη συγγραφή της απόφασης». Κατά τον χειριστή Γ.Μ., αυτή η φόρτιση του συναισθηματικού τους κόσμου είναι τόσο έντονη, που μεταφέρεται και στην προσωπική του ζωή: «Η δουλειά είναι απαιτητική, υπάρχει συναισθηματικό άγχος, γι' αυτό θα έπρεπε να αλλάζουμε λίγο τα πόστα, για να έχουμε ελάφρυνση του συναισθηματικού μας κόσμου, γιατί επηρεάζει και την προσωπική μας ζωή». Όπως προέκυψε από την έρευνα, το στερεότυπο του τάχα «ανεύθυνου και ψυχρού» δημοσίου υπαλλήλου-γραφειοκράτη δεν αναπαράγεται στο Π.Γ.Α. Λέσβου, αντιθέτως ο ανθρωπισμός είναι στο επίκεντρο. Με άλλα λόγια, η γραφειοκρατική αδιαφορία ή απαξίωση της έρευνας του M.Herzfeld λόγω πολιτισμικής διαφοράς, βασισμένη σε παράγοντες αίματος και άρνησης της διαφορετικότητας των «άλλων», δεν υφίσταται στο Π.Γ.Α. Λέσβου. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά ο χειριστής Ε.Τ. «Η διοικητική κουλτούρα του ευρύτερου δημόσιου τομέα δεν υπάρχει εδώ, δεν μπορεί να είσαι έτσι, να είσαι απαθής ή να μην ενδιαφέρεσαι, έχεις να κάνεις με ανθρώπους είναι πολύ ανθρωποκεντρικό αυτό το επάγγελμα».

Σε μια υπηρεσία λοιπόν όπου ο αντίκτυπος της ανθρωπιστικής διάστασης της προσφυγικής κρίσης γίνεται ιδιαίτερα αισθητός, οι χειριστές των αιτημάτων ασύλου περνούν κάποιες φορές τη δική τους κρίση. Ακούν καθημερινά ιστορίες διωγμού, από ανθρώπους που έχουν υποφέρει ακόμα και βασανισμούς και χρειάζεται να πάρουν αποφάσεις που θα καθορίσουν την ίδια τους την ζωή. Υποφέρουν συχνά από αϋπνίες, ταχυπαλμίες και ψυχολογικές μεταπτώσεις τα οποία φανερώνουν τη μεγάλη συναισθηματική εμπλοκή τους. Συνθλίβεται η ιδέα τους για τον κόσμο στον οποίο ζούμε και πώς έχει καταλήξει αυτός ο κόσμος να είναι. Συχνά έχουν και προβληματισμούς για το κατά πόσο οι ίδιοι θα καταφέρουν να βοηθήσουν τους πρόσφυγες, οι οποίοι έχουν χάσει τα πάντα, είναι διωγμένοι, κινδυνεύει η ζωή τους. Το θέμα της διαχείρισης της ευθύνης και των συναισθημάτων που προκαλούνται σε έναν χειριστή που όλη την ημέρα ακούει πονεμένους ανθρώπους, ασφαλώς επηρεάζει τους υπαλλήλους της

Υπηρεσίας Ασύλου, τουλάχιστον σε αρχικό επίπεδο. Γι' αυτό άλλωστε η Υπηρεσία Ασύλου, σύμφωνα με δηλώσεις στον ηλεκτρονικό τύπο⁸¹ της απελθούσας Διευθύντριας κας Σταυροπούλου, προέβη σε πρόσληψη ψυχολόγων για στήριξη των υπαλλήλων, καίτοι δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο στο δημόσιο τομέα.

Κατά άλλους ωστόσο χειριστές, αυτή η συναισθηματική φόρτιση και σύνδεση με τον αιτούντα, αυτή η «ηθική βλάβη», φθίνει για τον υπάλληλο με το πέρασμα του χρόνου σε συνδυασμό με τις εμπειρίες που αποκτά, ώστε τελικά να μην τον επηρεάζει σε βάθος χρόνου. Αυτό επισημάνθηκε από κάποιον υπάλληλο ως φαινόμενο του "Burn out", με την έννοια ότι έχουν «καεί» συναισθηματικά σε βαθμό που δεν τους αγγίζει πλέον αυτή η ψυχική φόρτιση. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Ι.Κ. «Υπάρχει διαρκώς συναισθηματική φόρτιση, το λεγόμενο burn out-μπορεί να ξεσπάσει σε λυγμούς, να λιποθυμήσει, να πάθει καρδιακή προσβολή λόγω υπερβολικού άγχους-μας έχει τύχει και αυτό κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Από κάποιο σημείο και μετά, δεν μας επηρεάζει, έχουμε κάψει τις ψυχολογικές και τις ψυχικές μας αντοχές-αυτό είναι το σύνδρομο του "burn out". Η σύνδεση πλέον με τον αιτούντα είναι πολύ δύσκολη». Ομοίως κατά τον χειριστή Ε.Τ. «Αρχικά ταυτιζόμουν βέβαια κάπου, είναι ένα στάδιο που το περνάνε όλοι στην Υπηρεσία και λόγω της συναισθηματικής φόρτισης της συνέντευξης, ωστόσο με την εμπειρία και με το χρόνο το ξεπερνάς και το αντιμετωπίζεις. Τώρα δε νιώθω το βάρος που ένιωθα στην αρχή. Είναι μια πολύ δύσκολη δουλειά και είναι λογικό όταν ο άλλος σου εκμυστηρεύεται πράγματα που ενδεχομένως δεν έχει πει σε άλλον, είναι μεγάλο το βάρος που φέρεις», ενώ κατά τον χειριστή Ζ.Α «έχει μεγάλο ψυχολογικό βάρος η δουλειά. Βοηθάς μέχρι εκεί που μπορείς, δεν μπορεί να λύσεις τα προβλήματα όλων των ανθρώπων. Είναι σαν το γιατρό, όμως σιγά σιγά το ξεπερνάς. Μας επηρεάζει, αλλά συνηθίζεις». Βλέπουμε λοιπόν ότι το εργασιακό άγχος και η συναισθηματική φόρτιση των υπαλλήλων της Υπηρεσίας Ασύλου μπορεί να φτάσει μέχρι και την επαγγελματική εξουθένωση, γνωστή και ως «burn out». Ωστόσο, αυτή η στάση των χειριστών, λόγω της συναισθηματικής εμπλοκής με τους αιτούντες, μπορεί να ερμηνευτεί ως μια μορφή ασυναίσθητης «άμυνας» των χειριστών, που τους οδηγεί σε μια κατάσταση ώστε τίποτα

⁸¹ Βλ. σχετικά το άρθρο «Εκεί που οι πρόσφυγες κι οι μετανάστες ζητούν απεγνωσμένα άσυλο», στον ιστότοπο http://www.lifo.gr/articles/greece_articles/134745

να μην τους συγκινεί, να χάσουν την ανθρώπινη προσέγγιση στα πράγματα. Όλα αυτά μπορεί να ειπωθεί ότι είναι παρενέργειες όταν δεν μπορεί κάποιος να επεξεργαστεί σωστά αυτά που συμβαίνουν και δεν μπορεί να αμυνθεί με υγιή τρόπο. Όμως, τέτοια φαινόμενα ίσως θα πρέπει να προβληματίσουν την Υπηρεσία Ασύλου, δεδομένου μπορεί να προκαλέσουν χαμηλή απόδοση, αρνητικό κλίμα και μειωμένο ηθικό των εργαζομένων.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, κυρίαρχο ρόλο για την τελική κρίση του χειριστή διαδραματίζει ο λόγος που επικαλείται ο αιτών και κατά πόσο αυτός προστατεύεται από τη συνθήκη της Γενεύης και το ν. 4375/2016, ενώ παράλληλα διερευνάται η αξιοπιστία των ισχυρισμών του αιτούντα με βάση τις τυχόν αντιφάσεις στις οποίες υποπίπτει. Η ιδιότητα του πρόσφυγα προϋπάρχει και απλά αναγνωρίζεται από τη διαδικασία. Το βάρος απόδειξης της ιδιότητας του πρόσφυγα ανήκει στον αιτούντα. Το βάρος της αξιολόγησης της αίτησης ανήκει στους υπευθύνους που διεξάγουν τη διαδικασία αξιολόγησης. Κατά το χειριστή Ε.Τ. «Πολλές φορές οι αιτούντες προσπαθούν να οδηγήσουν(τη συνέντευξη) σε ένα θετικό αυλάκι για αυτούς, όμως το απρόοπτο της συζήτησης, τους κάνει να πέφτουν σε αντιφάσεις, αυτό όμως επισημαίνεται και βοηθάει αυτή η αντίφαση ως προς την εξαγωγή της απόφασης». Επίσης, από κάποιους χειριστές έχει διαπιστωθεί κάποια προσπάθεια μεθόδευσης των απαντήσεων εκ μέρους των αιτούντων, ιδίως κατόπιν συμβουλών που δέχτηκαν από δικηγόρους ή επειδή παρασύρθηκαν λόγω του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου, κάτι που όμως για τους περισσότερους χειριστές δεν είναι κατακριτέο, δεδομένου ότι από την εν λόγω συνέντευξη κρίνεται το μέλλον τους. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Α.Κ. «Σίγουρα τους συμβουλεύουν δικηγόροι όσοι έχουν, αλλά αυτό φαίνεται στην πορεία της συνέντευξης-κρίνεται αυτό στην αξιοπιστία που έχει». Επίσης κατά τον χειριστή Ι.Κ. «Ο άνθρωπος που έχει διωχθεί στη χώρα του, φαίνεται. Όταν προσπαθεί κάποιος να εκμεταλλευτεί (σ.σ. μεθοδευμένα ψευδώς) τους λόγους χορήγησης ασύλου, το επισημαίνω σε ειδική παράγραφο (σ.σ στην εκδοθείσα απόφαση). Αν αντιληφθώ εμπαιγμό ειρωνεία, εκνευρίζομαι. Η απόπειρα ψεύδους δεν είναι κατακριτέα, το ψέμα δεν τιμωρείται, όμως δε γίνεται ανεκτό όταν δεν υπάρχει υπόθεση, και εγώ στη θέση του θα φούσκωνα τους λόγους που δεν μπορείς να ζήσεις στη χώρα σου, το ίδιο θα έκανα». Επίσης, για άλλους χειριστές, αυτή η ακολουθητέα στρατηγική μέσω τυποποιημένων

απαντήσεων των αιτούντων, δεν τους προδιαθέτει αρνητικά στην τελική τους κρίση, απλά παίζει ρόλο στο βαθμό αξιοπιστίας των ισχυρισμών του αιτούντα, όπου βασίζεται η τελική απόφαση. Όπως υποστήριξε ο χειριστής Β.Λ. «Οι μεθοδευμένες απαντήσεις των αιτούντων γίνονται εύκολα αντιληπτές, ωστόσο δεν με επηρεάζει αρνητικά στην τελική κρίση, είναι κάτι λογικό, και εγώ στη θέση του το ίδιο ίσως θα έκανα». Μέσα από τις παραπάνω εμπειρίες των χειριστών, αναδεικνύεται μια αφανής πτυχή της διαδικασίας ασύλου, αυτή της εκπαίδευσης προσφύγων/μεταναστών προ της διενεργηθείσας συνέντευξης από φορείς της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης (από δικηγόρους Μ.Κ.Ο.) στα πλαίσια έκφρασης της αλληλεγγύης προς αυτούς και πως αυτή η δράση επηρεάζει τη διαδικασία ασύλου.

Ένα εξίσου σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι η δυνατότητα από μέρους των χειριστών χρήσης άτυπων πρακτικών και τεχνικών παροχής βοήθειας προς τους αιτούντες, όταν το κρίνουν σκόπιμο με βάση την προσωπική τους αντίληψη, για ανθρωπιστικούς λόγους, κινούμενοι εντός των πλαισίων της νομιμότητας. Η εν λόγω «βοήθεια» δεν εκλαμβάνεται ως δώρο, ως πράξη γενναιοδωρίας και ανιδιοτελούς προσφοράς προς τον «ξένο», αλλά ως έκφραση ανθρωπιστικής ευαισθησίας και επαγγελματικής ευσυνειδησίας, λόγω του ότι αφορά ανθρώπινες ζωές. Η μία μορφή της εν λόγω βοήθειας που δύναται να παράσχουν οι χειριστές είναι αυτό της περαιτέρω έρευνας που πραγματοποιούν σε πληροφορίες ή δεδομένα, προκειμένου να θεμελιωθεί η προσφυγική ιδιότητα. Μέσω των πληροφοριών που τυχόν θα συλλέξουν από την έρευνα αυτή (σε πηγές, στο διαδίκτυο, σε πληροφορίες της Υπηρεσίας κτλ) και εκμεταλλευόμενοι την αοριστία που υπάρχει στο νομοθετικό πλαίσιο ως προς τη δίωξη λόγω ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, όπου δύναται να υπαγάγουν πολλές περιπτώσεις, που υπό κανονικές συνθήκες δεν θεμελιώνουν προσφυγικό καθεστώς (πχ παιδική εργασία, θύματα trafficking, κτλ), κάνουν αποδεκτά αιτήματα ασύλου, τα οποία υπό άλλες συνθήκες θα είχαν απορριφθεί. Όπως χαρακτηριστικά αφηγείται ο χειριστής Β.Λ. «μπορώ να τον βοηθήσω με τις ερωτήσεις να προβάλλει το λόγο που διώκεται πχ αν ξέρω ότι ανήκει σε κάποια φυλή, μπορώ να τον ρωτήσω αν είχε κάποιο πρόβλημα λόγω της φυλής. Αν όμως μου πει όχι, μπορώ να το ψάξω αργότερα και να διαπιστώσω ότι όντως αντιμετωπίζει πρόβλημα παρόλο που δεν μου το είπε. Υπάρχει ευελιξία από μέρους σου,

μπορείς να το κάνεις. Πχ Μια γυναίκα από Αφρική που είναι μόνη της, χωρίς δίκτυο πίσω και καθώς υπάρχει στην Αφρική πολύ trafficking, μπορείς να τη χορηγήσεις άσυλο ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα που υφίσταται δίωξη (αρκεί να είναι μόνη της και να μην έχει υποστηρικτικό δίκτυο)». Επίσης κατά τον χειριστή Ι.Κ. «πχ είναι άνθρωποι ενός συγκεκριμένου χρώματος και στη χώρα του κυβερνούν Άραβες, οι οποίοι τους βγάζουνε σε δουλεία-ήρθε εδώ στη συνέντευξη και το άτομο μπορεί να μην ανέφερε ότι υφίσταται δίωξη δουλείας-το ψάχνω στα πλαίσια του καθηκοντολογίου μου και του επαγγελματισμού μου». Τέλος, κατά τον χειριστή Γ.Μ. «Πχ για μια υπόθεση ενός αιτούντα από το Νεπάλ, μου λέγανε μην το σκέφτεσαι, 2% μόνο(ποσοστό χορήγησης στους υπηκόους Νεπάλ). Όμως ήταν Ντάλι, μια υποκάστα, δεν τους χρησιμοποιούν ούτε ως ζώα και του χορηγήθηκε(άσυλο), διότι υφίστατο δίωξη λόγω της κάστας του, ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα». Στα εν λόγω εμπειρικά παραδείγματα των χειριστών, διακρίνεται μια πρακτική χρησιμοποίησης από μέρους τους της κατηγορίας «ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» για τις κατηγορίες μεταναστών που είχαν λίγες πιθανότητες για τη θεμελίωση προσφυγικού καθεστώτος.

Επίσης, ευελιξία τόνισαν οι χειριστές ότι υπάρχει και ως προς την τελική τους κρίση στην έκδοση των αποφάσεων. Όπως τόνισε ο χειριστής Η.Β. «Έναν άνθρωπο που είναι βαριά άρρωστος, με χρόνια πάθηση και δεν θα πληροί τις προϋποθέσεις (πχ οικονομικοί λόγοι), αλλά αν η ασθένεια δεν καλύπτεται στη χώρα του (νοσηλεία, περίθαλψη), μπορεί να πάρει προσφυγικό μόνο για την ασθένειά του ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα». Ανωτέρω ισχυρισμός, αποτελεί σαφές δείγμα της ευελιξίας του χειριστή, ο οποίος δεν μένει προσκολλημένος στο τυπικό κανονιστικό πλαίσιο, αλλά εμφορούμενος από ανθρωπιά, εκμεταλλεύεται τα κενά και τις ασάφειες αυτού, εκδίδοντας θετικές αποφάσεις υπέρ των αιτούντων (πχ ασθενείς ή θύματα trafficking ή θύματα παιδικής εργασίας ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα). Στη συγκεκριμένη περίπτωση που αφηγείται παραπάνω ο χειριστής Η.Β., αναδεικνύεται μια περίπτωση χορήγησης προσφυγικής προστασίας, μιμούμενοι μια έτερη κατηγορία προστασίας (άδεια για ανθρωπιστικούς λόγους) που υπάρχει στο ελληνικό δίκαιο. Επίσης, χαρακτηριστική είναι η αφήγηση του χειριστή Ζ.Α. «Να παρατραβήξεις κάτι, γίνεται, αρκεί να υπάρχει κάποιος λόγος πχ παιδική εργασία δεν αποτελεί λόγο, ωστόσο μπορείς να βάλεις την προσωπική σου

συμβολή για να το θεμελιώσεις ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, περιθώριο ελιγμών πάντως υπάρχει». Επίσης, κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Έχω δώσει προσφυγικό σε ένα θύμα trafficking, πχ μια περίπτωση από την Αφρική, ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Μου έχει τύχει μια τέτοια περίπτωση, με μια γυναίκα από το Καμερούν. Δεν είναι εύκολο να στείλεις πίσω μια τέτοια γυναίκα πίσω, αν δεν έχει υποστηρικτικό δίκτυο, είναι σίγουρο ότι αν ξαναγυρίσει θα γίνει πόρνη. Στις χώρες της Αφρικής το trafficking είναι κάτι σύννηθες», ενώ κατά τον χειριστή Γ.Μ. «Η μόνη βοήθεια, μπορεί να δοθεί μέσω της απόφασης. Τα κριτήρια του Νόμου είναι αόριστα, ασαφή και μπορείς να υπαγάγεις κάπου την περίπτωση να τον βοηθήσεις-πχ ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα». Βλέπουμε λοιπόν ότι οι χειριστές έχουν αναπτύξει σαφώς ευέλικτες πρακτικές ως αντιστάθμισμα στο απόλυτο γραφειοκρατικό πλαίσιο, το οποίο στέκεται εμπόδιο στις προσπάθειες για κάλυψη των αναγκών μιας ανθρωπιστικής κρίσης. Με άλλα λόγια, μέσω ελιγμών που πραγματοποιούν και υπό τις συνθήκες περιορισμού που υφίστανται, προσπαθούν να αποδώσουν καθεστώς πρόσφυγα σε εκείνους που στα μάτια τους βλέπουν ως «πραγματικούς», συμμετέχοντας με τον τρόπο αυτό στην έμμεση διακυβέρνηση του προσφυγικού. Δηλαδή, βλέπουμε ότι τα ψυχικά τραύματα, τα προσωπικά βιώματα και αφηγήσεις των προσφύγων, ενεργοποιούν από την πλευρά των φορέων της εξουσίας, τις διεργασίες κοινωνικής κατασκευής του «πραγματικού πρόσφυγα». Επίσης, το προσωπικό επέδειξε τις απαιτούμενες προσαρμογές απέναντι στη μορφή και την ένταση των προβλημάτων και διαχειρίστηκε καταστάσεις που απαιτούσαν υπερβάσεις σε πολλαπλά επίπεδα. Βλέπουμε λοιπόν, ότι στο σημείο αυτό επαληθεύεται η H.Cabot, η οποία είχε καταλήξει στο ότι η κατηγορία πρόσφυγας δεν είναι μόνο ένα νομικό πλαίσιο, αλλά μια «εικόνα/μορφή που αναδεικνύεται μέσω διαλογικών και επιτελεστικών διαδικασιών αναγνώρισης» (H. Cabot, 2014:144). Υπό μια διαφορετική ματιά όμως, με τον τρόπο αυτό οι εργαζόμενοι συμμετέχουν στην παραγωγή στερεοτύπων σχετικά με το «ποιος αξίζει προστασία ή βοήθεια» (και ποιος δεν την αξίζει), ποιος είναι «αληθινός πρόσφυγας» και ποιος είναι «μόνο μετανάστης». Έτσι, αυτή η στερεοτυπική διάκριση, αυτός ο «ανθρωπισμός διακρίσεων», ενώ προσφέρει προστασία σε μερικούς, έχει ως αποτέλεσμα πολλές μορφές αποκλεισμού.

Ωστόσο, αυτή η ευελιξία δε σημαίνει αυθαιρεσία ή τον κανόνα, αλλά την εξαίρεση για κάποιον που έχει πραγματικά ανάγκη και δεν πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης προσφυγικού καθεστώτος, καθόσον οι αποφάσεις που εκδίδουν ελέγχονται δειγματοληπτικά από το Τμήμα Ποιότητας της Κεντρικής Υπηρεσίας Ασύλου. Όπως τόνισε ο χειριστής Γ.Μ. «το ανθρωπιστικό στοιχείο παίζει ρόλο, αλλά δεν μπορείς να εκδόσεις αυθαίρετα αποφάσεις, πρέπει να σε βοηθήσει και ο αιτών με κάτι που θα πει. Πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στο τι γράφονται γιατί οι αποφάσεις ελέγχονται από το Τμήμα Ποιότητας».

Ένα άλλο κρίσιμο στοιχείο που προέκυψε από την εν λόγω έρευνα είναι ότι οι χειριστές έχουν πλήρη συνείδηση ότι οι αποφάσεις τους επηρεάζουν ζωές ανθρώπων, με αποτέλεσμα να τους δημιουργούνται τρομερά διλήμματα ως προς την τελική τους κρίση, διλήμματα εξουσίας και ζωής ταυτόχρονα. Από τη μια πλευρά βρίσκεται η τυπική εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου/κανόνα και από την άλλη το ανθρωπιστικό στοιχείο, η ηθική πλευρά των εργαζομένων, η ευελιξία, η παροχή βοήθειας σε περιπτώσεις αιτούντων τις οποίες κρίνουν οι ίδιοι ως δίκαιες ή απαραίτητες με βάση τις προσωπικές τους αντιλήψεις, με βάση την διάδραση χειριστή-αιτούντα που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο χειριστής Γ.Μ. «Μου δημιουργούνται πολλά διλήμματα ως προς την απόφαση, δεν μπορείς να διασταυρώσεις αυτά που λέει όπως συμβαίνει στα δικαστήρια- Επίσης, για μια απόφαση που θεωρούσα άδικη, την κατέβασα από το σύστημα για να την τροποποιήσω(ο.σ. από αρνητική σε θετική)», ενώ κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Είναι άνθρωποι, είναι δυνατό να μην σε πειράζει. Καλούμαστε να βγάλουμε την απόφαση, είναι πολύ σημαντικό αυτό». Τέλος, κατά τον χειριστή Η.Β. «Το μόνο συναίσθημα που δημιουργείται σε μένα είναι μεταμέλειας, δηλαδή σκέφτομαι αν το έκανα καλά, έγραφα μια απόφαση απορριπτική και μετά την έσβησα και του χορήγησα προσφυγικό, ενοχές έχεις άγχος, είσαι ευθυνόφοβος σε αυτή τη δουλειά, διακυβεύεται η ίδια του η ζωή [...]. Θα πρέπει να υπάρχει ένα rotation γιατί η συνέντευξη είναι δύσκολη και το βάρος της απόφασης είναι δύσκολο».

Ωστόσο, όπως προέκυψε από τη διενεργηθείσα έρευνα, το σύνολο των συνεντευξιαζομένων, σε περίπτωση αμφιβολίας και προβληματισμού ως προς τη

χορήγηση ή μη προσφυγικού ασύλου και έχοντας πλήρη συνείδηση ότι η απόφασή τους επηρεάζει το μέλλον ενός ανθρώπου, συνηγορούν, εν τέλει, υπέρ του αιτούντος, γεγονός που αναδεικνύει την ευαισθησία και την ανθρώπινη πλευρά των εργαζομένων του ΠΓΑ Λέσβου. Με άλλα λόγια, το τεκμήριο της αμφιβολίας λειτουργεί υπέρ των αιτούντων, η αμφιβολία «πάει στον άνθρωπο», όπως ανέφερε ένας χειριστής. Μέσω της συνέντευξης, οι χειριστές βλέπουν την αξιοπιστία του αιτούντα, αν είναι αληθινά αυτά που λέει, αν έχει συνοχή, ωστόσο αν δεν δίνει λεπτομέρειες, είναι ένα σημάδι ότι κάτι δεν πάει καλά. Όπως επεσήμανε ο χειριστής Β.Α. «Στην αμφιβολία και αν έχει πει κάτι, κινούμε προς την πλευρά του αιτούντα, δεν μπορεί να είσαι τόσο σκληρός», ενώ κατά τον χειριστή Α.Κ. «Αν έχεις κάποιες αμφιβολίες, συνήθως πάει υπέρ του αιτούντος, πάει υπέρ του. Αφορά κυρίως την αξιοπιστία του, 100% σίγουρος δεν μπορεί να είσαι-αν έχεις μια αμφιβολία για κάτι που δεν σου απάντησε ή σου άφησε κενό, δεν μπορείς να τον απορρίψεις για αυτό-αν τον έχεις 2 ώρες και έχει περάσει τις κακουχίες της ζωής του, αν σου έχει πει μια ιστορία και έχει συνοχή και δεν απαντήσει σε μια ερώτηση, δεν τον απορρίπτεις-πρέπει να ληφθεί υπόψη και πόσο αγχωμένος είναι». Τέλος κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Σε περίπτωση αμφιβολιών, αν τα λέει καλά στην συνέντευξη, δεν μπορείς να πιαστείς από μια ερώτηση και να τον απορρίψεις, είμαστε άνθρωποι, μπορεί να μη θυμάται κάτι καλά και να έχει συναισθηματική φόρτιση πχ μπορεί να θυμάται τον πόλεμο και να μη θυμάται την ημερομηνία, στην αρχή να πει 5 και μετά 4-δεν μπορείς να τον απορρίψεις για αυτό, είναι μηδαμινό πιστεύω», ενώ κατά τον χειριστή Γ.Μ. «Σε περίπτωση αμφιβολιών, είναι πιο εύκολα για μένα να δίνω προσφυγικό παρά να απορρίπτω κάποιον».

Ως προς το κανονιστικό πλαίσιο της διαδικασίας ασύλου, από πολλούς χειριστές τέθηκε θέμα επικαιροποίησης του, συμπεριλαμβάνοντας επιπλέον λόγους χορήγησης προσφυγικού καθεστώτος πέραν των υφισταμένων, ιδίως για λόγους υγείας, προστασίας ανηλικών θυμάτων trafficking. Κατά το χειριστή Θ.Γ. «Οι λόγοι υγείας για μένα θεωρώ ότι είναι κενό, θεωρώ ότι είναι λάθος που δεν περιγράφεται», ενώ κατά το χειριστή Δ.Ν. «Το ανθρωπιστικό κομμάτι πιστεύω δεν καλύπτεται από τη νομοθεσία για χορήγηση προσφυγικού καθεστώτος (πχ με προβλήματα υγείας, ενώ με το Υπουργείο Εσωτερικών πάει αργά η διαδικασία, ενώ θα έπρεπε να εξετάζεται αρχικά από εμάς)». Παράλληλα

επισημάνθηκε εκ νέου ότι η «δίωξη λόγω ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, δεν έχει σαφή όρια και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ποικιλοτρόπως».

Ωστόσο, αυτό που χρήζει ιδιαίτερης επισήμανσης είναι το γεγονός ότι συνεντεύξεις ουσίας δύναται να λαμβάνει και η EASO, κάτι που είναι προβληματικό, δεδομένου ότι η τελική κρίση λαμβάνεται από τους εργαζομένους της Ελληνικής Υπηρεσίας Ασύλου, χωρίς ωστόσο να έχουν λάβει εκείνοι την συνέντευξη και να έχουν έτσι αυτοπρόσωπη αντίληψη του αιτούντα. Με άλλα λόγια, η επιτελεστική διαδικασία της συνέντευξης, είναι κρίσιμης σημασίας για τους Έλληνες χειριστές ως προς την τελική τους κρίση. Η εν λόγω δυνατότητα, προβλέπεται πλέον από το άρθρο 60 του ν. 4375/2016 όπως τροποποιήθηκε με το ν. 4399/2016 και το άρθρο 28 παρ. 7 του ν. 4540/2018, ωστόσο κατά τους Έλληνες χειριστές είναι λανθασμένη επιλογή και θα πρέπει να απαλειφθεί από το κανονιστικό πλαίσιο. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Β.Α. «Είναι λάθος άλλος να κάνει την συνέντευξη και άλλος να αποφασίζει, είναι διαφορετικό να έχεις καταλάβει τι σου λέει. Η είσοδος της EASO και ιδιωτικών οργανισμών στη διαδικασία ασύλου, είναι λάθος κατά τη γνώμη μου», ενώ κατά τον χειριστή Η.Β. «Πως είναι δυνατόν να λαμβάνω απόφαση για ένα άτομο που δεν τον έχω δει-είναι λάθος» και τον χειριστή Ζ.Α. «Στον α` βαθμό είναι αλλιώς να στο λέει και να τον έχεις απέναντι σου και άλλο να διαβάζεις ένα δικόγραφο». Ομοίως, κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Θεωρώ ότι είναι μεγάλο λάθος να παίρνει τη συνέντευξη η EASO και να αποφασίζει άλλος. Οι συνεντεύξεις της EASO είναι πολύ κακής ποιότητας, υπάρχει γραμμή, δεν έχω δει ούτε μία θετική απόφαση από αυτούς. Βασίζονται στην αξιοπιστία, εγώ βασίζομαι στο ότι δεν βγάζει λόγο για άσυλο. Πιάνονται από κάτι ψιλό για να τον βγάλουν αναξιόπιστο, ενώ το ελληνικό άσυλο δεν το κάνει αυτό, μόνο αν είναι πολύ αναξιόπιστος».

Επιπλέον, πολλοί χειριστές επισήμαναν τον διαφορετικό τρόπο σκέψης και φιλοσοφίας μεταξύ των χειριστών του Π.Γ.Α. Λέσβου και των χειριστών της EASO, κάτι που έχει αντίκρισμα στον τρόπο εξέτασης ενός αιτήματος ασύλου. Συγκεκριμένα, τονίστηκε από τους συνεντευξιαζόμενους το ανθρωπιστικό πρόσωπο των Ελλήνων υπαλλήλων και ο ζήλος-ευσυνειδησία που επιδεικνύουν κατά τις συνεντεύξεις με τους αιτούντες έναντι του τυπικού-τεχνοκρατικού και «ψυχρού» προσώπου των υπαλλήλων

της EASO, των οποίων ο τρόπος λειτουργίας ακολουθεί τις οδηγίες/κατευθύνσεις των Βρυξελλών και συνδέεται άρρηκτα με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασύλου και τη Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας. Αναπαρήχθη δηλαδή από μέρους των Ελλήνων χειριστών μια στερεοτυπική αντίστιξη «ευαίσθητου» Έλληνα/«ψυχρού τεχνοκράτη» Ευρωπαίου, το οποίο ίσως συνδέεται με το περίπλοκο ζήτημα σχέσεων Ελλήνων και ξένων υπαλλήλων και τις πολιτικές διαστάσεις αυτών. Με άλλα λόγια, επισημάνθηκε ένας διαφορετικός (και διαμετρικά αντίθετος) τρόπος λειτουργίας μεταξύ Ελλήνων και ευρωπαίων χειριστών, όπου ο ανθρωπισμός έρχεται σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές πολιτικές διαχείρισης των μεταναστών/προσφύγων. Ενδεχομένως, αυτή η αναπαραγόμενη στερεοτυπική αντίστιξη των Ελλήνων χειριστών έναντι των ξένων, να αντανakλά τις επικρατούσες απόψεις της κοινωνίας έναντι των προσπαθειών πολιτισμικής και πολιτικής κυριαρχίας της Δύσης έναντι των «μικρών» ευρωπαϊκών χωρών του νότου (Zinovieff, 1993), έναντι της δυτικοευρωπαϊκής ηγεμονίας. Επιπλέον, οι «μη φιλόξενες» πολιτικές αναγνώρισης των προσφύγων από πλευράς των ευρωπαίων χειριστών έρχονται σε αντίθεση με τη στερεοτυπική εικόνα της Ελλάδας ως μια κατ' εξοχήν φιλόξενη χώρα. (Ε. Παπαταξιάρχης, 2006:2). Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Ζ.Α. «Η EASO εκφράζει την ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου. Ωστόσο, κάποιες φορές αφήνει έξω το ανθρωπιστικό κομμάτι, που εμείς το βλέπουμε περισσότερο, είναι πολύ τεχνοκράτες», ενώ κατά τον χειριστή Η.Β. «Η λογική των υπαλλήλων της EASO και οι συνεντεύξεις είναι εντελώς διαφορετικές, λεπτομερείς μέχρι αηδίας σε ανούσια πράγματα και όχι σε λόγους ουσίας, οι οποίοι αναλύονται επιφανειακά. Εμείς δίνουμε έμφαση στην ενδελεχή έρευνα στην ουσία του θέματος. Έχουν άλλη νοοτροπία και άλλες κατευθυντήριες οδηγίες, μια πιο τυπική στάση, ακολουθούν πράγματα by the book». Επίσης, κατά τον χειριστή Θ.Γ. «...δεν μπορώ να υπογράψω ένα χαρτί για τη ζωή του άλλου που δεν είμαι σίγουρη, δεν θέλω να στείλω πίσω έναν άνθρωπο στο Αφγανιστάν. Εμείς τα κάνουμε αλλιώς. Βρίσκονται για τη Συμφωνία...», ενώ κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Οι εισηγήσεις της είναι στη λογική της απόρριψης, κινούνται με ένα πλαίσιο, εμείς έχουμε ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο, πχ το θέμα της ομοφυλοφιλίας, της λιποταξίας για αυτούς μπορεί να μην είναι κάτι, οι Έλληνες έχουν περισσότερη ευσυνειδησία στη δουλειά. Έχουμε διαφωνήσει άπειρες φορές στις εισηγήσεις (opinion) τους, είναι βέβαια και

υποκειμενικό». Τέλος κατά τον χειριστή Ι.Κ. «Η EASO, προσπαθεί να βοηθήσει, έχει διαφορετικό τρόπο λειτουργίας από εμάς, έχει πιο εκτενή διαδικασία, που δεν συμβαδίζει με τη δική μας φιλοσοφία», ενώ κατά τον χειριστή Γ.Μ. «Οι Έλληνες χειριστές έχουν μια περισσότερη ευαισθησία, φιλοπροσφυγική στάση, κρίνουν με μια περισσότερο ανοχή πχ λένε σε μια εισήγησή τους επειδή δε θυμάται και δεν απάντησε σε μια ερώτηση, είναι ανεπίτρεπτο αυτό-και λέω εγώ, ε και τι έγινε, από αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί κάποιος ως αναξιόπιστος, πχ και εγώ που είχα κληθεί σε ένα ποινικό δικαστήριο ως μάρτυρας δεν θυμόμουν πραγματικά, τι σημαίνει αυτό ότι είμαι αναξιόπιστη? Οι της EASO δε λειτουργούν έξω από το πλαίσιο, υπάρχει σε αυτούς μια ιεραρχία, εμείς λειτουργούμε λίγο πιο αυτόνομα, δεν θα πάμε να πούμε τι και πως..».

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι από το πρακτικό κομμάτι της διαδικασίας ασύλου, διαφαίνεται άλλη μια υπόκρυφη πλευρά της: καίτοι από το Ν.4375/2016 προβλέπεται η ανάμειξη της EASO στις διαδικασίες ασύλου, πουθενά στο θεσμικό πλαίσιο δεν προβλέπεται η σύνταξη απόψεων και συστάσεων (opinion) από την εν λόγω Υπηρεσία. Η εισήγησή τους είναι μια πρόταση (στα αγγλικά) για το αν η έννοια της «ασφαλούς τρίτης χώρας» μπορεί να εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη περίπτωση (γνωμοδότηση παραδεκτού) και εάν θα πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα. Συμμετέχοντας στην παροχή εισηγήσεων σχετικά με το παραδεκτό των αιτήσεων ασύλου, η EASO υπερβαίνει τον ρόλο της και ασκεί εξουσίες που δεν προβλέπονται στον κανονισμό 439/2010. Όπως έχει υποστηριχθεί, εκδίδοντας μια γνώμη, ακόμη και μια μη δεσμευτική σε μια μεμονωμένη περίπτωση, μπορεί να θεωρηθεί τουλάχιστον ότι ασκεί (έμμεση) επιρροή.

Ο τρόπος λειτουργίας της EASO, επικρίνεται επίσης από πολίτες και συλλογικότητες. Έτσι λοιπόν, σε καταγγελίες για αντιποίηση αστυνομικής αρχής και χρήση παράνομης βίας από πλευράς της EASO στο ΚΥΤ Λέσβου προέβησαν μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Μυτιλήνης, σχετικά με την άρνηση εισόδου στο ανωτέρω Κέντρο από στέλεχος της εν λόγω Υπηρεσίας σε περιστατικό που έλαβε χώρα το 2016. Επιπλέον, όπως καταγγέλλεται από τη Μ.Κ.Ο. “HIAS” σε σχετική Έκθεση⁸² που δημοσιοποίησε

⁸² Βλ. σχετικά σελίδα 3 της εν λόγω Έκθεσης που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο https://www.hias.org/sites/default/files/hias_greece_report_easo.pdf

(Μάρτιος 2018), οι εργαζόμενοι της EASO αποτυγχάνουν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, να διατηρήσουν μια αμερόληπτη και αντικειμενική συμπεριφορά, καίτοι κάτι τέτοιο προβλέπεται από τον οδηγό προσωπικής συνέντευξης της EASO⁸³.

Όσον αφορά το θέμα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αιτούντων από το Π.Γ.Α. Λέσβου, από πλευράς των χειριστών τονίστηκε ότι από την ελληνική Υπηρεσία Ασύλου γίνονται πλήρως σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα των αιτούντων, όπως προβλέπονται από τη συνθήκη της Γενεύης. Μία ένστασή τους αφορά τη βραδύτητα περαίωσης της διαδικασίας, κάτι που κατά την άποψή τους, οφείλεται στην έλλειψη προσωπικού και υποδομών. Έτσι, κατά τον χειριστή Α.Κ. «Θεωρώ ότι μέχρι ένα σημείο λειτουργούν ικανοποιητικά. Πρέπει να υπάρξουν βελτιώσεις, ιδίως ως προς το χρονικό περιθώριο, αλλά πρέπει να υπάρξουν περισσότερα άτομα», ενώ κατά τον χειριστή Ζ.Α. «Οι χειριστές της Υπηρεσίας ασύλου, λειτουργούν με το πνεύμα σεβασμού της συνθήκης της Γενεύης. Οι άνθρωποι εδώ κάνουν και περισσότερα απ' όσα μπορούν», ενώ κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Η Υπηρεσία Ασύλου δεν λειτουργεί ικανοποιητικά λόγω προσωπικού και της έκτακτης κατάστασης στη Λέσβο. Θεωρώ ότι θα έπρεπε να υπάρχουν περισσότεροι μόνιμοι υπάλληλοι». Τέλος, κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Ως προς τη διαδικασία και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πιστεύω ότι θα έπρεπε να υπάρχουν πολύ περισσότεροι υπάλληλοι στην Υπηρεσία για να είμαστε και από την πλευρά μας εντάξει και να μην βγαίνουμε εκτός της διαδικασίας», ενώ κατά τον χειριστή Ε.Τ. «Θεωρώ ότι οι διαδικασίες διαρκούν αρκετά, και θα έπρεπε να υπάρχουν και άλλα άτομα για να επιταχυνθούν».

Αξιοπρόσεκτες ήταν οι απόψεις των χειριστών για το πώς αντιλαμβάνονται το ρόλο ενός Δελτίο Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας με γεωγραφικό περιορισμό. Υποστηρίχτηκε λοιπόν ότι αποτελεί ένα ταυτοποιητικό έγγραφο προσωρινής νόμιμης παραμονής του αλλοδαπού στη Χώρα, ενώ παράλληλα αποτελεί μέσο ελέγχου του κράτους προς τον αλλοδαπό και μια μορφή μεταμφιεσμένης εξαναγκαστικής κρατικής εξουσίας, κάτι που είχε προκύψει και στην έρευνα της H.Cabot. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια

⁸³ Βλ. σχετικά τον εν λόγω οδηγό αναρτημένο στον ιστότοπο <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO%20Practical%20Guide%20-%20Personal%20interview%20-%20EL.pdf>

γραφειοκρατική κατασκευή που δίνει προσωρινή ταυτότητα στον «άλλον» και τον ξεχωρίζει από τον ντόπιο πληθυσμό. Παράλληλα, από άλλους υποστηρίχτηκε ότι αποτελεί ταυτόχρονα μέσο τόσο προστασίας-από την άποψη ότι δεν απελαύνονται όσο εκκρεμεί το αίτημά τους- όσο και παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αιτούντων, λόγω του εγκλωβισμού τους στο νησί, σε συνδυασμό με την υπερπλήρωση των εγκαταστάσεων του ΚΥΤ Λέσβου και τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσής τους, που τους θέτει σε καθεστώς «προσωρινότητας» και «οριακότητας» κατά τη θεωρία του V.Terner, δεδομένου ότι οι αιτούντες απολαμβάνουν μια σειρά δικαιωμάτων χωρίς να είναι πλήρη μέλη της νέας κοινότητας, ωστόσο από τη μια στιγμή στην άλλη μπορεί είτε να γίνουν πλήρη μέλη αυτής (χορήγηση ασύλου) και να ξεκινήσουν μια νέα ζωή είτε να «εκδιωχθούν» από αυτή, μέσω της απόρριψης του αιτήματος ασύλου και επιστροφή τους στην Τουρκία ή τη χώρα καταγωγής τους. Οι απόψεις αυτές των χειριστών του Π.Γ.Α. Λέσβου, επαληθεύουν εκ νέου τα ευρήματα της έρευνας της H.Cabot, όσον αφορά τον διττό και διπρόσωπο ρόλο του Δελτίου Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας. Ταυτόχρονα, κάποιιοι χειριστές θεωρούν ότι δεν έχει ουσιαστική σημασία ο γεωγραφικός περιορισμός, αφού η συνέντευξη μπορεί να πραγματοποιηθεί στο μέρος που θα μεταφερθεί, αλλά αναγνωρίζεται ως μέσο υλοποίησης της Συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας, που έχει επιβληθεί στην ελληνική έννομη τάξη στα πλαίσια των ευρωπαϊκών της υποχρεώσεων. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Το τρίπτυχο, πρέπει να υπάρχει για να ξέρουμε ποιοι είναι..[.], λειτουργεί προστατευτικά για τη χώρα ώστε να μη ξαναγίνει η διαδικασία. Ο ίδιος έχει σίτιση, περίθαλψη, ωστόσο θεωρώ ότι πρέπει να είναι ελεύθεροι και να μη μένουν στο νησί. Σαν Υπηρεσία ο γεωγραφικός περιορισμός δεν μας διευκολύνει τη διαδικασία σαν Υπηρεσία Ασύλου, δεν έχει λογική ο εγκλωβισμός, απλά για να μην φύγουνε στην Ευρώπη, γιατί στην Αθήνα είναι πιο εύκολο να διαφύγουν. Αυτό είναι ευρωπαϊκή πολιτική και μας υπεβλήθη στα πλαίσια ευρωπαϊκών υποχρεώσεων. Εδώ υπάρχει θέμα πιστεύω και στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», ενώ κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Ο γεωγραφικός περιορισμός δεν έχει κανένα λόγο, μπαίνει για τη Συμφωνία, σαν Υπηρεσία δεν έχει κάποιο αντίκρισμα, εμείς θέλουμε οι άνθρωποι να φύγουν, γιατί και αυτοί θέλουν να φύγουν. Κατά την άποψή μου είναι προστατευτικό γιατί από τη μια του δίνει μια ταυτότητα για να μπορεί να ελεγχθεί στο δρόμο και να

μην πάει φυλακή αλλά από την άλλη τον κρατάς εδώ εγκλωβισμένο». Επίσης, κατά τον χειριστή Ε.Τ. «Ο γεωγραφικός περιορισμός δεν είναι σωστός, με την έννοια ότι οι άνθρωποι πρέπει να είναι πιο ελεύθεροι, να μη νιώθουν αυτό το στοιχείο του περιορισμού, αλλά λόγω της κατάστασης είναι δύσκολο να μην υπάρχει ο γεωγραφικός περιορισμός. Λάθος είναι ο τρόπος που ζουν και διαβιών στη Μόρια. Αν οι συνθήκες διαμονής στη Μόρια ήταν καλύτερες, ο γεωγραφικός περιορισμός δεν θα ήταν τόσο πρόβλημα», ενώ κατά τον χειριστή Β.Λ. «Το τρίπτυχο είναι μια προσωρινότητα και το αντιλαμβάνονται ότι είναι κάτι τέτοιο. Είναι αντιφατικό όμως από τη μια να παρέχει δικαιώματα (πχ περίθαλψη) και από την άλλη να τους εγκλωβίζει. Επίσης, ο γεωγραφικός περιορισμός γίνεται για να φύγουν γρήγορα(στην Τουρκία), είναι σαν να έχεις προκαταβάλει ότι αυτά τα άτομα δεν θα πάρουν προσφυγικό καθεστώς». Ομοίως, κατά τον χειριστή Ι.Κ. «Το τρίπτυχο είναι ένα ταυτοποιητικό έγγραφο, θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει κάποιος για να εγγυάται για την ύπαρξή σου» και τον χειριστή Γ.Μ. «Το τρίπτυχο, έχει τη λογική του ανά μήνα ελέγχου, να μην εξαφανιστεί», ενώ ο χειριστής Η.Β. τόνισε «Το τρίπτυχο, είναι υπέρ τους σίγουρα, γιατί δείχνουν ότι είναι νόμιμοι, έχουν το άγχος πότε θα το ανανεώσουν, σε ρωτάνε συνέχεια [...]. Αν δεν τεθεί ο γεωγραφικός περιορισμός, δεν με περιορίζει σαν χειριστή». Τέλος, κατά τον χειριστή Ζ.Α., «Το τρίπτυχο είναι παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν μπορείς να απαγορεύεις τον άλλον να κυκλοφορεί ελεύθερα. Ο περιορισμός έχει το πρακτικό κομμάτι να μπορείς να βρεις τον άλλον. Είναι σαν επιτρεπτός έλεγχος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», ενώ κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Θεωρώ τελείως παράλογο τον γεωγραφικό περιορισμό, δεν λειτουργεί αποτρεπτικά, λένε ψέματα. Εντάσσεται στα πλαίσια κλεισίματος της βαλκανικής οδού, μέσω της ηπειρωτικής Ελλάδας. Οι ροές όμως δεν έχουν κοπεί». Βλέπουμε λοιπόν ότι το Δελτίο Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας, πέραν των άλλων, συνιστά κατά τους χειριστές, όπως και στην περίπτωση της Η.Cabot, καθεστώς φυσικής ακινησίας, οι οποίοι εγκλωβίζονται και τίθενται έτσι σ' ένα καθεστώς μόνιμης προσωρινότητας και απειλής απέλασης. Με άλλα λόγια, το εν λόγω γραφειοκρατικό κατασκευάσμα, φέρει αφανώς-μεταμφιεσμένη, κατά τη θεωρία του J Gledhill, τη δύναμη του κράτους και των υπερεθνικών ενώσεων, την οποία εφαρμόζει επί των «άλλων».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι απόψεις των χειριστών ως προς τις καθυστερήσεις της διαδικασίας ασύλου, σε σχέση με τα περιγραφόμενα χρονικά όρια του θεσμικού πλαισίου και κατά πόσον αυτές λειτουργούν ή όχι επωφελεία κάποιων. Αυτό που προέκυψε είναι ότι υπάρχει αμφιταλάντευση των εργαζομένων, καθώς από τη μια η βραδύτητα της διαδικασίας θεωρούν ότι λειτουργεί υπέρ των αιτούντων, από τη στιγμή που δεν επιστρέφουν στη χώρα τους, από την άλλη όμως, για όσους έχουν γεωγραφικό περιορισμό, σημαίνει εγκλωβισμό στο νησί. Επίσης, από κάποιους, επισημάνθηκε ότι οι καθυστερήσεις δεν εξυπηρετούν εν τέλει ούτε το νησί ή την ελληνική κοινωνία, γιατί αυτή η υπερ-συσσώρευση προκαλεί αναταραχές σε τοπικό επίπεδο. Πάντως, από κανέναν εργαζόμενο, αν και τονίστηκε η έλλειψη υπαλλήλων και η μη πρόσληψη επιπλέον προσωπικού, δεν υπήρξε κάποιος υπαινιγμός ή έστω αναφορά για τυχόν σκόπιμες υπόκρυφες πολιτικές εκ μέρους της ελληνικής πολιτείας, μέσω της χρονοβόρας ολοκλήρωσης των διαδικασιών ασύλου, με σκοπό τη μη εφαρμογή της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, στο θέμα των απελάσεων. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Η καθυστέρηση εξυπηρετεί τον αιτών σε σχέση με τη χώρα του, αλλά ο εγκλωβισμός στο νησί δεν τον εξυπηρετεί, υπάρχει ένα κενό», ενώ κατά τον χειριστή Θ.Γ. «Η βραδύτητα θα μπορούσαμε να πούμε ότι εξυπηρετεί τον αιτούντα, γιατί παραμένει στη χώρα και δεν γυρνάει πίσω, αλλά με δεδομένο τις συνθήκες διαμονής του δεν τον εξυπηρετεί. Ούτε το νησί το εξυπηρετεί». Επίσης, κατά τον χειριστή Ε.Τ. «Θεωρώ ότι οι διαδικασίες διαρκούν αρκετά, και θα έπρεπε να υπάρχουν και άλλα άτομα για να επιταχυνθούν οι διαδικασίες. Θεωρώ ότι η βραδύτητα δεν εξυπηρετεί κανέναν, και οι ίδιοι θέλουν να τελειώνουν και να φύγουν. Και εμάς μας στρεσάρει αυτή η διαδικασία», ενώ κατά τον χειριστή Ζ.Α. «Η βραδύτητα δεν εξυπηρετεί τους μετανάστες, η αβεβαιότητα δεν λειτουργεί υπέρ τους, ζούνε εδώ χωρίς να κάνουν κάτι. Την ελληνική πολιτεία δεν την εξυπηρετεί, γιατί προκαλείται αναταραχή στην κοινωνία». Ομοίως κατά τον χειριστή Α.Κ. «οι καθυστερήσεις εξυπηρετούν τους αιτούντες διαφορετικά θα είχαν φύγει από την πρώτη στιγμή από την Ελλάδα». Τέλος, μια διαφορετική εκδοχή δίνει ο χειριστής Γ.Μ. όπου τονίζει ότι αν και οι αιτούντες μένουν σε καθεστώς ομηρίας στο νησί, κάποιои επωφελούνται από αυτό, μέσω παροχής εργασιών και υπηρεσιών που σχετίζονται με τη διαχείριση του μεταναστευτικού πλήθους. Κοντολογίς, ένας καμβάς από καριέρες (άλλες

ταπεινές και άλλες υψηλού κύρους ή απολαβών, άλλες τετριμμένες και άλλες πολλά υποσχόμενες) ξεδιπλώνεται σιγά-σιγά με φόντο τους καταπονημένους καταυλισμούς των προσφύγων και των μεταναστών. Όπως χαρακτηριστικά λοιπόν επεσήμανε «Οι καθυστερήσεις δεν ευνοούν κανέναν, γιατί αν κάθεται στη Μόρια δεν ευνοείσαι ιδιαίτερα, είσαι σε καθεστώς ομηρίας, αντιθέτως τους κάνει κακό, μένουν στάσιμοι. Κάποιοι βέβαια επωφελούνται από αυτό, ξέρω κάποιους που εργάζονται από αυτό».

Ένα άλλο ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο που προέκυψε από την έρευνα είναι το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι έχουν συναίσθηση της θέσης που κατέχουν και του πόσο επηρεάζουν οι αποφάσεις τους την ομοιογένεια της ελληνικής κοινωνίας, ωστόσο δεν επηρεάζονται στην εκτέλεση των καθηκόντων τους από τις τοπικές ανησυχίες και ανασφάλειες. Με άλλα λόγια, αντιλαμβάνονται τον διαμεσολαβητικό ρόλο που διαδραματίζουν μεταξύ ελληνικής κοινωνίας, κράτους και αιτούντων, ωστόσο δεν λειτουργούν σε καμία περίπτωση ως θεματοφύλακες ή εγγυητές του έθνους έναντι του «ξένου», αντιθέτως η κρίση τους γίνεται με γνώμονα την αντικειμενικότητα και τη δικαιοσύνη. Κατά τον χειριστή Β.Λ. «Δεν θα απορρίψω κάποιον για λόγους εσωτερικής ασφάλειας, θα προσπαθήσω να είμαι δίκαιη απέναντι στον αιτούντα.». Οι εργαζόμενοι δεν φέρονται μεροληπτικά ως προς την παροχή δικαιωμάτων στους «ξένους» με σκοπό τον αποκλεισμό τους από την κοινωνία, ούτε επιδεικνύουν γραφειοκρατική αγένεια λόγω «διαφοράς». Επομένως, η θεωρία του M. Herzfeld περί γραφειοκρατικής αδιαφορίας των δημοσίων υπαλλήλων, δεν επιβεβαιώνεται σε καμία περίπτωση στο Π.Γ.Α. Λέσβου. Έτσι λοιπόν, κατά τον χειριστή Ε.Τ. «Θεωρώ ότι η δουλειά αυτή είναι ιδιαίτερη σημαντική, έχει μεγάλο βάρος απέναντι στους ανθρώπους. Πολλές φορές ερχόμαστε και αντιμέτωποι με την κοινωνία, η οποία θεωρεί ότι δίνεις προσφυγικά και κρατάς τους πάντες εδώ, ωστόσο δεν με επηρεάζει αυτό», ενώ κατά τον χειριστή Α.Κ. «Δεν μπορώ να επηρεαστώ από τις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας, αν το δικαιούται κάποιος θα το πάρει, άσχετα με τα δικά μου πιστεύω και τα πιστεύω της κοινωνίας, δεν μπορώ να στείλω πίσω αν ξέρω ότι θα πάθει κακό αν επιστρέψει-θα το έχω και τύψεις μετά. Εξάλλου οι περισσότεροι που αναγνωρίζονται, δεν θέλουν να μείνουν στην Ελλάδα». Επίσης, κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Υπάρχει διχασμός μέσα στην κοινωνία, άλλοι θέλουν τους μετανάστες και άλλοι όχι [..]. Οι περισσότεροι συμπολίτες μου, μου λένε

«διώξτους όλους», δεν μπορώ όμως να το κάνω αυτό, πρέπει να είμαι αντικειμενική. Η διαφορετικότητα δεν με επηρεάζει, έτσι έχω μεγαλώσει. Θα πρέπει το νησί να ελαφρυνθεί λόγω έλλειψης δομών πχ να πάνε στη Ρόδο, όπου δεν έχει ροές» και κατά τον χειριστή Η.Β. «Είναι διαφορετική η φύση της δουλειάς, δεν σε επηρεάζει η ανησυχία της κοινωνίας, κάνεις αυτό που σε υπαγορεύει το καθήκον». Ομοίως, κατά τον χειριστή Γ.Μ. «Έχουμε ένα πολύ νευραλγικό πόστο, καλούμαστε να εξισορροπήσουμε δυο αντίρροπες κατευθύνσεις, από την μια την προοδευτική κοινωνία και από την άλλη την ασφαλή κοινωνία ως προς τα νέα στοιχεία και τη νέα κουλτούρα και εμείς ότι τροφοδοτούμε τον μηχανισμό αυτόν με άτομα. Όποιες ανησυχίες έχω εγώ(παιδεραστία, διγαμία κτλ), δεν πρέπει να με επηρεάζουν αν το δικαιούται», ενώ κατά τον χειριστή Ι.Κ. «Θεωρώ ότι επιτελώ ένα λειτούργημα, που εξυπηρετεί τους πάντες, όχι μόνο τον ελληνικό λαό, αλλά εξυπηρετώ την παγκόσμια κοινότητα».

Τέλος, αμφιλεγόμενες είναι οι απόψεις των χειριστών ως προς το ρόλο της EASO στη διαδικασία ασύλου. Έτσι, ενώ κάποιοι θεωρούν ότι δρα υποστηρικτικά στη διαδικασία, προσφέροντας τεχνογνωσία, προσωπικό και υποδομές, πολλοί χειριστές βλέπουν με καχυποψία την παρουσία της εν λόγω ευρωπαϊκής Υπηρεσίας, τονίζοντας ότι ο ρόλος της είναι περισσότερο εποπτικός της όλης διαδικασίας, με σκοπό τον έλεγχο εφαρμογής της ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου και της Συμφωνίας Ε.Ε-Τουρκίας στην κερκόπορτα της Ευρώπης. Με άλλα λόγια, συνιστά «τα αυτιά και τα μάτια της Ευρώπης» στη διαχείριση του προσφυγικού/μεταναστευτικού στην Ελλάδα. Έτσι λοιπόν ενώ κατά τους χειριστές Α.Κ. και Ε.Τ. «η EASO βοηθάει αρκετά τη διαδικασία», αντιθέτως κατά τον χειριστή Δ.Ν. «Η εμπλοκή της EASO υποκρύπτει κάποια πολιτική σκοπιμότητα της Ευρώπης, σαν εποπτικό ρόλο», ενώ ομοίως κατά τον χειριστή Η.Β. «Κακώς υπάρχει η εμπλοκή της EASO, υπάρχει για λόγους επιτήρησης ίσως». Τέλος, ακόμη πιο επικριτικός ως προς τον ρόλο της EASO είναι ο χειριστής Β.Λ. «Η παρουσία της EASO έχει εποπτικό ρόλο και για να δώσει μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, να γίνει γρήγορος ο χειρισμός των υποθέσεων, να είναι συγκεκριμένες χώρες που μπορούν αναγνωρίζονται, αυτές οι χώρες παίρνουν αυτές όχι, να υπάρξει ένας έλεγχος και να δώσει τη δική του πολιτική. Ο ρόλος της EASO δεν είναι υποστηρικτικός, είναι διαφορετικά εσύ που παίρνεις την απόφαση, λες εγώ νίπτω τας χείρας μου-το ελληνικό

άσυλο παίρνει την απόφαση. Εμείς δεν λειτουργούμε έτσι». Βλέπουμε λοιπόν, ότι οι εν λόγω απόψεις των χειριστών που διάκεινται έναντι της Ευρώπης, ενδεχομένως να αντικατοπτρίζουν τις ηθικές αμφιβολίες τους ως προς την ακολουθούμενη πολιτική σύμπλευσης ευρωπαϊκής και ελληνικής Υπηρεσίας Ασύλου στη διαχείριση του προσφυγικού.

4. Αντί επιλόγου

Είναι αναμφίβολα αποδεκτό, ότι το δικαίωμα του ασύλου στον 21ο αιώνα, είναι ένα δικαίωμα του κράτους, άρα ένα εργαλείο πολιτικής, εθνικής και υπερ-εθνικής, καθόσον είναι συνυφασμένο με τη βάση της θέσης του πολίτη. Οι αιτούντες, οι οποίοι στα πλαίσια στρατηγικής τους επιλογής μετά τη Συμφωνία Ε.Ε-Τουρκίας, επέλεξαν μέσω του θεσμού του ασύλου να μπλοκάρουν την υλοποίησή της και να διεκδικήσουν προστασία στο εσωτερικό της διεθνούς έννομης τάξης, έχουν να αντιμετωπίσουν πέρα από την ταλαιπωρία του ταξιδιού τους, ένα πολυσχιδές γραφειοκρατικό μηχανισμό ασύλου, που αποκρυσταλλώνει την εξουσία και τη δύναμη επιβολής του ελληνικού κράτους και της Ε.Ε. Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες του Ασύλου στα νησιά, βρίσκονται στον πυρήνα παραγωγής κρατικού αποτελέσματος και απηχεί τις μεταναστευτικές πολιτικές της Ε.Ε. Επίσης, η πρακτική εφαρμογή των μηχανισμών ασύλου κατέδειξε ότι ασκείται, κατόπιν ευρωπαϊκών πιέσεων, περιοριστική πολιτική στο δικαίωμα ασύλου, βασιζόμενη σε ταξινομήσεις και διακρίσεις με βάση την εθνικότητα.

Ο γραφειοκρατικός Γολγοθάς Ασύλου, κομμένος και ραμμένος για να διευκολύνει την εφαρμογή της Συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας και λειτουργώντας περιοριστικά στο δικαίωμα ασύλου, έχει άμεσο αντίκτυπο στους ταξιδιώτες ανάγκης, τους οποίους καθλώνει σε μια απομακρυσμένη γωνιά της Ευρώπης, υπό καθεστώς αναμονής, ομηρίας και αβεβαιότητας. Με άλλα λόγια η εργαλειοποίηση των διαδικασιών ασύλου στη βάση πολιτικών σκοπιμοτήτων, αφήνουν τους ευάλωτους αυτούς ταξιδιώτες ανάγκης εκτεθειμένους σε ακραίες καιρικές συνθήκες, εκμετάλλευση, βία και σοβαρή κακοποίηση. Πρόκειται για μια ψυχοφθόρα διαδικασία που τους στιγματίζει, γιατί τους παρέχει μεν δυνητικά μια προσωρινή προστασία, ωστόσο τους παγιδεύει στα γρανάζια του απρόσωπου και χρονοβόρου γραφειοκρατικού μηχανισμού και σε συνδυασμό με την παγίδευση στο χώρο και τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης, ευνοεί την υπερσυσσώρευσή τους στα νησιά. Αποτελεί ένα ακόμα παράδειγμα όπου η γραφειοκρατική αντιμετώπιση υπερσχύει κάθε ανθρώπινης αντιμετώπισης, προκαλώντας μη αναστρέψιμες βλάβες σ' ένα ήδη μεγάλο αριθμό ευάλωτων ανθρώπων. Η διαμονή στα νησιά παρατείνει το ψυχικό τραύμα του εκτοπισμού και την απελπισία,

ενώ αυξάνει επίσης άλλες απειλές για την ασφάλειά τους, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής βίας και ζητημάτων που προκαλούν ανησυχία για την ψυχική τους υγεία.

Στα πλαίσια αυτού του γραφειοκρατικού μηχανισμού, έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στους αιτούντες και την κρατική εξουσία ένας άτυπος «κλεφτοπόλεμος», μια άτυπη πάλη, όπου οι μεν εκμεταλλεύονται τις όποιες θεσμικές δυνατότητες και γραφειοκρατικά κενά για να παρατείνουν το καθεστώς προστασίας και η δε, υπό ευρωπαϊκές πιέσεις, φροντίζει να εξαλείφει τα γραφειοκρατικά αυτά παράθυρα και να εφαρμόζει άτυπες πρακτικές διαφοροποίησης, με σκοπό την επιτάχυνση των διαδικασιών επανεισδοχών, υποκύπτοντας, χάρη σκοπιμοτήτων, στα ευρωπαϊκά κελεύσματα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η προσφυγική κρίση δοκιμάζει τις ανθρωπιστικές αρχές του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Όταν μιλάμε για τέτοιας έντασης ανθρωπιστική κρίση, ο μόνος κανόνας πρέπει να είναι η προστασία της ανθρώπινης ζωής και η μόνη προϋπόθεση για λήψη άμεσων μέτρων, η πολιτική βούληση για προσήλωση στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αχτίδα φωτός ανθρωπισμού που κείται στα ευρωπαϊκά σχέδια περιορισμού του ασύλου, αποτελούν αναμφίβολα τα «πρόνια» αυτού του μηχανισμού, οι υπάλληλοι της Υπηρεσίας Ασύλου και ειδικότερα οι χειριστές του Π.Γ.Α. Λέσβου. Μέσα από την έρευνα, εστίασαμε στις απόψεις και αντιλήψεις των ίδιων των εργαζομένων που έρχονται σε επαφή με τους μετανάστες και πρόσφυγες και αποτελούν άμεσους κοινωνούς των πραγματικών καταστάσεων που βιώνουν οι άνθρωποι αυτοί. Όπως προέκυψε, οι εν λόγω φορείς της εξουσίας, καίτοι βρίσκονται παγιδευμένοι στα γρανάζια του γραφειοκρατικού μηχανισμού και στη συνεχή εκχώρηση των αρμοδιοτήτων τους στην EASO, προτάσσουν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους τον ανθρωπισμό έναντι της ψυχρής εφαρμογής του κανόνα, έναντι του «ευρωπαϊκού» τεχνοκρατισμού, αναπαράγοντας κατά κάποιο τρόπο και τις κυρίαρχες απόψεις της κοινωνίας: «η αμφιβολία πάει στον άνθρωπο». Με άλλα λόγια, μέσα σε ένα γενικευμένο κλίμα αλληλεγγύης, αναδείχτηκαν τα ανθρωπιστικά χαρακτηριστικά της κουλτούρας των εργαζομένων του Π.Γ.Α. Λέσβου έναντι των προσφύγων/μεταναστών, μέσω άτυπων πρακτικών που ακολουθούν.

Τα ευρήματα της έρευνας κατέδειξαν ότι καίτοι η πολιτισμικά συγκροτημένη εμπειρία της γραφειοκρατικής διαχείρισης των προσφύγων/μεταναστών μέσω της διάδρασης Ελλήνων χειριστών και αιτούντων επιβεβαιώνει κατά ένα μέρος τη θεωρητική διαδικασία του ασύλου, προέκυψε μια αφανή πτυχή, η οποία διαφέρει από την τυπική αντιμετώπιση του κανόνα. Κατά τους εν λόγω δρώντες-φορείς της εξουσίας, το επιτελεστικό κομμάτι της διαδικασίας της συνέντευξης, δημιουργεί συναισθηματικό βάρος και σοβαρά διλήμματα ως προς την τελική κρίση, καθώς το ηθικό κομμάτι και ο ανθρωπισμός κείται στο περιοριστικό γραφειοκρατικό πλαίσιο. Ωστόσο, μέσω ευέλικτων πρακτικών που αναπτύσσουν, μέσω ανεπίσημων χρήσεων του δικαίου και εξαντλώντας τα όρια της νομιμότητας, αναπτύσσουν το στρατηγικό στερεοτυπικό πρότυπο του «πραγματικού πρόσφυγα» όπως καταγράφεται στα «μάτια» τους, βρίσκοντας απάντηση στα διλήμματά τους. Μέσα από τη διάδραση γραφειοκρατών και αιτούντων, εμφανίζεται μια άτυπη μορφή αλληλεγγύης από πλευράς των χειριστών προς τους αιτούντες, δημιουργώντας έτσι συνθήκες απόδοσης δικαιοσύνης. Πάνω απ' όλα, καταδεικνύεται ότι άλλο ο κανόνας και άλλο η πρακτική εφαρμογή του από «ανθρώπους».

Επιπλέον, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, διακρίνονται από υψηλή συναισθηση του καθήκοντος ως φορέων του κράτους που δρουν διαμεσολαβητικά μεταξύ κράτους και κοινωνίας, με σεβασμό στην πολιτισμική, θρησκευτική και εθνική διαφορετικότητα του άλλου, μη αναπαράγοντας σε καμία περίπτωση τα γραφειοκρατικά στερεότυπα του «αδιάφορου» κατά τον M.Herzfeld δημοσίου υπαλλήλου, τα οποία εδράζουν σε λόγους εθνοτικής ομοιογένειας. Μέσα από την έρευνα, σκιαγραφήθηκαν οι στάσεις και οι συμπεριφορές των φορέων της εξουσίας απέναντι στους αιτούντες άσυλο, ο βαθμός της αλληλεγγύης που επιδεικνύουν έμπρακτα προς αυτούς και η εκτίμησή τους, ως «αυτόπτες μάρτυρες» για την αποτελεσματικότητα της δράσης της Υπηρεσίας Ασύλου. Επίσης, αποδείχθηκε ότι η διοικητική κουλτούρα του ευρύτερου δημόσιου τομέα δεν αναπαράγεται σε καμία περίπτωση από τους δρώντες του Π.Γ.Α. Λέσβου και η συγκεκριμένη θέση των φορέων της κρατικής εξουσίας αποδείχθηκε ότι είναι περισσότερο ανθρωποκεντρική.

Παράλληλα, μέσα από την πρακτική εφαρμογή του γραφειοκρατικού μηχανισμού, αποκαλύφθηκε άλλη μια όχι ιδιαίτερα προβεβλημένη πτυχή της διαδικασίας ασύλου: αυτή του ρόλου που επιχειρούν να διαδραματίσουν οι φορείς ανθρωπιστικής διακυβέρνησης στην έκβαση ενός αιτήματος ασύλου του πρόσφυγα/μετανάστη. Ειδικότερα, αναδείχθηκε η επιρροή που ασκούν στους αιτούντες οι δικηγόροι των συλλογικών οργανώσεων και Μ.Κ.Ο., οι οποίοι τους εκπαιδεύουν ως προς τις ερωτήσεις και τις δοτές απαντήσεις κατά τη διαδικασία της συνέντευξης, αναδεικνύοντας έτσι άλλη μια πτυχή της αλληλεγγύης της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης στη διαδικασία ασύλου, που δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στο ευρύ κοινό.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή η αναγκαστική καθήλωση των προσφύγων στο χώρο για μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλάζει τη ζωή στα νησιά και τη διάδραση ντόπιων και αιτούντων, τη σχέση των τελευταίων με τις τοπικές κοινωνίες. Από τη φιλοξενία του 2015, μεταβαίνουμε στη συμβίωση, όπου οι αιτούντες και οι ντόπιοι μοιράζονται χώρους διαβίωσης και κοινωνικοπολιτισμικά τοπία (Ε.Παπαταξιάρχης, 2017:82). Χρέος λοιπόν της ελληνικής πολιτείας είναι από τη στιγμή που το ταξίδι σταμάτησε λιγότερο ή περισσότερο προσωρινά, να στραφεί τάχιστα στο ζήτημα ένταξής τους στην κοινωνία. Αρχής γενομένης από την εκπαίδευση, που αποτελεί σημαντικό βήμα ένταξης του πληθυσμού των αιτούντων στην ελληνική κοινωνία και αντίβαρο έναντι των ξενοφοβικών στάσεων και των ρατσιστικών στερεοτύπων της μειοψηφίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία. Το προσφυγικό αλλάζει τη ζωή στη Λέσβο, μας αλλάζει..

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελόπουλος Γιώργος, «Όψεις των ανθρωπολογικών μελετών της μετανάστευσης στην Ελλάδα», περιοδικό «Ο ΠΟΛΙΤΗΣ», τ. 158, 2007, σ. 23 – 27

Αθανασίου Αθηνά-Τσιμούρης Γιώργος, «Χαρτογραφώντας τη βιοπολιτική των συνόρων: σώματα, τόποι, απεδαφοποιήσεις», περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών-ΕΚΚΕ, 2013, Τόμος 140, σ. 3-37.

Andersson Ruben, 2014, «*Illegality, Inc.: Clandestine Migration and the Business of Bordering Europe*», University of California Press

Αστρινάκη Ράνια, 2013, «Η εξουσία και οι μεταμφιέσεις της: Η ανασυγκρότηση μιας μεγάλης αφήγησης», στο J. Gledhill «Οι μεταμφιέσεις της εξουσίας: Ανθρωπολογικές οπτικές για την πολιτική» μετάφρ. Π. Μαρκέτου, Αλεξάνδρεια

Βουτυρά Ευτυχία, «Οι πρόσφυγες ως 'είδος υπό εξαφάνιση'», περιοδικό Σύγχρονα Θέματα, 2010, τ. 108: 32-37.

Βουτυρά Ευτυχία, «Κουλτούρες της ασφάλειας και οι ανασφάλειες των προσφύγων», στο Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.) *Πολιτικές της καθημερινότητας: Σύνορο, σώμα και ιδιότητα του πολίτη στην Ελλάδα*, 2014, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Βεντούρα Λίνα, «Εθνικό κράτος και σύγχρονες μεταναστεύσεις: πολιτικές, τάσεις, προσεγγίσεις», περιοδικό Σύγχρονα Θέματα, 2009, τ.107, 23-36

Cabot Heath, 2014, «*On the Doorstep of Europe: Asylum and Citizenship in Greece*», Philadelphia, University of Pennsylvania Press

Dimitriadi Angeliki, «*In Search of Asylum: Afghan Migrants in Greece*», περιοδικό European Journal of Migration and Law, 2017, Volume 19, Issue 1, σελ 57-76

Dona G., 2007, «*The Microphysics of Participation in Refugee Research*», Journal of Refugee Studies 20 (2): 210-229.

Eriksen, T., 2007, «Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα», Μετάφραση Αθανάσιος Κατσικερός, Αθήνα, εκδόσεις: Κριτική

Gledhill John, 2013, «Οι μεταμφιέσεις της εξουσίας: ανθρωπολογικές οπτικές για την πολιτική», μετάφρ. Π.Μαρκέτου, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Gorski Hector, «Η ευρωπαϊκή Ένωση, οι πρόσφυγες και οι παράνομοι μετανάστες», περιοδικό ΘΕΣΕΙΣ, 1999, τ. 68

Hague R. – Harrop M., 2005, «Συγκριτική πολιτική και διακυβέρνηση», μετάφρ. Γ. Χρησιτίδης, Αθήνα, Κριτική.

Herzfeld Michael, 1992, «*The social production of indifference: exploring the symbolic roots of Western bureaucracy*», University of Chicago Press.

Heyman Josiah, «*Putting Power in the Anthropology of Bureaucracy: The Immigration and Naturalization Service at the Mexico-United States Border*», *Current Anthropology*, 1995, Vol. 36- No. 2, σελ. 261-287.

Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016, Εγχειρίδιο «Ο Νόμος 4375/2016 και οι προκλήσεις σε σχέση με την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών».

Κάλλας Ιωάννης, 2016, Σημειώσεις μαθήματος ΜΠΣ: «Μεθοδολογία σχεδιασμού εμπειρικής κοινωνικής έρευνας», Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Τμήμα Κοινωνιολογίας

Κοινωνικό Πολύκεντρο ΑΔΕΔΥ, 2017, Έρευνα «Προσφυγική κρίση και δημόσιες υπηρεσίες στη Λέσβο(2015-2016)

Κούπερ Άνταμ, 1999, «Ανθρωπολογία και ανθρωπολόγοι», μετάφρ. Μιχαλοπούλου Βείκου Χριστίνα, Αθήνα, Καστανιώτης

Μελετόπουλος Μελέτης, 1995, «*Πολιτική Κοινωνιολογία*», Αθήνα, Παπαζήση

Παπαταξιάρχης, Ευθύμιος, 2006, «Εισαγωγή, Τα άχθη της Ετερότητας: Διαστάσεις της πολιτισμικής διαφοροποίησης στην Ελλάδα του πρώιμου 21^{ου} αιώνα». Στο Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.) *Περιπέτειες της Ετερότητας: Η παραγωγή της πολιτισμικής διαφοράς στη σημερινή Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, «Ο αδιανόητος ρατσισμός: η πολιτικοποίηση της φιλοξενίας την εποχή της κρίσης», *Σύγχρονα θέματα*, 2014 τ. 127, σ. 46-62

Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, «Μια μεγάλη ανατροπή: Η ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση και ο νέος πατριωτισμός της αλληλεγγύης», *Σύγχρονα θέματα*, 2016, τ. 132-133, σ. 7-28

Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, «Στην άκρη του βλέμματος: Η κρίση της 'φιλοξενίας' την εποχή των διαπερατών συνόρων», *Σύγχρονα Θέματα*, 2009, τ 107: 64-74.

Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, «Ασκήσεις συμβίωσης στην ανθρωπιστική πόλη: άτυπες εκπαιδευτικές πρακτικές και διακυβέρνηση του προσφυγικού μετά το 2016», *Σύγχρονα θέματα*, 2017, τ. 137, σ. 74-89

Παπαταξιάρχης Ευθύμιος, 2014 (επιμελ), «Πολιτικές της καθημερινότητας. Σύννορο, σόμα και ιδιότητα του πολίτη στην Ελλάδα», Αθήνα, Αλεξάνδρεια

Πετράκου Ηλέκτρα, «Νέες τοπογραφίες των συνόρων: Πολιτικές ασύλου στην ΕΕ και Κέντρα Κράτησης», περιοδικό Σύγχρονα Θέματα, 2009, τεύχος 107, σελ. 37-46

Rozakou Katerina, 2017, «Nonrecording the “European refugee crisis” in Greece: Navigating through irregular bureaucracy», *Focaal* 77: 36-49.

Ροζάκου Κατερίνα, «Το πέρασμα της Λέσβου: Κρίση, ανθρωπιστική διακυβέρνηση και αλληλεγγύη», Σύγχρονα θέματα, 2015, τ. 130-131, σ. 13-16

Ροζάκου Κατερίνα, 2018, «Από αγάπη και αλληλεγγύη: Εθελοντική εργασία με πρόσφυγες στην Αθήνα του πρώιμου 21ου αιώνα», Αθήνα, Αλεξάνδρεια.

Ρόντος, Κ. & Παπάνης Ε., 2006, «Στατιστική Έρευνα: Μέθοδοι και εφαρμογές», Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Ρόντος Κ.-Ναγόπουλος Ν.-Πανάγος Ν., 2017 «Το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα στη Λέσβο και η τοπική κοινωνία: Στάσεις και συμπεριφορές», Αθήνα Τζιόλα

Sciurba A-Furri F., «*Human Rights Beyond Humanitarianism: The Radical Challenge to the Right to Asylum in the Mediterranean Zone: Human Rights Beyond Humanitarianism*», περιοδικό *antipode*-Ιούλιος 2017

Τάτσης, Ν., 2005, «Τα κέντρα υποδοχής προσφύγων στην Ελλάδα». στο Α., Κόντης, Πετράκου, Η., Τάτσης Ν. και Χλέπας Ν., 2005, *Ευρωπαϊκή και Ελληνική Πολιτική Ασύλου. Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με απορριφθείσα αίτηση στην Ελλάδα.* Αθήνα: Παπαζήση.

Van Gennep A, 1960, «*The rites of passage*», London, Routledge & Kegan Paul

Voutira, E., 2003, «Refugees; whose term is it anyway? Emic and etic construction of ‘refugees’ in modern Greece”, στο Joanne van Selmkhoti Kamanga, John Morrison, Aninia Nadig, Sanja Spoljarvirzina και Loes van Willing (επιμ.), *The Refugee Convention at Fifty: A View from forced Migration Studies*, Λάνχμαν: Lexington.

Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε., «Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων», Δ΄ έκδοση, Αθήνα 2003

Χατζησάββας Γιάννης, «Η (μη) Γραφειοκρατία, ιδεότυπος και ελληνική πραγματικότητα», περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών- ΕΚΚΕ, 1990, Νο 79, σ. 28-43

Zinovieff Sofka, 1992, «Έλληνες άντρες και ξένες γυναίκες: Το 'καμάκι' σε μια επαρχιακή πόλη». Στο Ε. Παπαταξιάρχης και Θ. Παραδέλλης (επιμ.), *Ταυτότητες και φύλο στη Σύγχρονη Ελλάδα*, 251-276

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://refugeeobservatory.aegean.gr>

<https://government.gov.gr/>

<http://asylo.gov.gr>

<http://www.consilium.europa.eu>

<http://www.unhcr.org/gr>

<https://www.synigoros.gr>

<https://www.pressenza.com>

<http://www.efsyn.g>

<https://www.emprosnet.gr>

<http://www.lesvosnews.net>

<http://www.in.gr>

<https://www.hellenicparliament.gr>

<https://www.thepressproject.gr>

www.et.gr

NΟΜΟΘΕΣΙΑ

N. 4375/3-4-2016 (ΦΕΚ 51-A)

N. 4399/22-6-2016 (ΦΕΚ 117-A)

N. 4485/4-8-2017(ΦΕΚ 114-A)

N. 4540/22-5-2018(ΦΕΚ 91-A)

N. 2690/9-3-1999 (ΦΕΚ 45-A)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ Π.Γ.Α. ΛΕΣΒΟΥ

1. Μιλήστε μου για τον εαυτό σας, που εργάζεσθε, τι ακριβώς κάνετε, περιγράψτε μου εν συντομία το εργασιακό σας περιβάλλον.
2. Περιγράψτε μου μια διαδικασία εξέτασης ενός αιτήματος διεθνούς προστασίας (ασύλου).
3. Υπάρχουν κατευθυντήριες γραμμές-οδηγίες από την Υπηρεσία Ασύλου ως προς τις διαδικασίες εξέτασης των αιτημάτων ασύλου. Δηλαδή, εξετάζονται όλα τα αιτήματα με την ίδια προτεραιότητα και αν όχι ποια τα κριτήρια διαφοροποίησης? Πως προσδιορίζονται αυτές οι κατηγορίες?
4. Κατά τη διάρκεια λήψης των συνεντεύξεων των αιτούντων, ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι που επικαλούνται για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα? Πως επηρεάζουν αυτοί οι λόγοι την τελική σας εισήγηση?
5. Ποια είναι η προσωπική σας στάση και τα αισθήματα που τυχόν αναπτύσσετε απέναντι στους μετανάστες κατά τη διάρκεια λήψης των συνεντεύξεων τους?
6. Αναπτύσσετε οικειότητα με τους αιτούντες άσυλο κατά τη διάρκεια της όλης διαδικασίας και αν ναι, αυτό επηρεάζει την εξέλιξή της?
7. Κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης των συνεντεύξεων, οι ερωτήσεις που απευθύνετε είναι ίδιες για όλους ανεξαρτήτως τους αιτούντες-υπάρχει κάποια τυποποιημένη δομή? Διακρίνετε πιθανόν κάποια μεθόδευση-προετοιμασία στις απαντήσεις που δίνουν?
8. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, μπορείτε να συμβάλλετε σε μια τελική εννοϊκή κρίση για την απονομή της ιδιότητας του πρόσφυγα? Με ποιον τρόπο είναι αυτό εφικτό?
9. Εντοπίζετε κενά Νόμου στη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων Ασύλου, που μπορούν να συνηγορήσουν σε μια τελική απόφαση? Πως τα αντιμετωπίζετε?

- 10.** Θεωρείτε ότι η Υπηρεσία Ασύλου λειτουργεί ικανοποιητικά ως προς την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αιτούντων σύμφωνα με το πνεύμα της Σύμβασης της Γενεύης του 1951. Ποια είναι τα ζητήματα που καταγράφετε ως προς τη διαδικασία της που την εμποδίζουν να λειτουργήσουν ικανοποιητικά?
- 11.** Θεωρείτε ότι η λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου, ανταποκρίνεται στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών? Αυτό ανταποκρίνεται στις προσδοκίες σας?
- 12.** Με βάση ότι ο μέσος όρος διεκπεραίωσης ενός αιτήματος ασύλου είναι στις περιπτώσεις του άρθρου 60 6-8 μήνες ενώ στις περιπτώσεις της κανονικής διαδικασίας περί τα 2 έτη, πως αντιλαμβάνεσθε αυτές τις καθυστερήσεις? Λειτουργούν επωφελεία κάποιου?
- 13.** Πως αντιλαμβάνεσθε τη λειτουργία του Δελτίου Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας (πρώην ροζ κάρτας) που χορηγείται από την Υπηρεσία σας στους αιτούντες μέχρι την οριστική εξέταση των αιτημάτων τους? Τι δικαιώματα συνεπάγεται?
- 14.** Πως αντιλαμβάνεσθε τη δουλειά που κάνετε? Αυτό που κάνετε έχει ευρύτερες συνέπειες στην κοινωνία, πως το αντιλαμβάνεσθε?
- 15.** Ποια η άποψή σας για τη συνεισφορά της EASO αλλά και της E.E. γενικότερα στη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης στην Ελλάδα?